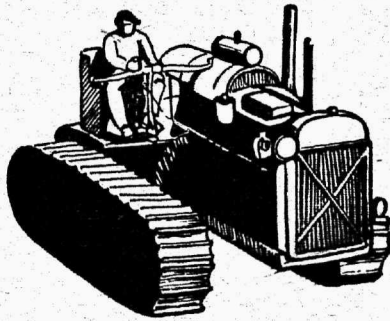

NÕUKOGUDE KULTUUR

MAI 1941

S I S U

H. PIILMANN: Meie ülesannetest ideoloogilisel frondil ●
P. SNETOV: Lenin-Stalini rahvuslikust kultuurist (järg) ●
KONSTANTIN FEDIN: Ida ja lääs ● **M. MITIN:** Dialektiline
materialism — marksistlik-leninliku partei maailmavaade
(lõpp) ● **V. ELLER:** Arengutee sotsialistliku töökultuurini ●
V. E.: Ants Laikmaa isikuna ja kunstipedagoogina ● **J. P.:**
Nõukogude ajastu ilukirjandusest ● Kirjandus, teater, kool
sõjapäevil Läänes ● **V.:** Tööstus, põllumajandus ja transport
kolmandal viisaastakul ● **A. LEINJÄRV:** Suviste rahvapidus-
tuste organiseerimisest ● **H. KAASIK:** Nõukogude riiklikud
siselaenud ● Avati Riiklik Kunstimuseum ● Vene Kolum-
bused ● Fotosid ● Varia.

Nõukogude Kultuur

HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAADI JA AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU KULTUURI JA POLIITHARIDUSE AJAKIRI

1941 II AASTAKÄIK Nr. 5

Kevade tulekuga algasid ülemaaliselt põllutööd. Põllumees teab, et „kuidas külvad, nõnda lõikad“. Seepärast täidab ta ka täpselt oma külviplaani.

Pildil näeme külvi teostamist Nõukogude Liidus Kubani sovhoosis traktorist E. P. Milovanoviga esiplaanil. Kolhoosides hüütakse neid külvikunstnikeks ja neid ei ole vähe. Neil on „sirge joone instinkt...“ Täpne külv nagu nõõri mööda — see on üks põllumajanduse kultuuri elemente

Meie ülesannetest ideoloogilisel frondil

Küsimus töötajate ideoloogilisest kasvatusest kommunismi vaimus omab suurt tähtsust. Inimese teadvus on võimas jõud ühiskondlikus elus. UK(b)P XVIII kongressil juhtis seltsimees Stalin partei organisatsiooni tähelepanu kaardrite ideoloogilise ettevalmistuse tähtsusele ja vajadusele, üteldes oma kõnes järgmist: „Võib veendumusega ütelda, et kui suudaksime oma kaardrid kõigil tööaladel ideoloogiliselt ette valmistada ja neid poliitiliselt karastada sääraselt, et nad võiksid vabalt orienteeruda nii sisemises kui ka välises olukorras, kui me suudaksime kasvatada neid täiesti küpsedeks marksistideks-leninlasteks, kes oskavad ilma suuremate vigadeta lahendada riigi juhtimise küsimusi — siis oleks meil küllaldane alus lugeda üheksa kümnendikku kõigist meie ülesannetest juba lahendatuiks.“

Masside kommunistlik kasvatus kujuneb otsustavaks jõuks sotsialistlikus ülesehitustöös, küpsevad ideoloogiliselt tuhanded ja kümned tuhanded inimesed — teadlikud kommunismi ehitajad, kelledele võitlus sotsialistliku kodumaa õitsengu eest on kõrgeimaks eluülesandeks.

*

Lenin, arendades edasi Marxi-Engelsi õpetust klassivõitlusest, tõestas, et töölisliikumise jõud on eeskätt tema sotsialistlikus teadvuses. Ilma sotsialistliku ideoloogiata ei ole tööliste võit võimalik. Kommunistliku partei ideoloogiline ettevalmistus on seisnud selle väljaselgitamises, kuidas kujuneb sotsialistlik ideoloogia, milline on ideoloogia osa proletariaadi vabastamises, ja millist osa etendab partei sotsialistliku ideoloogia väljatöötamises ja levitamises ning milline on partei tähtsus võitluses kodanliku ideoloogiaga.

Mõiste „ideoloogia“ on kreeka päritoluga ja tähendab õpetust ideedest. Ideoloogia all mõistame ühiskondliku teadvuse vormide kogu: õigust, moraali, teadust, kunsti, filosoofiat, usku; kuid ideoloogia all mõistame ka maailma-vaadet, s. o. nende ideede kogu, mis üldistavad ühiskondliku teaduse üksikuid vorme.

Klassiühiskonnas ei ole ega saagi olla ühtainust ideoloogiat kõigile klassidele. „Klassid on säärased inimgrupid, kelledest üks, olenevalt nende asendite erinevusest teatud rahvamajanduse olukorras, võib omastada teise tööd“ (Lenin, 24 k., art. 337). Klasside ja klassivõitluse teadusliku teooria löid Marx ja Engels. Karl Marx kirjutas oma kirjas J. Weidemeisterile 15. III 1852: „See, mida mina tegin uut, seisnes järgneva tõestamises: 1) et klasside olemasolu on seoses ainult tootmise arengu kindla ajaloolise faasiga; 2) et klassivõitlus viib möödapääsmatult proletariaadi diktatuurile; 3) et see diktatuur ise moodustab vaid ülemineku kõigi klasside hävitamisele ja klassideta ühiskonnale“. (K. Marx. Valitud teosed kahes köites, pk. 290.) Klasside-

vaheline võitlus oma eluhuvide eest moodustab rahvaste ühiskondliku elu sisu tuhandete aastate kestel, alates ajast, mil ühiskond arenes välja esialgsest sugukondlikust korrast. Iga maa ajalugu tuleb vaadelda kui selle maa klassidevahelise võitluse ajalugu.

Orjapidamise ühiskonnas esineb kaks suuremat klassi — orjad ja orjapidajad, kus orjad võitlevad orjapidajate vastu. Orjapidamisaegne riik oma ideoloogia ja moraaliga oli orjapidajate tööriistaks orjade mahasurumiseks.

Orjapidamise ühiskonna kõrvaldas feodaalne ühiskond uute klasside ja uue ideoloogiaga. Feodaalses ühiskonnas toimub võitlus selle ühiskonna põhiklasside — sunnismaiste talupoegade ja feodaalide vahel.

Feodaalse ühiskonna arvurikaste vürstide ja vürstikeste seas esineb ideoloogia kandjana kirik, alistades usule kõik ideoloogia liigid: õiguse, teaduse, kunsti jne. Keskaegne ideoloogia on läbi immutatud usulise pimedusega, mis määrab ideelised, kõlblis-eetilised inimkonna käitumisvormid. Katoliku kirik avaldab kolossaalset mõju kunstile. Kunst on läbi immutatud kiriklusega, mis end avaldas asketismis, abstraktsioonis, antiikse tagakiusamises ja vaenulikkuses ilmliku kultuuri vastu. Seepärast omab keskaegne kunst vähe ühist reaalse maailmaga. Puudub elava inimese ja looduse kujutus. Kõiges valitseb skeem. Antiik-kultuuri parimad tooted olid kategooriliselt keelatud.

Feodaalse ühiskonna asendab uus ühiskondlik-majanduslik kord — kapitalism. Kapitalistlikus ühiskonnas esinevad uued klassid: kodanlus — tootmisvahendite omanike klass ja proletariaat, kellel tootmisvahendid puudusid. Kodanlus ja tema ideoloogid astuvad välja feodaalse ühiskonna, aadli ja kiriku eesõiguste vastu ja samal ajal kindlustavad oma poliitilist võimu. Kodanlus allutab endale kooli, teaduse, ajakirjanduse, kiriku, kunsti ja kujundab ümber riigikorra vastavalt oma klassihuvidele.

Kodanlus astub välja seisuseõiguse, feodaalse tava, konservatiivsuse ja rutii ni vastu. Kodanliku korra intensiivne areng tõstab uue kodanluse ridadest esile oma ideoloogia. Rennsanssi humanistide ajastul suruvad kodanliku intelligentsi uued kaadrid välja feodaalajastu munga-jutlustaja. Humanismi sotsiaalne põhifunktsioon seisneb uue noore kodanliku klassi huvidele vastava maailmavaate rajamises keskaja feodaalse kirikliku ideoloogia vastu. Hüljates endist feodaalset korda jääb humanism ometi ainult ühiskonna tippude omandiks ja omab alati aristokratismi ilmet. Humanismi rajajaiks Itaalias loetakse Petrarca ja Boccaccio. Säärased kodanluse ideoloogid nagu Diderot, Voltaire ja Beaumarchais valmistavad ette suurt kodanlikku revolutsiooni Prantsusmaal. Kuid mida enam arenes töölisliikumine ja mida sügavamalt rajas endale teed marksism, seda kiiremini loobus kodanlus XVII ja XVIII sajandite materialistlikust õpetusest ja muutis idealismi oma valitsevaks ideoloogiaks. Kapitalistliku süsteemi kriisi arenedes muutuvad kodanliku ideoloogia alusteks idealism ja paplus-kiriklus. Kodanlik teadus vaatab elule kodanliku eraomandi kaitse seisukohalt. Kõik mõisted, nagu vabadus ja võrdsus, hea ja kuri, perekondlikud suhted jne., saavad oma sisu eraomanduse vaatekohalt. Kapitalism on sajandeid kasvatanud inimeste teadvusse, et eraomandus on ainus tee nii üksikisiku kui ühiskonna õnnele. Kapitalismi moraal on — individualism, konkurents, ühe inimese õigus teist

inimest kurnata. See on kapitalismi hundimoraal, imperialistlike röövlite moraal, kes omavahelises võitluses maailma jagamise ja kasu pärast on maailma muutnud imperialistlike sõdade ja inimkonna kannatuste areeniks. Võitluses rahvusvahelise kapitalismi vastu omab proletariaadi klassivõitlus rahvusvahelist iseloomu, kuna proletariaat peab kommunistliku internatsionaali juhtimisel võitlust kapitalismi vastu maailma kõigis riikides ja kurnamise kõigi vormide vastu.

Sms Stalin oma artiklis „Vastus sotsiaaldemokraadile“, mis ilmus 1905. a. ajalehes „Proletariaadi Võitlus“, kirjutab: „Kaasaegne elu on korraldatud kapitalistlikult. Siin on olemas kaks suurt klassi: kodanlik ja proletariaat, ja nende vahel toimub võitlus mitte elule, vaid surmale. Esimest sunnib tema eluline seisund kindlustama kapitalistlikku korda. Teist aga sunnib sama seisund nõrgestama ja hävitama kapitalistlikku korda. Vastavalt neile kahele klassile kujuneb ka teadvus kahe sugune: kodanlik ja sotsialistlik. Proletariaadi seisundile vastab sotsialistlik teadvus.“ („Bolševik“ nr. 83 — 1940, lk. 66.) Seepärast kujundab iga ajalooline klass endale oma ideoloogia. K. Marx kirjutab oma „Poliitilise ökonoomia kriitika“ eessõnas: „Oma elu ühiskondlikus korraldamises astuvad inimesed teatud hädavajalikesse, nende tahtest sõltumatuisse suhetesse — tootmissuhetesse, mis vastavad nende materiaalsete tootmisjõudude teatud arenguastmele. Nende tootmissuhete kogu moodustab ühiskonna majandusliku struktuuri reaalse baasi, millele püstitatakse juriidiline ja poliitiline pealeehitus ning millele vastavad ühiskondliku teadvuse teatud vormid. Materiaalse elu korraldamise viis tingib elu sotsiaalse, poliitilise ja vaimse protsessi üldse. Mitte inimeste teadvus ei määra nende elu-olu, vaid vastupidi, nende elu-olu määrab nende teadvuse.“ (K. Marx, Valitud teosed, 2 köites, lk. 273.)

Seega kujundab iga ajalooline klass endale oma ideoloogia, poliitilised, õiguslikud, kõlbelised, esteetilised ja ajaloolised vaated. Need vaated on erineval klassidel erisugused, ja antagonistlikel klassidel, nagu proletariaat ja kodanlus, on need vastukäivad. Seepärast võib ideoloogia kapitalistlikus ühiskonnas olla ainult kodanlik või sotsialistlik. Üldist, üheklassilist või klassivälist ideoloogiat klassiühiskonnas olla ei saa, vaid valitsevaks ideoloogiaks kujuneb valitseva klassi ideoloogia. Karl Marx ja Fr. Engels oma töös „Saksa ideoloogia“ kirjutavad: „Igal ajastul on valitseva klassi mõtted valitsevaiks mõteteks, s. o. see klass, kes esineb ühiskonna valitseva materiaalse jõuna, on samal ajal ka tema vaimseks valitsevaks jõuks. Klass, kelle korralduses on materiaalse tootmise vahendid, käsutab seetõttu ka vaimse tootmise vahendeid, nii et temale on seetõttu üldiselt alistatud ka nende mõtted, kellel puuduvad vahendid vaimseks tootmiseks.“ (K. Marx ja F. Engels, Teoste täielik kogu, IV k., lk. 36.)

Proletariaadi klassivõitlus kodanlusega muutub möödapääsmatult poliitiliseks võitluseks, mis on suunatud poliitilise võimu proletariaadi kätte võitmisele (proletariaadi diktatuur), s. o. viib sotsialistlikule revolutsioonile. Seepärast vaatleb marksism-leninism ideoloogilist ja teoreetilist võitlust kui proletariaadi klassivõitluse põhivorme. Proletariaadi ideeline ja teoreetiline võitlus, mida ta peab ühel ajal majandusliku ja poliitilise võitlusega, allub võitlusele riigivõimu pärast, proletariaadi diktatuuri ja sotsialistliku ühiskonna pärast. „Revolutsiooni põhiküsimuseks on võimuküsimus.“ (Lenin.)

„Kommunistlikus manifestis“ kõnelevad Marx ja Engels: „Kommunistlik

revolutsioon on kõige otsustavam lahtiütlemine minevikust päritud majanduslikest suhetest; pole ime, et tema käigus teostub kõige otsustavam loobumine minevikust päritud ideedest." Proletariaadi diktatuuri perioodil on proletaarsete ideoloogiate osa erakordne. Võitnud kodanluse majanduslikult ja poliitiliselt, ei saavuta proletariaat ühekorraga, automaatselt valitsust ideoloogilises valdkonnas. Proletariaadile vaenulise ideoloogia väljajuurimine kui kurnav ja raske töö teostub kauakestvas ja visas klassivõitluses ideoloogilise frondi kõigil aladel. „Proletariaadi diktatuuri ajal tuleb miljoneid talupoegi ja väikemaapidajaid, sadu tuhandeid teenijaid, ametnikke, kodanlikke intelligente ümber kasvatada, allutada neid kõiki proletaarsetele riigile ja proletaarsetele juhtimisele, võita neis kodanlikud harjumused ja traditsioonid." Samuti, nagu on vaja „... pikaldases võitluses proletariaadi diktatuuri pinnal kasvatada ümber proletaarlasti endid, kes nende väikekodanlikest eelarvamustest ei vabane ühekorraga, ime läbi, ei jumalaema käsul, ei loosungi, resolutsiooni ega dekreedide abil, vaid ainult kauakestvas massivõitluses väikekodanlike massinähtustega." (Lenin, XXV k., lk. 247—248.)

Kodanlus, kellelt on võetud majanduslik ja poliitiline võim, kuid kes ei ole välja juuritud lõplikult, omades veel majanduslikke juuri maal kulakluse ja linnas väikekodanluse näol, avaldab meeleheitlikku vastupanu mitte ainult majanduses, vaid ka ideoloogilises võitluses, kõigil teaduse, kirjanduse ja kunsti aladel. Seepärast kuulub sotsialistliku ülesehitustöö ideoloogiline ala orgaaniliselt klassivõitluse üldisse fronti.

„Ainult säärasel juhul, kui proletariaat ja kehviktalupojad suudavad leida endas küllaldaselt teadlikkust, ideelisust, eneseohverdamist, püsivust — on sotsialistliku revolutsiooni võit kindlustatud." (Lenin, XXII k., lk. 440). Seepärast kasvatab masse võitluseks kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest kommunistlik partei, kes juhitud eesrindlikust revolutsiooniteooriast üldistab kõigi maade töölisliikumise kogemust, võetuna selle üldisel kujul." (Stalin.) Kui kapitalism kui eraomandile rajatud kord kasvatab inimestesse vaadet, et eraomand, isiklik huvi ja teenistus on tee heaolule, siis kommunism tahab kasvata inimest, kes on varustatud mitte ainult eesrindliku tehnikaga, vaid ka eesrindliku kommunistliku teadvusega. Nõukogude inimene on inimene uut tüüpi ja uue maailmavaatega, inimene, keda iseloomustab kommunistlik, teadlik suhtumine töösse ja ühiskondlikku omandisse, kes oskab õigesti lahendada isikliku ja ühiskondliku huvi ühendamise küsimusi ja kes võitleb vana kapitalistliku ühiskonna jäänetega. On inimesel eesrindlik sotsialistlik teadvus, siis vaatab ta maailmale ja inimelu nähtustele proletariaadi maailmavaate seisukohalt. Sms Stalin kriipsutas juba 1905. a. alla sotsialismi ideede propaganda tähtsust, üteldes: „Kuid mis tähtsust omab paljas sotsialistlik teadvus, kui see ei leia levitamist proletariaadi hulgas? See jääb ainult tühjaks fraasiks ja muud midagi! Täiesti teisiti areneb asi, kui teadvus leiab levitamist proletariaadi hulgas: proletariaat muutub teadlikuks oma seisundist ja kiirendatud sammul suundub sotsialistlikku ellu." (Tsit. L. Beria raamatust „Tagakaukaasia bolševistlike organisat. ajaloo küsimustest", 1938, lk. 49.)

Võitluses kommunistliku ühiskonna ülesehitamise eest omab revolutsiooni teooria propaganda mitte ainult teoreetilist, vaid ka eriti praktilist tähtsust. Kommunistlik partei on alati omistanud suurt tähtsust revolutsiooni teooria küsimuste läbitöötamisele. V. I. Lenin rõhutab, et „ilma revolutsiooni teo-

riata ei saa olla ka revolutsioonilist liikumist" (IV k., lk. 380), et „esivõitleja osa suudab täita ainult partei, keda juhivad eesrindlik teooria“.

Eriti suurt tähtsust omab marksismi-leninismi propaganda ENS Vabariigis. Seni püsis paljudel meie kaadritest põlglik suhtumine revolutsiooni teoriasse ja sotsialistliku maailmavaate propagandasse. Ometi on olukord säärane, et ükskõik millise ideoloogilise tööala võtame (teadus, koolikasvatus, muuseumiasjandus, kunst jne.), kusagil ei suuda me kultuurilise ülesehituse küsimust lahendada ilma teoreetilise ettevalmistuseta.

Kuid revolutsiooni teooria valdamise küsimus puudutab mitte ainult ideoloogilise ja kultuurilise frontid töölisi, vaid kõiki meie kaadreid, ükskõik mis alal nad ka ei töötaks, vastasel korral „kaadrid ise kaotavad seoses sellega huvi meie edasiliikumise prespektiivi vastu, nad ei mõista enam meie asja õigust ja muutuvad ilma perspektiivita tegelasteks, kes pimedalt ja mehaaniliselt täidavad käske ülaltpoolt, — selle tagajärjel kõduneb tingimata kogu meie riiklik ja parteiline töö“. (Stalini kõne UK(b)P — XVIII kongressil.)

Meil on seltsimehi, kes arvavad, et eri teaduste valdkonnas marksismi-leninismi teooria omamine ei ole kohuslik, või kes vaatlevad revolutsiooni teooriat isoleeritult teaduslik-teoreetilise ja kunstilis-loomingulise töö protsessist. On vaja mõista, et küsimuste õiget lahendamist sotsialistliku kultuurilise ülesehitustöö mistahes alal võib saavutada ainult revolutsiooni teooria omandamise teel, vaadeldes ajaloolist protsessi ja meie elunähtusi proletariaadi maailmamõistmise seisukohalt. „Kuid on olemas üks teadusharu, mille teadmine peab olema kohuslik kõigi teadusharude bolševikele, — s. o. marksistlik-leninistlik teadus ühiskonnast, ühiskonna arenemise seadustest, proletarise revolutsiooni arenemisseadustest, sotsialistliku ülesehitustöö arenemisseadustest, kommunismi võidust.“ (Stalin — sealsamas.)

Praktilise töö küsimuste lahendamisele asumise õige käigu tähtsuse illustreerimiseks toome mõningaid näiteid: 1) praegu toimub ettevalmistustöö Moskva kunstidekaadile, millises töös tuleb hinnata teatav arv kunstitooteid, kusjuures selgub, et üksikute teoste hinnanguisse satub vigu ja alles pärast hoolsat kontrolli selgub selle või teise foote ideoloogiline sobimatus. Ooperi „Lunastatud vanne“ esialgne libreto kujutas sündmusi järgmiselt. 1905. a. karistussalk tegutseb külas. Talupojad eitavad oma süüd revolutsioonilises väljaastumises mõisnike vastu, paluvad jumalat. Teose peategelase Arne isa ja ema kinnitavad, et Arne isa on süütu. Sellest hoolimata lastakse isa maha. Arne annab vande maksta kätte isa eest. Seega astub Arne revolutsioonilisse võitlusse isikliku kättemaksu motiividel, mitte aga teadlikust vajadusest võtta osa proletariaadi klassivõitlusest. Arne pruut astub revolutsioonilisse liikumisse armastuse pärast Arne vastu. Tegevuse areng kujuneb ebaõigeks, moonutab tõeliku ning ei anna meile revolutsionääri kuju, kelle isa langes võitluses mõisnike ja tsaari isevalitsuse vastu 1905. a. ja kelle poeg jätkab isa poolt alustatud revolutsioonilist võitlust. Samuti ebaõigelt oli kujutatud põrandaalune kokkutulek, kus parteilased avaldasid kartust ja eraldasid endid tööliikumisest. See moonutas ajalugu, sest bolševike partei tuli 1917. a. suveks põranda alt välja ja valmistas ette tööliisklassi relvastatud väljaastumist. Praegu vaieldakse küsimuse üle, kas toimis „Töölisteater“ õigesti, kui ta lavastas näidendi „Püve talu“. Sest kuigi teater õigesti ja vajaliku kriitikaga kasutas kirjanduslikku materjali ja näitlejad tegid ära suure loomingulise töö, ei saa

näidendit lugeda vastuvõetavaks, sest ta kujutab kulakluse majanduslikku tõusu, näitab õnneliku elu kulaklikus majapidamises, kõrvale jättes sotsiaalseid ja klassivastuolusid Eesti külas. Näidend propageerib kulaku „ausust“ tema arvurikkais kombinatsioones oma kulakliku kapitalistliku majanduse laiendamiseks. Näidendi moraal on ilmses vastuolus selle poliitikaga, mida teostavad partei ja valitsus kulakluse suhtes külas. Draamateatri poolt esitatud „Libahundi“ lavastus tuleb lugeda õnnestunuks, sest see näidend valgustab täie tõsidusega talurahva olukorda pärisorjuse ajal ja näitab, kuidas neis tingimustes hukkub noor tütarlaps rahva rumalusest ja harimatusest, mida Eesti külas süvendasid mõisnikud ja kirik. Toome teise näite. Tartu etnograafilises muuseumis on esitatud väljapanek teemale „Talurahva elust ja tööst“. Muuseumis esitatud materjalid ei valgusta küllaldase selgusega talurahva olukorda külas, sest riietus ja maketid kujutavad talupoja elu vähemalt suurema keskmiku majapidamise seisukohalt. Meil on aga teada, et kujutataval ajajärgul talurahva rõhuv osa oli teorjadeks mõisades ja popsideks suurtaludes või moonakaiks mõisades. Muuseum peab suutma näidata, et Eesti küla ei olnud ning ei ole ka praegu veel oma majandusliku ja sotsiaalse olukorra poolest ühtlane. Kui me ei taha moonutada tegelikkust, ei saa me jätta näitamata küla mõisnikega, kirikumõisadega ja üksikute suurtaludega ühelt poolt ja talurahva suure enamikuga teiselt poolt, kes tegid tööd mõisnikele ja külakurnajatele. Me ei saa jätta näitamata ja rahvale jutustamata neist abinõudest, mille najal püsis mõisnike võim ja mispärast „Haanja mehed“ mõisniku esimesel nõudmisel vitsu said. Sellega kriipsutaksime alla rahva suurt taht ja võimet oma-kultuuri edasi arendada, sest raskest orjusest hoolimata arenes eesti rahvas kultuuriliselt. Et maailmavaateliisi küsimusi ei saa lahendada ühekorraga, et see nõuab pikemaajalist ja hoolsat tööd maailmavaate väljaarendamisel, et ei ole küllalt sellest, kui püüda oludele väliselt kohaneda, see nähtub kas või sellest, et massilaulude võistlusele saabus kuni 200 teksti, kuid ainult kahele neist määrati III auhind. See on seletatav sellega, et meie loovad kaadrid mitte alati ei oska elunähtusi vaadelda ja kujutada inimese seisukohalt, kes omab sotsialistlikku maailmavaadet. Kommunistlik partei asub seisukohal, et just masside kasvatamine on sotsialistlikus ülesehitustöös otsustavaks jõuks, mispärast partei teostab suurt massitööd kommunistliku propaganda ja agitatsiooni alal, kuna sotsialism tugineb masside teadlikule ja plaanikindlale tegevusele ja seda tööd juhitakse töötajate rõhuva enamiku huvidest lähtudes. Ilma teadliku distsipliiniga ei ole võimalik lahendada sääraseid ülesandeid nagu: 1) sotsialistliku ülesehitustöö arendamine, et otsustavalt lahendada partei konverentsi poolt püstitatud ülesanne — majanduslikus arengus minna mööda tähtsamatest kapitalistlikest maadest lähema 10—15 aasta jooksul. Selle ülesande täitmine nõuab eeskätt kommunistliku suhtumise kasvatamist töösse, säärase suhtumise kasvatamist, kus töö on inimesele au, kuulsuse ja kangelaskuse asjaks, säärase suhtumise kasvatamist, kus töö tootlikkus sotsialistlikus tööstuses suurel määral ületab töö tootlikkuse kapitalistlikes maades; 2) see tähendab, et on vaja kasvatada sotsialistlikku suhtumist ühiskondlikku omandisse, see tähendab, et me peame kasvatama korralikku ja kokkuhoidlikku suhtumist riiklike summade kulutamisele, vabrikute, tööstuslikku ja põllumajanduslikku sisseseadesse, armastusega suhtuma sotsialistliku omandi kaitsmisel ja võitlema riigi vara raiskajate vastu; 3) see tähendab, et me peame kasvatama

armastust meie sotsialistliku kodumaa vastu ja kõigi abinõudega tugevdama nõukogude riigi võimsust, moraalselt tugevdama nõukogude ühiskonna poliitilist ühtlust ja süvendama sõprust Nõukogude Liidu rahvaste vahel. Kuid proletariaadi diktatuur ei tegutse ainult veenmise ja kasvatamise meetoditega, vaid rakendab ka sundimise meetodit. Sotsialism nõuab halastamatut revolutsioonilist võitlust kurnajate klasside vastu. Nõukogude võim rakendab sundi eksploateerivate klasside vähemiku suhtes töötajate enamiku huvides. Proletariaadi diktatuur peab murdma kapitalistlike elementide vastupanu ja likvideerima igasugused katsed kapitalismi restaureerimiseks.

Kui proletariaadi diktatuuri peamiseks ja põhimiseks meetodiks on kasvatustöö, siis see ei väldi vajadust töötajate suure massi huvides kasutada sundust üksikute mahajäänud isikute ja gruppide suhtes. Seepärast annab Nõukogude seadusandlus õiguse võtta vastutusele töödistsipliini rikkujaid, sotsialistliku omandi raiskajaid ja teisi, kes tekitavad kahju Nõukogude riigile.

Niiviisi töötajate ideoloogilise kasvatamise probleem nõuab erisugust lahendust kaadrite suhtes, kes töötavad sotsialistliku ülesehitustöö kõigil aladel, see töö nõuab palju tähelepanu, energiat ja meie kultuurilise pärandi igakülgset kriitilist kontrolli selleks, et välja heita kogu idealistlikku rämpsu ja likvideerida kodanlikke mõjutusi meie elust.

H. PIILMANN

Üleliiduline põllumajandusnäitus õhtul

Lenin-Stalin rahvuslikust kultuurist

2

Sel moel sündis Nõukogude võimu ajal uus kazahhi kultuur — uuestisündinud rahva kultuur.

1935. aastal peeti Moskvas kazahhi kunsti dekaadi andeka kazahhi rahva kunsti eduks, kelle uuestisünd teostus Oktoobrirevolutsiooni tõttu.

Võtame teise rahvastega lõi tadžiki rahvas — Tadžiki.

Tadžiki rahva kultuurist ei võinud minevikus juttugi olla. See hämara ja rõhutatud elanikkonnaga, vene kolonistide ja kohalike kulakute poolt kurnatud maa alustas oma iseseisvat vaba elu alles Nõukogude võimu ajal.

Sõpruses teiste rahvastega lõi tadžiki rahvas vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri. Üksikud faktid kõnelevad sellest ilmekalt.

Kui 1917. aastal õpetati Tadžiki territooriumil ainult Buhhaara emiiri ametnike, baide ja pappide 369 last, siis on Tadžikis praegu 11 kõrgemat õppeasutust, milles õpib 2288 inimest, 34 tehnikumi, 2626 alg-, mittetäielikku keskkooli ja keskkooli, milles õpib 302000 last.

Vabariigis on 17000 õpetajat, üle 700 arsti — see on uus nõukogude intelligents.

Minevikus puudus tadžiki rahval igasugu kirjasõna. Nüüd ilmub vabariigis 82 aja- lehte ja 4 ajakirja. 1940. a. anti välja 315 nimetusega kirjandustoodet, millede tiraaž oli ca 3 milj. eks. Uhel aastal kirjastati tadžiki keeles 20 Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini tööd, millede tiraaž oli 288 tuhat eksemplari.

12. aprillil algas Moskvas tadžiki kunsti dekaad, kus rahvuslikud talendid esinesid maailmiselt kunstilises täiuses Nõukogude Liidu pealinna töötajatele. Tadžiki rahva kunst on puhkenud hoogsalt õitsele.

1940. a. kulutati Tadžikis kunsti peale 17 miljonit rubla ja 1941. a. assigneeriti selleks eelarve korras 18 miljonit rubla.

Need on ilmekad näited kultuuri kasvust NSV Liidu varem mahajäänud rahvaste juures.

Selles avalduvad suure tähelepanu tulemused, mida meie partei ja valitsus omistab NSV Liidu rahvaste kultuurilisele arenemisele.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon näitas ära arenemistee vabale tööle, vabastas rahva loova initsiatiivi, tõstis ta energiat, mille bolševikkude partei suunas võitlusele sotsialismi eest.

Lenin uskus vankumatult rahva jõusse ega kahelnud iialgi selle võidus. Ta kirjutas: „Võit saabub ekspluateeritavate poolele, sest nende taga on elu, arvuline jõud, massi jõud, tühjaksammutamatu enesesalgamise, ideelise, ausa, edasitungiva, uuele ehitusele ärkava, kogu gigantsuse allikate jõud, niinimetatud „lihtrahva“ — tööliste ja talupoegade talentide ja energia tagavara. Nende päralt on võit,“ — lõpetab Lenin. (XXII k. — 157.)

Partei Lenini ja Staliniga eesotsas tõstis need talendid, andis suurima avaruse inimese isiksusele vabaks tegutsemiseks. Partei omas suurt reservuaari, kust ta ammutas julgeid sotsialismi eest võitlejaid: seetõttu ta võitis nii kodusõdade lahinguis kui ka majandusliku ülesehitustöö frontidel.

Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni jõud seisab selles, et ta äratas rahva loovad võimed, mis varem olid eos ja nüüd muudeti tegelikkuseks. Lenin kõneles nõukogudest kui revolutsiooniliste klasside rahvaliku loomingu produktidest.

II Internatsionaali teoreetikud ja menševikud kõnelesid, et bolševikud ei alanud sellest otsast, mis Venemaal kui ebakultuurisel, kirjaoskamatul maal oli vajalik, kavatsesid üles ehitada sotsialismi, mis eeldab teatud kultuurilist taset. Vaja oodata revolutsiooniga, kinnitasid nad meile. Selle kohta kirjutas Lenin järgmist:

„Meie vastased on rohkem kui korra kõnelnud, et meie võtame ette kaalumatu teo, levitades sotsialismi mitte küllaldaselt kultuurisel maal. Nad eksisid selles, et meie ei alanud mitte sellest otsast, nagu soovitatakse (igasuguste pedantide) teooriat ja et

meil poliitiline ja sotsiaalne pööre on selle kultuurse pöörde, kultuurse revolutsiooni eelkäija, mille ees meie praegu seisame." (Lenin. XXVII k., lk. 397.)

Bolševikkude, nende juhtide Lenini-Stalini geniaalsus seisab just selles, et nad alustasid sotsialistliku pöördega, seadsid sisse proletariaadi diktatuuri, luues sellega tehnika ja kultuuri õitsenguks kõik eeldused, seejuures järele jõudes teistele maadele ökonoomilisel ja kultuurilisel alal.

Oktoobrirevolutsiooni tõttu sai inimene vabaks, inimlik töö inimesele auks ja kangelaslikkuseks ning inimene ise loojaks ja uue elu ehitajaks.

Käesoleval ajal on saanud reaalsuseks Lenini ja Stalini poolt seatud ülesanne muuta killustatud kirjaoskamatu maa maailma kultuuri ja tehnika maaks, kasvatada uusi nõukogude kaadreid ja luua oma intelligents.

Kapitalistliku korra juures ei saanud töötavad hulgald kultuuri, kunsti, muusika jne. alal loovalt tegevad olla, sest neil ei jätkunud selleks üldkultuurilist alust. Tõsi, meie tunneme üksikuid kapitalistlikust kestast läbitunginud talente rahva hulgast. Need aga on üksikjuhud. Lenin kirjutab:

"Varemadel aegadel kogu inimlik mõistus, kogu ta geenius läi ainult selleks, et anda ühtedele kõiki tehnika ja kultuuri hüvesid ning võtta teistelt hädavajaliku — hariduse ja arenemisvõimalused. Nüüd muutuvad kõik looduse imed ja kultuuri saavutused üldrahvuslikeks ja inimlikku mõistust ning geeniusi ei muudeta enam iial vägivalla ja eksploateerimise abinõuks. Me teame seda ja kas selle suure ajaloolise ülesande heaks ei tasu töötada ja ära anda kogu jõud? Ja teostada seda hiilgaslikku ajaloolist tööd, kuna selles on uinuvaid suursi (revolutsiooni, uuestisünni ja uuendumise jõud)." (Lenin. XXII k., lk. 225.)

Ainult töötav rahvas on võimeline looma kõrgemat kultuuri. Ta oskab mitte ainult halastamatult hävitada vana, vaid ehitada ka uut, kasutades selleks kõiki väärtusi, mis inimkond on loonud. Kui kodanlik kultuur oma arenemise koidikul, võideldes feodaalse suletuse vastu, läi oma ideoloogide kaudu palju väärtuslikku teaduse, kultuuri ja tehnika alal, siis on kodanlik kultuur nüüd loojangul ja põeb sügavat kriisi. Kodanlus ei või enam luua vaimseid ega materiaalseid väärtusi, sest ta eluvõime on otsas.

IV.

Kui ka kommunistid taotleavad rahvuslike kultuuride liitumist üheks ühist vormi ja kommunistlikku sisu kandvaks kultuuriks, siis ei järgne sellest ometigi, et see liitumise teostub juba sotsialismi juures ja et me kohe, eravõrd eksploataatorite klassid meil on likvideeritud, kuivõrd tootmisvahendite suhtes eraomandus kaotatud, võiksime asetada küsimuse rahvuste kadumisest. Seltsimees Stalin näitas partei XVI kongressil, et „hoolimata sellest, et me oleme juba jõudnud sellesse perioodi (sotsialismiperioodi. P. S.), rahvused mitte ei kao, vaid, vastupidi, arenevad ja lõövad õitsele". (Stalin. Leninismi küsimused. X väljaanne, lk. 432.)

Teooria rahvuste, rahvusliku kultuuri ja keele väljasuremisest ning nende liitumisest sotsialismi juures ühel maal üheks ühiseks kultuuriks ja keeleks ei ole midagi ühist leninismiga. Rahvuste ja keelte kadumise küsimus ei ole ühe maa küsimus. Rahvused kaovad siis, kui maailmas likvideeritakse rahvuslikud piirid sõna otseses mõttes.

Vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri igakülgne arendamine — see on sotsialismi ülesanne, mis omab kõiki materiaalseid eeldusi masside loovate jõudude ja võimete edasiarendamiseks. Teooriad rahvusliku küsimuse „kaotamisest" sotsialismi juures osutuvad suurriiklike šovinistide antileninlikeks ideedeks. „Teooria rahvuslike keelte kadumisest ja ühe riigi raamidest üheks ühiseks keeleks liitumisest sotsialistliku ülesehitustöö perioodil, ühe maa sotsialismi perioodil — see on ebaõige, antimarksistlik ja antileninlik teooria," lausub seltsimees Stalin. (Marksism ja rahvus- ning asumaade küsimus, lk. 198.)

Seda küsimust läbimõeldes toob seltsimees Stalin esile Lenini väljenduse selle kohta, et rahvused olelevad veel vägagi kaua ja isegi pärast proletariaadi diktatuuri üleilmlikus ulatuses saavutatud võitu. Ta näitab edasi, et rahvused sotsialismi juures mitte ei mandu, vaid taassünnivad ja saavutavad oma rahvusliku autonoomia. Rahvusliku surve hävitamine ja kõigi rahvuste huvide ühtesulamine ei võrdu rahvuste hävitamisega. On tõik, et meie maal elavad kõik rahvused sõbralikult koos ühes riigis. Kuid see ei assimii-

leeri rahvusi, ei hävita nende rahvuslikke erinevusi, vaid loovutab vastupidi kõigile rahvustele vaba arenemise võimaluse nende keele, kirjanduse, kunsti jne. alal.

Bolševikkude parteil tuli pidada karmi võitlust rahvuslikus küsimuses iga värvi rahvuslusega. Suurriiklikud šovinistid eitasid üldse rahvuslikku kultuuri, kaitstesid endid mitmesuguste rahvusvaheliste fraasidega rahvaste ühendamise tarvidusest jne.

Seltsimees Stalin kirjutas, et suurriiklikud šovinistid „võideldes ühe üldise keele eest ühe riigi, NSV Liidu piirides, püüavad sellega, asja põhiolulisest küljest vaadeldes, taastada endise valitseva keele, nimelt suur-vene keele privileege“. (Stalin. Marksism ja rahvus- ning asumaade küsimus, lk. 192—3.) Tegelikult näitas Lenin, et „šovinism valgetes kinnastes on kõige valitumate kõnekäändude juures jälestustäratav.“ Natsionalistid kinnitavad, et kultuuri arenemine nõuab vastavaid tingimusi, mida nagu ei ole mahajäänud rahvastel, kes seetõttu peavad vastu võtma enamarenenud rahvuste kultuuri, loobudes omast.

Partei võitles rahvusküsimustes alati kahel frondil, nii suurriiklike kui ka kohalike rahvuslastega. Veel partei XII kongressil 1923. aastal esitas seltsimees Stalin teravalt küsimuse selle kohta, et šovinism segab meid varem mahajäänud NSVL piirimaade rahvaste juures kultuuri levitamisel ja nende liitumisel sotsialistliku ülesehitustööga. XVI kongressil ta tõstis veel teravamalt küsimuse rahvuslikust kultuurist, purustades mitmesuguseid antileninlikke kontsessioone.

Seltsimees Stalini juhtimisel purustas partei kodanlikud rahvuslased, kelle kontrrevolutsionäärsed taotlused osutusid elu poolt ümberlõkatuteks. Kuid me peame meenutama, et rahvuslikud jäänused ei ole inimeste teadvuses veel ületatud ja sageli ilmnevad nad niivõrd ägedal kujul, et pidurdavad meid sotsialistliku teadvuse ja kultuuri levitamisel meie maa rahva juures.

Võitlus kommunistliku kasvatuse pärast sisaldab endas rahvuslike jäänuste ületamise nõude töötajate teadvuses. Kasvatada rahvast leninliku internatsionalismi ja Nõukogude patriotismi vaimus on kommunistliku ehitustöö tähtsaim ülesanne.

Rahvuslased püstitavad tihti rahvusliku kultuuri loosungi, süüdistades Nõukogude võimu selles, nagu ei annaks ta küllaldaselt võimalusi rahvusliku kultuuri arenemiseks. Meil on arusaadav, et nad kavatsesid kultuuri rahvuslikku vormi oma huvides ära kasutada, kavatsesid rahvuslikule kultuurile anda kodanliku sisu. Nad katsusid proletariaadi internatsionaalset poliitikat kohandada kodanliku rahvuspoliitikaga.

Seltsimees Stalini suurim teene seisab selles, et ta asetab rahvusküsimuse alal hiiglanuse marksismi-leninismi varakambrisse. Ta töötas põhjalikult läbi rahvusliku kultuuri arenemise küsimuse nõukogude perioodil. Seltsimees Stalin näitas rahvusliku kultuuri arenemisele kätte tee ja tingimused, mille juures ta võib liituda ühtseks kultuuriks. Ta tõestas, et vajalikuks eelduseks rahvuslike kultuuride liitumisel ühtseks kultuuriks on vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri igakülgne arenemine.

Arendades edasi Lenini õpetust rahvusküsimustest seltsimees Stalin töötas välja õpetuse natsionaalsuse ja internatsionaalsuse ühtsusest Nõukogude võimu juures. Ta hoiatas vassimiste eest, mis ilmnevad partei rahvuspoliitika ja rahvusvahelise poliitika vastuseadmisel. Nõukogude võimu rahvuspoliitika juures langevad rahvuslikud ja internatsionaalsed huvid ühte ja neid lõhestada ei ole lubatud: need on ühe ja sama küsimuse kaks külge.

Tee internatsionalismi, kõigi rahvaste ühinemiseni viib läbi rahvuste igakülge arengu, nende vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri kaudu.

Selline on käesoleva küsimuse dialektika.

Seltsimees Stalin osutab rahvuslike kultuuride dialektilisele arenemiskäigule ja nende ühiseks kommunistlikuks kultuuriks liitumisele.

„Võib näida imelikuna,“ vihjab seltsimees Stalin, „et me, pooldades tulevikus rahvuslike kultuuride liitumist ühise keelega ühisesse (nii vormilt kui ka sisult) kultuuri, pooldame koos sellega ka rahvuslike kultuuride õitsengut käesoleval momendil, proletariaadi diktatuuri perioodil. Kuid selles ei ole midagi imelikku. Peab lubama rahvuslikel kultuuridel areneda ja edeneda, ilmutada oma kõiki potentsse, et luua eeldusi nende liitumiseks üheks üldiseks kultuuriks ühe üldise keelega. Vormilt rahvuslike, sisult sotsialistlike kultuuride õitseng proletariaadi diktatuuri olukorras ühel maal, kus see teostub selleks, et neid liita üheks sotsialistlikuks (sisult ja vormilt) kultuuriks ühe üldise keelega siis, kui proletariaat ülemaailmiselt võidab ja sotsialism teostub — selles just seisab rahvuskultuuri küsimuse leninliku käsitlemisviisi dialektilisus.“ (Stalin. Marksism ja rahvus- ning asumaade küs. lk. 194—5.)

Siin seltsimees Stalin põhjendab üksikasjalikult, et tee rahvuste kadumiseni käib rahvusliku kultuuri arenemise kaudu. Selles seisab dialektiline vastuolu.

Selleks, et välja jõuda ühe rahvuse ja ühe keele juurde, on tarvis enam arendada rahvuslikku kultuuri, anda rahvustele võimalus arenemiseks, anda võimalus omandada kõiki inimkonna poolt saavutatud teadmisi. Siis lähenevad nad sisult ja vormilt ühtsele kultuurile. Selles on käesoleva küsimuse dialektiline olemus.

Seltsimees Stalin viimistles põhjalikult kultuuri vormi ja sisu küsimust teoreetilisest küljest. Seltsimees Stalini valem vormilt rahvuslikust ja sisult sotsialistlikust kultuurist omab olulist tähtsust. Sellele küsimusele lähenedes ei või me mingi juhul eraldada vormi sisust. Käsitades vormi ja sisu üheskoos peame samal ajal toonitama sisu määravat tähtsust. Kuid ka rahvusliku kultuuri vorm ei ole midagi välist ega passiivset, mis ei omaks sisu suhtes mingit tähtsust. Rahvusliku vormi all ei saa näiteks mõelda keelt, see oleks asjale ühekülgne, lihtsustatud lähenemine, kuigi keel on rahvuse tähtsaim tunnus.

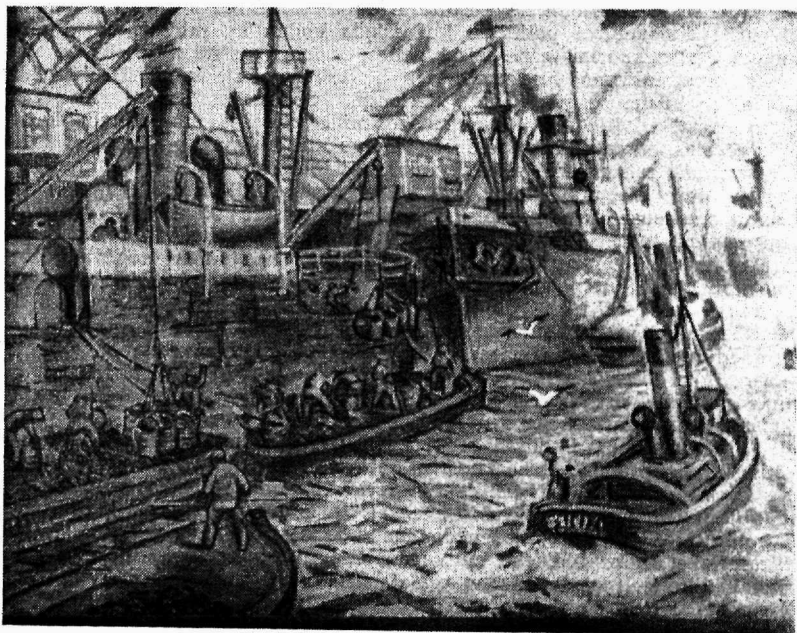
Kultuuri rahvuslik vorm on tingitud rahvuste tõelisest olemusest — nende alustest ja tunnustest. Seltsimees Stalin annab rahvusele järgmise määrangu: „Rahvus on ajalooliselt väljakujunenud püsiv keele, territooriumi, majanduselu ja hingelaadi ühtsus, mis avaldub kultuuri ühtsuses.“ (Marksism ja rahvus- ning asumaade küsimus, lk. 6.)

Nagu selgub, osutab seltsimees Stalin peale keele, territooriumi ja majanduselu ühtsuse veel hingelaadi ühtlusele, mis ilmneb kultuuri ühtsuses. Järelikult on igal rahvusel oma rahvuslikud erinevused, mis põhjenevad eespool tähendatud tunnustel.

Meie maa rahvuste kultuurides peegelduvad iga rahvuse ajalooliselt väljakujunenud omapärasused: keel, hingelaad jne. Kõik see eraldub üksikute rahvuste kultuure vormilt.

Järgneb

P. SNETOV

N. Kull

Sadam (dekaadikavand)

Ida ja lääts

Jutustus kirjades

Ent polegi ida ega läät...

R. Kipling.

1.

Armas Edgy, olen veendunud, et andestad mulle mu kauase vaikimise, sest võin Sulle nüüd seletada, jah, usun, et pisut õigustadagi seda, mille pärast olen teinud Sulle niipalju valu. Ent oled kindlasti aimanud seda juba ise, Edgy, ma tunnen, Sa oled seda aimanud! Ja, ja! Kõike on tõelisus kinnitanud, kõike üksikasjadeni. Minu julgemad oletused, mis meie ülikoolis nii suurt hämmastust äratasid, on nüüd leidnud kinnitust. Ja, ja, olen nüüd ametis selle muinaslinna esiletoomisega unustusest, selle linna, mille üle kirjutasin kord nii palju. Nagu Howard Carter, olles vabastanud viimase aastatuhandeist maetud astme, avab pitseri Tutanchamoni hauavõlvil, just nii arvan end tundvat. Võin ütelda, et olen õnnelik. Võin pidada täitunuks oma kauase unistuse. Milline rõõm kirjutada sellest Sulle!

Kirjutan Sulle minu poolt avastatud linnast siin vanas, vanas Hiinas. Oleme juba toonud päevavalgele ligi kümnendiku sellest sõõrist, mis määratud väljakaevamisele; suurima selle unustatud linna platsidest. Kolm maja, neist üks hästi säilinud, mille müürid on peaaegu mehekõrgused. Suur hulk tarberiistu, leiame neid üha jälle: veenõud, mõned täiesti terved kausid, vääruslikud tassikillud. Eile näiteks leidsime ühe maja keldriruumist pronksist sildikaunistusi, tükke sellest sildist ja mul õnnestus oivaliselt kogu leid restaureerida. Seal leiduvad lohekujutlused lubavad teha kahtlusteta kindlaks aja, millest ta pärit. Huvitavamad olid veel eelmisel nädalal leitud mündid, leidsime neid neliteist, kõik hästiloetavate kirjadega.

Et väljakaevamine ja leidude kordaseadmine kestab lakkamata, valmistan õhtuti ülestähendusi ja kava oma tulevasele ettekandele. Selle suure platsi plaan on mul juba visandis ja ka temasse suubuv tänav. Oleme vabastanud suurema osa sillutisest ja jäänused ühest suurest veereservuaarist. Mitte ainult oletada, ei! juba selgelt aimata võib selle saladusliku linna kontuure, mille nüüd toome esile tema tuhandeaastasest unest päikese valgusele, mis tõstab katte igalt saladuselt. Ajaloo kink on tasuv, võrdne selle tööga, mida on rühkinud teha mitme generatsiooni õpetlased. Ehkki minu oma lamab veel kerjusekuues, killukeste ja räbalatega, tean, et see on alles kaheteistkümmes aste seleni, mida ta meile varsti avab.

See on üks tolle kuulsusrikka Tšaude dünastia linnadest, dünastia, mille iga oli 866 aastat. Kirjalikud ürikud sellest ajast on peaaegu kõik hävitatud Tšaudele järgnenud Tsini dünastia ajal. Ent olen veendunud, me leiame siin üksikuid, mis on vanemad kui kaks ja pool tuhat aastat!

Loodan nüüd, et andestad mu tahtmatu vaikimise. Olen Sulle mõtelnud ja kirjutanud niipalju kirju, mõtteis! Nüüd ei tea ma aga, millal jõuavad need

read kord Sinuni. Kiri teeb tõega veel maailmareisu, nad saadavad ta vist üle Aafrika. Kolm kuud juba pole mul ühtki teadet Sinult ja see on ainus, mis võib mind rahutuks teha praegu. Kuidas ometi elad ja mida Dick ometi teeb? On ta juba sõjaväkke kutsunud? Räägi talle minu linnast, mille vabastasin surma köidikuist. Saatsin talle õnnesoovi tema kahekümneviieaastaseks sünnipäevaks. Kuid niivõrd tugevalt uskuvast inimesest, milline ma tänu oma tööle nüüd olen, ähvardab post mind muuta peaaegu suurimaks skeptikuks.

Palun kirjuta mulle sagedamini. Kui viiest kirjast üks saabub, õnnestab see mind kauaks ajaks.

Sinu, Sulle kuuluv Anthony.

2.

Mu armas Thony.

Tundun endale veel ainult määratlematusest sündinud varjuna, varjuna samasuguste seas rändan piiritlematus tühjuses, ebakindlana, võpatudes igast tõekest, kaotanuna mõistegi rahust.

Ma ei kirjuta Sulle endast, sest ei taha enam isegi meenutada kõiki oma võitlusi, ja samuti oleks mul raske valetada. Tahtsin kasutada halba sidepidamist nii kaugete maadega kui Hiina, et saada ettekäänat oma kauasele vaikimisele. Kuid Su vaikimine osutus visamaks ja on võitnud mu tahte. Seejuures päriti ka ülikoolist Sinust teateid, sain teada, et teie ekspeditsiooni üle tuntakse muret! Ja mul polnud enam jõudu vaikida.

Ma ei suuda Sinu ees enam varjata seisukorda ja tema põhjusi, milles viibin. Eespool ei väljendanud ma end kuigi hästi, see pole ehk väiklus, see on midagi rippumatut isiku tahtest, mingi haigus, vist mingi üldine hullumeelsus! Vaatan oma tuttavate silmi, leian sealgi selle unise tühjuse, mis korvab kõike kadunut mu ajus ja südames.

Ei mäleta, mis ajast ja kaua olin veetnud öid allmaaraudtee tunnelis, jõudes koju sageli alles lõuna paiku. Lõppeks ei talunud ma enam seda õhku, ei, mitte õhku, vaid seda rasket gaasisegu, mis viis mu hommikuks peaaegu minestuseni. Sõitsin siis iga õhtu meie Smith'ide juurde, et ööd nende enam-vähem mugavas õhukaitselas veeta. Nad loovutasid mulle sohva ja aegamööda leidsin taas une. Nüüd on aga möödunud sellest juba nädal.

Seal tulin, nädal tagasi, Smithide poolt ja kohtasin kanalisillal meie kirjandjat. Ta rääkis: „Siin on teie ajalehed.“ Küsisin, miks pole ta neid pistnud meie postkasti. „Ah, Te ei teagi vist veel,“ ütles ta, „peate küll muutma oma aadressi.“ Ma ei mõistnud ja lõppeks ütles ta: „Teie endist aadressi ei ole enam.“ Ja ta küsis, kuhu võiks nüüdsest peale tuua meie posti...

Jooksin koju, ja kui keerasin ümber nurga, nägin midagi uskumatut, jäin seisma. Kaua ei näinud ma õieti mitte midagi, keeris mu peas laskis paista kogu tänava mulla- ja riismehunnikuid, tuhka, millel askeldas inimesi. Ja siis nägin ma meie maja — katuseeta. Augud endiste akende kohal. Nende läbi voolas vihm. Uleni märg aknaeesriie, mida sasis tuul ja peksis sadu, oli Sinu töötoast. Tundsin selle ära, Thony, tundsin, et meil pole enam kodu. Thony, me mõlemad majakorrad, samuti kõik naaberelamud on varemeis.

Algul arvasin end valitseda võivat. Risude kohal viidi üksikuid kande-raame, mulle aga öeldi — haiged olevat juba ära viidud —, sõdurid kaevasid.

Läksin piki üht kaevikut, et jõuda meie majani, aga mind ei lastud sinna. Seal haarasin ka mina labida ja kaevasin koos sõduritega. Mõtlesin Sulle, Sinu kogule, Su raamatutele ja kui väsisin, tõstsin pea selle akna poole, sellele eesriidele. Ta lehvis tuules, nagu tahtes virgutada mind uuesti tööle, kaevasin edasi teadmata, milleks. Enda ümber nägin teisigi, nad tõstsid vaikides mulda. Läbi kaeviku kanti raami inimesega. Ta oli kaetud kareda, plekkidest niiske riidega. See oli üks meie naabritest, ma ei leidnud jõudu küsida kes. Olin teadvusetu, kaevasin ja kaevasin, pöörates aeg-ajalt pilgu aknaeesriidele. Õhtul viidi mind poolvägisi Smith'ide juurde, nüüd pole nad mind juba nädal õhuvarjendist välja lubanud ja ma ei näe päevavalgust. Kõik need päevad ütlesin endale: mul pole õigust neist asjust rääkida Sulle, Sulle ja Dickile, kuna täidate ju mõlemad oma kohust. Kuid iga päev pureb mind üha enam Sulle öelda, et olen üksik, nii maha jäetud, nagu ma seda iialgi veel pole olnud, maha jäetud ja üksik, mu Thony! Mul pole Sind, mul pole enam poegagi, näib, nagu oleksid unustanud, et Sul kunagi oli naine, ja Dick, kardan, häbenebki oma ema. Mul pole ainsatki nurgakest, mida võiksin hoida Sulle ja Dickile. Saatus on mu määranud ringiekslemisele, elule heade inimeste armust seni, kuni leidub veel sääraseid. Üksik olen, üksik. Jäädavalt üksik!

Ma ei tea, armsaim, kas otsustan lõppeks siiski saata Sulle selle ahastushüüde. Kui ma nii teen, siis palun andesta, andesta.

Sinu Sind armastav Edgy.

Dick on juba neljandat kuud sõjaväes. Kuid mulle tundub, et pole teda näinud enam aastaid. Pean ju hoidma endale üksi selle igatsuse Sinu, igatsuse tema järele. See on mu kohus, seda tahab seltskond. Kuid satun meeletusse, et mu enda isik, mu saatus näib hakkavat välja tõrjuma seda valu teie järele. Võib-olla peaksin sellest vaikima just Sinu ees, armas Thony. Näen aga, millise vapustusega mind vaatavad Smith'id, sest näevad ju minus endagi saatust. Iseenda ees ehmun kõige enam!

Olen Sulle üha kurnunud, et elame vastikus rajoonis. See neetud gaasivabrik, mis neid pommitajaid meelitab meie linnajakku!

3.

Ruttan, et Sulle sellest teatada, armas mamma, täna tegin kaasa ühe päris „tõelise asja“. Kinnitan, see oli hiiglatore, ja nüüd hommikul on jälle kogu meie eskaader jalul, ehkki ükski meist pole maganud minutitki viimase 48 tunni jooksul. Pääsime ühegi kriimustuseta ja me olime... ah, kui kahju... et ma Sulle ei saa jutustada selle loo üksikasju!

Ühe sõnaga: see oli üks vaenlase kuulsamaid sadamaid. Leidsime ta täieliku pimedusse maetuna, aga juba esimese löögiga süütasime seal all ühe määratu suure puulao ja vist veel midagi. See tulelõõm, nagu helgiheitjadki valgustasid kogu taevast ja maapealseid märke. Võtsime käsile sadama ja laevatehased ja ründasime neid seni, kuni lõppesid me pommid. Vaatleja ütles, et tegin kaks suurepäraselt täistabamust. Võid uskuda, nad istusid hästi. Me juht tuli praegu ülesvõtetega ja ütles, et oleme seekord teinud üsna puhta töö.

Kogu lahingu ajal, mil me tegime oma pommitustööd, käis meie kohal kõrgemal võitlus vaenlase hävitajatega. Ja tead Sa, ka meie „tulepriksid“ pöördusid kõik tervetena tagasi. Kui võiksid nüüd näha meie poisse! Nüüd rää-

givad kõik meie eskaadrist! Asi tuleb kindlasti sõjateadaandesse. Pole kahtlust, ainult huvitav, kuidas ta saab kõlama nende härrade keeles sealt ministriumist.

Tullakse, et meid ülesvõtmisele viia, pean lõpetama. Tuhat tänu tubaka eest! Aga meiesarnastele „karedatele“ poistele maitseb capstan juba liigagi magusalt. Corvet-lehetubak (nii vist on ta nimi), sel on siin alles edu, norra päritoluga ja väga odav. Tema suitsust tavatsevad tüdrukud minestada. Kui seda leiaksid, oleksin Sulle hirmus tänulik.

Suudlen Sind ja tänan Su nõuannete eest

Dick.

Ja mida kirjutab Sulle me armas hiinlane? Tuleks ta vaid välja oma tolmustest müüriaukudest ja lendaks minuga! Lahutaks meelt ja pääseks oma luupidest. Sul on õigus, ema, need luubid võtavad tal silmanägemise kord täitsa ära.

4.

Armas Edgy.

Ikka veel pole mul ühtki teadet Sinult. Milline kole teadmatus, milline rahutus! Ka ajalehti pole enam nädalaid näinud; samuti olen nüüd raadiost ilma, konfiskeeriti, sest ka meie viibime nüüd sõjapiirkonnas. Iga päev näeme nüüd sõjaväekolonne, neist kubiseb kogu ümbrus.

Kirjutasin Sulle oma edust. Võimalik, et see kõik on varsti ainult mälestus. Sõjaväevõimudel oli nõuks kindlustada seda maaosa, millel viibime. Minu antiiklinnast tahtsid nad kindluse teha! Leidsin suure otsimise peale diviisikomando ja suutsin nad panna loobuma sellest meeletusest. Tagasi jõudes leidsin meie laagri suurimas ärevuses. Poole miili kaugusel olid pommitajad oma töö teinud! Nüüd on me kohus kaitsta meie poolt väljakaevatud vara. Otsustasime oma linna tagasi anda maakamarale, millelt me ta röövisime. —

Töötasime palavikuliselt kõik need viimased päevad. Ma matan oma linna! Annan ta tagasi hauale, kust ta ka sain. Sinna ta nüüd vajub, koos oma saladustega, et võib-olla mõni sajand neid hoida seal endale, ainult endale. Kas on võimalik, et lasen ta nüüd niiviisi käest? Kas on võimalik, et saatus teeb must liitlase Tsini dünastiale, kelle huvides ju seisis oma eelkäija mälestust varjata, matta aastatuhandete unustusse?

Näeksid Sa meid praegu, Edgy! Veeuputuse-eelsed, koopaelanikud, kelle ülalpidamist teenib ainult jaht! Ja siis meie hauakaevuri töö: hommikust õhtuni vinguvad saed, ägavad kirved; katame väärtuslikemad esemed laudadega. Kuhjame ja laome mulda. Pikkamisi, meile liiga aeglaselt kasvavad vallid meie linna üle, linna, mis kord täitis me rinda ühkusega. Meelsasti oleksin ainult sõdur, kes väriseb oma elu eest, kuuldes mootorimürinat kuskil kaugel, kõrgel. Oleksin nõus surema, labidas käes, pigemini kui et mõttetu mürsk hävitaks minu töö.

Imelik on kirjutada just Sulle selliseid mõtteid, teen aga seda ometi. Teen seda, nagu kuhjan mulda üle selle, mis oli kord mu elutöö. Seegi näib mõttetu, aga pean nii! Ikka enam ja enam vajub mu linn.

Edgy, mis on Sinuga, kas olen ma lõplikult lahutatud Sinust, meie kodust?

Anthony.

Mulle lubati viia see kiri välipostiga. Selle eest võlgnen tänu sõjale.

KONSTANTIN FEDIN

Dialektiline materialism — marksistlik-leninliku partei maailmavaade

4

III

Dialektiline materialism kui marksismi revolutsiooniline tuum kujutab endast võitlusrelva klassisõja tähtsaimate küsimuste eksimatul otsustamisel. Toome allpool mõned näited meie partei ajaloost, mille varal ilmneb selgesti, missugune tähtsus oli sel relval. Võtame niisuguse küsimuse kui marksistide võitlus narodnikutega möödunud sajandi lõpul. Nagu teada, oli narodniklus meil Venemaal ideeliseks peaktivistuseks marksismi levitamisele ja sotsiaaldemokraatliku liikumise arengule. Selleks, et ideeliselt valmistada teed sotsiaaldemokraatia arengule, oli tarvis narodniklikud vaated ideeliselt täielikult purustada. Selleks tuli anda oma marksistlik vastus küsimustele Venemaal toimuva arengu iseloomu kohta kui ka kõigile neile küsimustele, mis tekkisid sel ajajärgul seoses tööliikumisega.

Me teame, milline poliitiline tähtsus oli sel marksistide võitlusel narodnikutega. Meetodite kõrvutamisel, millega läheneb kumbki vool eelpoolmainitud küsimustele, ilmneb selgesti erinevus narodnikute ja marksistide suhtumises realteedesse, kusjuures narodnikute meetod on tüübiliselt antidialektiline, metafüüsiline, marksistide oma seevastu — dialektiline.

Juba seltsimees Stalini ülalnimetatud artiklites teemal „Anarhia või sotsialism“ antakse neile küsimustele erakordselt sisukas ja sügav analüüs.

Nendes artiklites dialektilist meetodit iseloomustades näitas seltsimees Stalin, et materialistliku dialektika üheks tähtsamaks nõudeks on, et elule ei vaadataks kui mingile muutmatule, tardenud vormile. Niihästi looduse kui ka ühiskonna elu tuleb vaadelda kui midagi igavesti liikuvat, tärkavat ja arenevat. Elus on alati olemas midagi, mis kasvab, ja midagi, mis sureb, ja sureva asemele sünnib tingimata kohe mingi uus vorm. Elus on alati olemas uus ja vana. Seepärast, kui me tahame vaadelda maailma dialektiliselt, siis peame, nagu ütles seltsimees Stalin, vaatama, „kuhu suundub elu, mis sureb ja mis sünnib elus.“

Dialektilise meetodi teiseks nõudeks on, et jõutaks selgusele seeütle, kuidas kõik, mis elus pinna kaotab, tagurpidi läheb ja sureb, jääb lõppude-lõpuks võidetuks, ehkki see teatud momendil võib veel näida tegevana. Seevastu kõik, mis elus kasvab, areneb, kujundab uut, kui nõrk see teatud momendil ka alles ei oleks, jääb lõppude lõpuks võitjaks. Lähtudes neist marksistlik-dialektilise meetodi põhilustest, kirjutatakse seltsimees Stalin:

„XIX sajandi 80-datel aastatel tekkis vene revolutsioonilise intelligentsi keskel tähelepanuväärne vaidlus. Narodnikud ütlesid, et peajõud, mis võib teostada „Venemaa vabastamise“, on vaene talurahvas. Mispärast? — küsisid neilt marksistid. Seepärast, — ütlesid nad, — et talurahvas on vene ühiskonna kõige suurearvulisem ja samal ajal kõige vaesem kiht. Marksistid vastasid: see on õigus, et talurahvas moodustab täna enamiku ja on kõige vaesem kiht, kuid kas asi seisab selles? Talupojaseisus moodustab juba ammu enamiku, kuid proletariaadi abita pole ta seniajani ilmutanud mingit algatusvõimet võitluses „vabaduse“ eest. Aga mispärast? Seepärast, et talurahvas kui seisus hävineb iga päevaga ja laguneb proletariaadiks ja kodanuseks, samal ajal kui proletariaat kui klass p ä e v a s t p ä e v a kasvab ja tugevneb. Ja vaesusel ei ole siin otsustavat tähendust: „paljasjalgsed“ on talupoegadest veelgi vaesemad, kuid keegi ei või ütelda, et nad võiksid teostada Venemaa vabastamise.“

Asi seisab ainult selles, kes areneb ja kes iganeb elus. Ja kuna proletariaat on ainukeseks klassiks, kes pidevalt kasvab ja muutub elujõulisemaks, on meie kohus asuda tema kõrvale ja tunnustada teda vene revolutsiooni peajõuna — nii vastasid marksistid. Nagu näete, vaatasid marksistid küsimusele dialektilisest vaatepunktist, samal ajal kui narodnikud arutasid seda metafüüsiliselt, kuna nad vaatasid elule kui „ühel punktil tardumajäänud vormile“.“¹

Selle näitega seltsimees Stalin valgustas suurepäraselt marksistliku teooria kogu jõudu ja dialektilise meetodi elulähedust. Kujutleme Venemaad XIX sajandi lõpul. Töölisklass, ehkki ta annab juba ennast tunda streikidega jne., kujutab endast siiski

¹ J. Stalin, „Anarhism või sotsialism“. Tsiteeritud L. Beria raamatust: „Bolševikkude organisatsioonide ajaloost“ Taga-Kaukaasias“, ÜK(b)P KK väljaanne, 1937, lk. 78 ja 79.

esimesel vaatlemisel veel vähemärgatavat suurust. Elanikkonna alusmassiks on talupojad. Narodnikud kui tüübilised metafüüsikud, kes ei tunne ühiskondliku arengu seadusi ja ei näe, missugused elemendid elus kasvavad või lagunevad, toetuvad see-tõttu talupojaseisusele. Nad lähtuvad sellest, et talupojad olid, on ja jäävad Venemaa elanikkonna alusmassiks. Nad ei taha näha neid tõelisi protsesse, mis elus aset leiavad. Marksistid seevastu, rakendades dialektilise materialismi meetodit Venemaa olukorra analüüsimiseks, ütlesid: töölisklass kujutab endast käesolevat momenti, esimesel vaatlemisel veel vähemärgatavat suurust, tähtsusetut vähemust tervest elanikkonnast. Kuid siiski, seoses Vene kindla astumisega kapitalistliku arengu teele, ühenduses kapitalismi arenguga meie maal, kujutab töölisklass endast seda jõudu, mis pidevalt kasvab ja suureneb. Seda jõudu on tarvis arvestada, sest see kujutab endast seda lüli, mis viib Venemaa läbi revolutsioonilise võitluse sotsialistlikule korrale.

Iga teooria on midagi väärt, kui ta elus saab tõeks. Praktika on iga teooria parimaks kontrolliks. Ja vastupidi, iga teooria, nagu iga teaduski, kui hiilgavana ta väliselt ka ei näiks, kuidas ta ka väliselt kõigi vikerkaarevärvidega ei säraks, on kasutu, ilmaaegne, ei väeri midagi, kui ta elus, praktikas kinnitust, tõendust ei saa.

Elu purustas narodnikute „teooria“ riisimeiks. Kes võib nüüd veel vähegi tõsiselt kõnelda narodnikluse vaadetest Venemaa arenemise ja ka kõigi teiste küsimuste kohta? Elu näitas seevastu, kui võrd õige oli marksistide arvamine kõigis neis küsimusis. Marksistlik-leninlik teooria pühitseb oma täielist võitu. See näide tõendab revolutsioonilise teooria ja teadusliku tulevikuennustuse määratu suurt tähtsust, mis toetub ühiskondliku arenemise seaduste tundmisele. See näide tõendab dialektilise materialismi meetodi täit tugevust. Ta kõneleb sellest, et marksistlik-dialektiline meetod kujutab endast revolutsioonilise partei kätes võimsat ideelist relva, mis, nagu ütles seltsimees Stalin, võimaldab ka kõige võitmatumate kindluste vallutamist.

Asugem nüüd teise näite juurde, mis valgustab jõuliselt dialektilise materialismi meetodi osatähtsust klassivõitluse teravaimate küsimuste analüüsimisel.

Bolševismi revolutsioonilise taktika põhialused, nagu nähtub „UK(b) Partei ajaloo lühikursusest“, on välja töötatud seltsimees Lenini poolt 1905. a. tema raamatus „Sotsiaaldemokraatia kaqs taktikat demokraatlikus revolutsioonis.“ See raamat, nagu ka kõik bolševismi taktika pealiini probleemide lahendused, on läbi immutatud revolutsioonilisest marksistlikust dialektikast. Võiks ütelda ka nii: bolševismi taktika põhiküsimustes on võimatu orienteeruda sügavamalt ja põhjalikumalt, kui ei tunta nende küsimuste lahendusi dialektilise käsitluse alusel.

Üheks põhiküsimuseks, mis määras bolševikkude taktilist pealiini, oli proletariaadi hegemoonia küsimus kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis. Nii bolševikud kui ka vähemlased lähtusid sellest, et eelseisev revolutsioon on oma iseloomult, vähemalt esialgu, kodanlik revolutsioon.

Edasi algasid tõsised lahkkelid. Vähemlased kui tüübilised metafüüsikud suhtusid asjasse nagu inimesed, kes on üleni sukeldunud formalistlik-loogilisse meetodisse. Kui meil on tulemas kodanlik revolutsioon, ütlesid nad, siis peab selle revolutsiooni liikumapanevaks jõuks olema kõigepealt kodanlus. Nii see oli seni olnud kodanliku iseloomuga revolutsioonides, ütlesid nad, ja nii peab see olema ka meil. 1789. aastal Prantsuse kodanliku revolutsiooni ajal oli peamiseks juhtivaks jõuks kodanlus, kes asus nõndanimetatud kolmanda seisuse etteotsa. On ilmne, et ka meil peab toimuma sarnane asjakäik. Kui eelseisvas revolutsioonis peab juba kord mängima peaosas kodanlus, siis, arutasid vähemlased, juhatatakse töölisklassile kätte tema osa kodanluse sabas, opositsioonilise tõukejõu osas jne. Vähemlaste tarkade arvates töölisklass ei või ega tohi saada revolutsioonis mingit iseseisvat, veel vähem juhtivat osa. Seda joont hoidis ja põhjendas tervelt ning täielikult ka Plehhanov, hoolimata sellest, et ta kõneles väga palju ja põhjalikult üldteoreetilises läbilõikes dialektilisest materialismist.

Kuidas vaatasid asjale bolševikud? Lenin ütles, et dialektiline meetod nõuab seda, et me ei lähtuks tühjadest, mitte midagi ütlevatest analoogiatest. Dialektiline meetod nõuab omapärase ajaloolise olukorra konkreetset analüüsi. Jah, ütles Lenin, meil tuleb kodanlik revolutsioon, kuid see ei kujune koguni mitte kodanliku Prantsuse revolutsiooni lihtsaks kordamiseks. Meie revolutsioonil on omad spetsiifilised iseärasused. Lenin esitab väite: eelseisvas kodanlikus revolutsioonis esineb juhina töölisklass. Ons see vastuoluline? Muidugi, kuid see on — tegelik dialektiline vastuolu, milles peegelduvad tõetruult tegeliku elu vastuolud.

Sel ajal kui teostus kodanlik revolutsioon Prantsusmaal (1789. a.), kujutas töölisklass enesest veel õige organiseerimatu ja väheteadliku jõu. Ta ei eraldunud veel täielikult kodanlusest, vaid esines temaga ühiselt nõndanimetatud kolmanda seisuse piirides. Proletariaadi ja kodanluse vahelisel klassivõitlusel polnud veel seda teravat iseloomu kui praegu. Revolutsioonilises liikumises feodalismi vastu võis kodanlus esineda veel juhtiva jõuna.

Täiesti erinevad tingimused kujunesid meil XX sajandi alguseks. Eelkõige oli töölisklass lakanud olemast klass „omaette“, ta oli kujunenud klassiks, kes oli väljas „enda eest“. Tal oli juba oma teaduslikult väljatöötatud ideoloogia, teadusliku kommunismi ideoloogia, mis oli loodud töölisklassi suurte juhtide Marxi ja Engelsi poolt. Meie maal oli töölisklass kasvanud seks ajaks juba tähtsaks jõuks ja tal oli oma sotsiaaldemokraatlik partei. Klassivahelised antagonismid töölisklassi ja kodanluse vahel võisid meil juba hargneda täie jõuga. Tõtt ütelda kartis meie liberaalne kodanlus töölisklassi väljaastumisi rohkem kui tsarismi. Lenin annab erakordselt jõulise analüüsi sellest, mis pärast meie liberaalne kodanlus ei olnud sugugi huvitatud kodanliku revolutsiooni lõplikust teostumisest. Kui revolutsioonilise dialektika suurim meister näitab ta, et ainult töölisklass oli huvitatud kodanliku revolutsiooni lõpuleviimisest.

... kodanlusele on kasulik toetuda, — kirjutab Lenin, — mõnele proletariaadivastastele endiseaja jäänustele nagu monarhiale, alalisele armeele jne. Talle on kasulik, et kodanlik revolutsioon ei hävitaks liiga otsustavalt kõiki endiseaja jäänuseid, vaid jätkaks mõned neist alles, s. o. et see revolutsioon ei oleks täiesti järjekindel, ei jõuaks lõpuni, ei oleks otsustav ja halastamatu... Kodanlusele on kasulikum, et tarvilikud uuendused kodanlik-demokraatlikus suunas sünniksid aeglasemalt, järk-järgulisemalt, ettevaatlikumalt, kõhklevalt, reformide, mitte aga revolutsiooni kujul... et need uuendused arendaksid võimalikult vähe lihtsahva, s. o. talupoegade ja eriti töölise revolutsioonilist isetegevust, initsiatiivi ja energiat, sest vastasel korral oleks töölistel kerge, prantsuse ütelse järgi, „asetada relva ühelt õlalt teisele“, s. o. pöörata see relv, millega kodanlik revolutsioon neid varustab, kodanluse enda suunas. Kui ka selle vabaduse, mida annab neile kodanlus ja need demokraatlikud asutused, mis tekivad pärisorjusest puhastatud pinnale.

Töölisklassile on soovastu kasulikum, et tarvilikud uuendused kodanlik-demokraatlikus suunas toimuksid just nimelt mitte reformatsiooni, vaid revolutsiooni kujul, kuna reformatsiooni tee on takistuste, viivituste tee, rahva organismi müdanevate osade pikaldane piinarikas suremine. Nende müdanemise all kannatavad esijoones ja kõige rohkem proletariaat ja talurahvas. Revolutsiooniline tee on kiirem, proletariaadile kõige vähem valu tegev operatsioon, on müdanevate osade otsene kõrvaldamine, tee, mil taotletakse võimalikult vähest järeleandmist ja ettevaatust suhtumises monarhiasse ning selle vastavaise ilgeisse, müdanevaisse ja õhku mürgitavasse asutusse.¹

„Seepärast, — jätkas Lenin, — võitleb ka proletariaat esireas vabariigi eest, põlgusega tagasi lükates rumalad ja teda mitteväärivad nõuanded selle kohta, et ta arvestaks kodanluse taganemisevõimalust.“²

Niisugused on Vladimir Iljitš Lenini sügavamad dialektilised mõtted, mis annavad eeskju dialektilise materialismi meetodi rakendamiseks konkreetse ajaloolise tegelikuse analüüsimisel.

Võtame teise küsimuse, mis on seotud bolševikkude vaadetega kodanlik-demokraatliku revolutsiooni taktikale, — küsimuse sellest, kas sotsiaaldemokraadid peavad osa võtma ajutisest revolutsioonilisest valitsusest. Nagu teada, eitasid vähemlased selle osavõtu vajadust, olles täielikult oma kahjulikema poliitilise kontseptsiooni — metafüüsilise meetodi ahelais. Vähemlaste peapõhjus oli järgmine: kui luuakse kodanlik valitsus, siis ei tohi sotsiaaldemokraadid sellest osa võtta. Osavõtmise puhul nad teeksid sama vea, mille tegi prantsuse sotsialist Millerand astudes kodanlikku valitsusse.

Bolševikud, ümber lükates need vähemlaste „argumendid“, ütlesid, et see on küsimuse tüübiline metafüüsiline käsitlusviis. Bolševikud ütlesid, et on kõigepealt tarvis konkreetset analüüsida loodava ajutise revolutsioonilise valitsuse iseloomu. Bolševikud ütlesid, et säärane valitsus võib tekkida ainult rahvamasside relvastatud ülestõusu resultaatina tsaarirežiimi kukutamise eesmärgil. Järelikult, säärane valitsus võib oma klassiolemuselt olla ainult revolutsioonilis-demokraatlikuks, töölise ja talurahva huve esindavaks valitsuseks. Prantsusmaal, ütlesid bolševikud, oli juttu Millerandi osavõtust kodanlikust valitsusest säärasel ajal, mil maal puudus revolutsiooniline olukord ja mil kodanlik valitsus oli buržuaasia tüübiliseks reaktsooniliseks valitsuseks. On selge, et Millerand reetis töölisklassi ja sotsialismi huve, astudes sellelaadmesse valitsusse.

Meil on hoopis erinevad tingimused. Ajutine revolutsiooniline valitsus võib kujuneda ainult juhul, kui maal valitseb revolutsiooniline olukord, ainult töölise ja talupoegade relvastatud võitluse resultaatina. Dialektika, nagu teada, nõuab konkreetset-ajaloolist käsit-

¹ V. I. Lenin, Teosed, VIII k., lk. 57, 58.

² Sealsamas, lk. 94.

lust. Dialektika ütleb, et küsimust tuleb iga kord vaadelda antud olukorras, ajas ja kohas, et ei tohi baseeruda tühjadel analoogiatel ega lähtuda metafüüsilisest vormelist, „nõnda see oli ja nõnda see jääb edaspidi“.

Sotsiaaldemokraatide ajutisest valitsusest osavõtu küsimus ei ole huvitav ükski ajaloolisest seisukohast. Nüüd, uutes tingimustes, revolutsioonilise liikumise arengu täiesti erinevas olustikus, tõuseb mõnede teiste maade kommunistide ees küsimus osavõtust niisugustest valitsustest, nagu seda on näiteks Hispaania või Hiina vabariikide valitsused. Säärase iseloomuga küsimusi võib lahendada õieti ainult marksistlik-leninliku teooria abil, toetudes mõlemas maas eksisteeriva reaalsesti konkreetsel ajaloolisel analüüsile.

Tänapäeva sündmustega seoses olevaid küsimusi võib lahendada õigesti ainult dialektilise meetodi abil, toetudes ajaloolise arengu seaduste tundmisele. Need revolutsioonilise dialektika näited säärase iseloomuga küsimuste lahendamisel, nagu neid annavad Lenin ja Stalin ning bolševikkude partei, on suunanäitajaks kõigi maade kommunistidele nende praktilises revolutsioonilises töös.

Nendest näidetest selgub dialektilise materialismi, meie partei maailmavaate ja bolševistliku teooria revolutsioonilise olemuse kogu jõud ja tähtsus.

Võtame nüüd näite, mis kuulub juba suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ajajärku. Seltsimees Stalin annab meile selle hiilgava näite klassivõitluse tähtsamate küsimuste dialektilisest käsitlusest, millest ilmneb taas marksistlik-leninliku tulevikuennustuste teooria kogu tugevus ja tähendus. „UK(b) Partei ajaloo lühikursuses“ iseloomustatakse kulakluse kui klassi likvideerimist lausa-kollektiviseerimise alusel järgmiselt:

„See on sügavaim revolutsiooniline pööre, hüpe ühiskonna vanast kvalitatiivsest olekust uude kvalitatiivsesse olekusse, mis oma tagajärgedelt võrdub revolutsioonilise pöördega 1917. aasta oktoobris.

Selle revolutsiooni omapärased seisned selles, et ta viidi läbi ülalt, riigivõimu initsiatiivil, kuna alt teda otseselt toetasid talupoegade miljonilised hulgad, kes võitlesid kulakliku orjalike vastu ja vaba kolhoosielu eest.

See revolutsioon ühel hoobil lahendas kolm sotsialistliku ehitustöö küsimust:

a) Ta likvideeris meie maal kõige arvukama ekspluaatorite klassi, kulakute klassi, kapitalismi restaureerimise kantsi.

b) Ta viis meie maa kõige arvukama töörahvaklassi, talupoegade klassi, kapitalismi tekitava üksikmajapidamise teelt ühiskondliku, kolhoosilise, sotsialistliku majapidamise teele.

c) Ta andis Nõukogude võimule sotsialistliku baasi rahvamajanduse kõige laialdasemal ja eluliselt tarvilikul, kuid ka kõige mahajäänud alal — põllumajanduses.

Seega hävitati sisemaal kapitalismi restaureerimise viimased allikad ja ühtlasi loodi uued, otsustavad, tarvilikud tingimused sotsialistliku rahvamajanduse ülesehitamiseks.¹

See on kokkusurutud, kuid sügavaima sisuga iseloomustus kulakluse kui klassi likvideerimise poliitika tähendusest, millele meie partei üle läks 1929. aasta lõpul, ühenduses kolhooside ja sovhooside arvu kasvamisega. Oma tähtsusest kõrvutatakse neid sündmusi 1917. a. oktoobripöördega. Need ei ole ainult sõnad. Sest tõepoolest kogu meie suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni saatus, kõigi oktoobrivõitlute kogusumma saatus põhjenes küsimusel: kas meie maa töölisklass suudab oma juhtimisel üle viia talupoegade töötavad massid individuaalse majapidamise rööbastelt ühiskondliku, sotsialistliku majapidamise rööbastele. Kõigi oktoobrivõitlute saatus sõltus sellest, kas töölisklass ühes töötavate talupoegade kõige laialdasemate hulkadega suudab hävitada meie maa kõige suurearvulisema ekspluaatorite klassi — kulakluse. Sellele küsimusele toetuski meie kogu sotsialistliku revolutsiooni saatus.

Meie partei seltsimees Stalini juhtimisel tuli hiilgavalt toime selle suure ajaloolise ülesandega. On raske üle hinnata miljoniliste talupoegade hulkade sotsialismi rööbastele üleviimise küsimuse õige lahenduse tähtsust. Selle lahenduse tähendus ulatub ka väljapoole meie riigi piire: tal on rahvusvaheline tähtsus, sest ta on eeskujuks kõigi teiste maade töölisklassile ja sadadele miljonitele talupoegadele, kes ägavad kapitalismi ja feodalismi jäänuste ikke all, tõenduseks sellele, et ainukeseks teeks õnnelikele ja jõukale elule on — töölisklassi juhtida olev tee, sotsialismi tee.

„UK(b) Partei ajaloo lühikursuses“ öeldakse, et kulakluse kui klassi likvideerimise lausa-kollektiviseerimise alusel oli sügavaimaks revolutsiooniliseks pöördeks, hüppeks ühest ühiskonna kvalitatiivsest olekust teise kvalitatiivsesse olekusse. Siis iseloomustatakse selle hüppe kogu omapära, mis seisnes selles, et see revolutsioon teostati ülalt, riigivõimu initsiatiivil, ja teda toetasid miljonilised rahvahulgad alt. Me teame ajaloo rida „revolutsioone ülalt“, mis teostati valitseva riigivõimu initsiatiivil.

¹ „UK(b) Partei ajaloo lühikursus“, eestik. väljaanne, 1940. a., lk. 319.

Need „ülalt revolutsioonid“ olid „revolutsioonideks“, mida teostati mõisnike ja kapitalistide valitsevate klasside poolt ja mis olid suunatud miljonite rahvahulkade huvide vastu. Meil aga teostati revolutsioon ülalt töölisklassi diktatuuri riigivõimu poolt ja see oli suunatud rahvahulkade huvide kaitsesks. Seepärast saigi see revolutsioon niisuguse tõhusa toetuse alt. Selleks, et teostada hüpet, üleminekut ühest kvalitatiiivsest olekust teise, oli tarvis ette valmistada kõik seks vajalikud eeldused, kõik tarvilikud „kvantitatiivsed“ muudatused. Seda hüpet saadi teostada nii hiilgavalt meie riigivõimu poolt, tõhusal masside toetusel tänu meie partei targale poliitikale, millega ta rea aastate jooksul seda hüpet ette valmistas, tänu stalinliku plaani elluviimisele meie maa industrialiseerimiseks ja kollektiviseerimiseks, tänu sellele, et partei oskas külasse viia uue tehnika, uusi inimesi, ja suutis näidata miljonilistele talupoegade hulkadele kolhoosliku majapidamise kasulikkust, tänu materiaalsete tingimuste osavale ettevalmistamisele üleminekuks kulaklikult põllumajanduselt kolhooslikule ja sovhoosilisele põllumajandusele.

Et teostada edukalt säärast sügavaimat revolutsioonilist pööret, nagu seda on kulakluse kui klassi likvideerimise lausa-kollektiviseerimise alusel, seks pidi oskama valida õiget aega ja õigesti ette valmistada selleks hüppeks tarvilikud tingimused. Me teame, et trotskistlik-sinovjevlik äraandjate jõuk püüdis üles tõsta kulakluse likvideerimise küsimuse juba siis, kui aeg polnud selleks veel küps, kui polnud veel ette valmistatud eduka rünnaku tingimused. Nüüd on see täiesti selge: siin oli tegemist kapitalismi põlastusväärsete restauraatorite provokaatorliku, äraandliku käitumisega. Partei andis neile leninismi vaenlastele vastuhoobi.

Seltsimees Stalini geenius suure seisneb selles, et tema kui dialektika võimas meistri, suurepäraselt käsitledes seda revolutsioonilisemat relva maailmas ja rikastades seda klassivõitluse uue kogemusega, määras eksimatult kindlaks selle hüppe algmomenti, aja, mil partei pidi üle minema vanalt kulakluse piiramise ja väljasurumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale.

Siin võib ära tuua järgmise analoogia.

Tuletagem meelde, missuguse matemaatilise täpsusega proletaarliku revolutsiooni geenius Vladimir Iljitš Lenin määras kindlaks küpsenud hüppe 1917. aasta oktoobris. Just 1917. a. 25. oktoobri eel Lenin kirjutas sellest, et meil tuleb võim üle võtta 25. oktoobril. Ajalugu ütles Lenin, ei andesta ialgi revolutsionääridele, kui nemad, omades kõik eeldused võimu haaramiseks, neid ei kasuta. Viivitus sarnaneb surmaga, ütles Lenin oma tulihingelistes ülesastumistes suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul. Just seepärast, et meie parteid juhiti säärase juhtide poolt kui Lenin ja Stalin, saavutas ta 1917. aasta oktoobripäevadel ajaloolise võidu.

Samasuguse matemaatilise täpsusega määras seltsimees Stalin silmapilgu, mil oli tarvis üle minna avalikule pealetungile kulakluse vastu ja anda otsustav lahing kõige suurearvulisemale kapitalistlikule klassile meie maal. See annab veelkord tunnistust marksistlik-leninliku teooria tohutust jõust, dialektilise materialismi vägevusest — sellest inimõtte suurimast saavutusest, mis on bolševistliku partei valduses ja mis rikastab klassivõitluse uue kogemuse alusel.

Kogu bolševikkude partei ajalugu on tulvil näiteid marksistlik-dialektilise meetodi rakendamisest klassivõitluse küsimuste lahendamisel. Seepärast ongi „UK(b) Partei ajaloo lühikursuses“ öeldud, et dialektilise ja ajaloolise materialismi omandamine „on meie partei iga aktiivse tegelase kohus“.

Lõpp

M. MITIN

Arengutee sotsialistliku töökultuurini

Kõige selle eest, mis teeb inimesi isandaiks looduse üle, võlgneb inimene ainult tööle. Töö on rikkuse isa, ütlevad majandusteadlased, kuid ta on veel enam, „töö on inimeseliku olemasolu esimeseks põhitingimuseks ja seda sellisel määral, et me teatavas mõttes peame ütleva: töö löi inimese enesegi“. (Engels „Looduse dialektika“.)

Elu ei ole inimesile midagi andnud suure vaeva nägemiseta. Sunnivaba töö kui looming on inimesi kõikidel aegadel köitnud ja nende poolt leidnud hindamist. Nii oli see inimsoo ajaloo koidikul, klasside-eelses ühiskonnas, kus ei olnud veel ekspuateerijaid ja ekspuateeritavaid. Neis tingimuses ei olnud töö sunniviisiline ja oli inimeste poolt kõrgesti hinnatud. Ühiskondlikult kasulike tegude ja tööde sooritajatele langes osaks austus ja lugupidamine.

Klasside ja ekspuateerimisvormide tekkimisega vaba töö asendus sunniviisilise tööga. Seega ühtlasi muutus suurel määral ka inimeste suhtumine töösse. Juba vanades orjapidajates riikides hakati vaatama tööle kui inimväärsust alandavale nähtele. Orje, kelle ülesandeks jäi füüsiline töö, ei peetud õieti inimesiks. Rooma orjapidamisõigus nimetas orja kõnelevaks tööriis-taks, mis väljendab tolleaegse valitseva klassi suhtumist töötajaisse.

Kapitalistlik ühiskond, mis tuli peale kreposti- ja feodaalkorda, vabastas töötegemise vaid vormiliselt. Tööline muutus juriidiliselt küll vabaks inimeseks, kuid köideti ometi veel tugevamate ahelatega kapitalivankri külge ja nimelt näljaahelatega. Proletaarlane töötagu, kapitalist leiutab ja soetab. „Töötage enam, hoiduge liigest söömisest, olge säästlikud“ — see on tööarmastuse moraaliõpetus buržuaaslikust vaatevinklist. „Tööarmastus soetab seda materjali, mida talle paneb säästlikkus,“ õpetas *A d a m S m i t h*, inglise klassilise poliitilise ökonomia suuremaid esindajaid. Alles „Kapitali“ veergudel paljastab *M a r x* buržuaasliku töömoraali olemuse, mis selles seisab, et hoida töölisi alaliselt näljasurma ohus. Igasugused kodanluse kaitsjad väitsid, et oleks rumal rahuldada tööliste tarvidusi, sest just tarvidused olevatki tööliste töölevirgutajad. Et teha töölisi „virgaks“, oleks vaja anda talle ainult „möödukut“ töötasu. Ühe natsiooni rikkus seisab tema „tööarmastajate kehvikute“ arvulises hulgas.

K a r l M a r x kirjutab, et „anglo-protestantlik kirikuõpetaja *T o w n s e n d* ülistas jämedalt vaesust kui rikkuse hädavajalist eeltingimust. Seaduspärane töösund on seotud liiga suurte raskuste, vägivalga ja käraga, kuna aga nälg kujutab endast rahulikkku, vaikset ja lakkamatut survet, ja olles ka loomulikumaiks motiiviks hoolsusele ning tööle, kutsub esile töölises kõige tugevamaid jõupingutusi.“ *P a u l L a f a r g e* oma pamfletis „Kapitali religioon“ laseb töölisel vastata küsimusele „missuguseid kohustusi paneb sulle kapitali usutunnistus?“ järgmisega: „Kaks põhikohustust: oma õigustest loobumise kohustuse ja töökohustuse... Minu usutunnistus käseb mind loobuda omandiõigusest nendele töösaadustele, mida on loonud mu käsi ja mu aju; ta käseb mind loo-

buda omandiõigusest minu oma isiksusele. Sellest hetkest, mil astun üle töökoja läve, lakkan kuulumast iseenele, muutun oma peremehe orjaks. Minu usutunnistus käseb mind töötada alates varajasest noorusest kuni surmani; töötada päikesevalguses ja gaasivalgustusel, töötada päeval ja ööl, maa peal, maa all ja merel, töötada igal pool ja alati."

Töötada kapitalismile tähendab ohverdada oma elu võõra hüvanguks. On siis ka loomulik, et klasse moodustavas ühiskonnas kaotab töö igasuguse külgetõmbavuse ekspluateeritavale. Väike kogu ekspuataatoreid, kes valitsevad tootmisvahendeid, omandavad seeläbi kõik rikkused, mida loovad võõrad käed. Ning inimesed, kes loovad tõelisi väärtusi, elutsevad ise poolnäljastena. Töö ei suuda neis kutsuda esile rõõmu ega loominguulist indu, vastupidi, see muutub koormavaks ikkeks.

Hävitades kapitalistliku tootmissüsteemi, muutub seisukord üsna põhjalikult. Muutes tootmisvahendid ja tööriistad ühiskondlikuks varaks hävitab töölikklass seega ekspuateerijaid, parasite ja loob ühiskondlikult kõrgema tööorganiseerimise vormi võrreldes kapitalismiga. Tööline töötab enesele, oma riigile ja isamaale. Tööline muutub ühiskondlikuks tegelaseks, kelle tööd jälgib kogu maa. Kui ta töötab veel kogu oma jõudu, energiat ja andekust appi võttes, võib ta saada austusavalduste osaliseks ja omada seltskondlikult tähtsat seisukohta. Ainult sotsialistliku korra juures lakkab töö olemast alandavaks tegevuseks, vaid muutub au, tubliduse ja kangelaslikkuse asjaks.

Uks kõige eest ja kõik ühe eest — see on sotsialistliku ühiskonna deviis. Aus töö, mis tehakse kogu ühiskonna hüvanguks, tagab selle tegijale ka isiklikku heaolu. Sotsialistlikus ühiskonnas on seega toimunud põhjalik muutus tööse suhtumises. Nõukogudemaal, kus ei ole enam ekspuateerijaid ega ekspuateeritavaid, tuntakse nüüd töövihkamise asemel armastust töö vastu. Tuntakse rõõmu tegevusest ja uute väärtuste loomisest.

Töö on inimesoo kultuuri suur looja, üks tähtsamaid inimese vaimse olemuse kujundajaid, võimete ja annete avastaja, mis peituvad ühiskonna varjulistes paikades. Töövõimeta ja töötegemiseta ei ole annet ega geniust. Geniaalsus tööarmastuseta on õhumull. Kõikide aegade ja rahvaste suuri inimesi iseloomustab ebaharilik loominguuline energia ja hiiglaslik töövõime.

Wilhelm Liebknecht, kes lähedalt tundis Marxi, kirjutab:

„Genius — see on hoolsus“ — lausus keegi; kui see ka päriselt nii ei ole, siis suurel määral on see õige. Ei saa olla geniust väljapaistmatu energiaga ja töövõimetusega. Nõndanimetatud genius, kellele on tarvis seda ja teist, on vaid ilus seebimull või veksel tulevikuhüvivatele kuskil kuu peal. Kuid seal, kus on käepärast esiletulev energia ja töövõime, seal on genius.

Tundsin paljusid inimesi, kes end lugesid geniusteks ja omasid oma ringkondades ka sellist kuulsust, kuid kes ei evinud töövõimet ja tõepoolest osutusi seega vaid päevavarasteks, kes varustatud ilukõne ja reklaamioskusega. Kõik tõepoolest suured inimesed, kelle kohta mul korda läks saada andmeid, olid väga usinad ja töötasid innukalt. See maksab täiel määral Marxi kohta. Ta töötas erakordselt palju..."

Möödetamatu töövõimelisuse, noorusliku hasardiga töösse oli varustatud ka Lenin. Geniaalsed õpetlased Charles Darwin, M. Faraday, I. Pavlov, I. Mitšurin ja kümneid teisi omasid erakordset tööarmastust.

Nad ei armastanud ega austanud üksi vaimset tööd, vaid ka kehalist. Donbassi stahhaanovlastele kirjutas ühes kirjas I. P. P a v l o v 1935. a.: „Olen kogu oma elu armastanud ja armastan vaimset ja kehalist tööd, ja viimast peaaegu veel enam esimesest. Tundsin erilist rahuldust sellest, kui lahendasin kehalise töö juures mõne ülesande, s. o. ühendasin pea tegevuse käte tegevusega. Olete sattunud sellele teele. Soovin kogu hingest, et liiguksite sellel edasi, mis ainuüksi kindlustab inimesele õnne.“ Vene teatri suur näitleja M. S. Š t š e p k i n ütles: „...Mida tähendaks kunst, kui seda saavutatakse vaevata?“ Štšepkin töötas poolsada aastat teatris. Selle aja jooksul ei jätnud ta ühtki harjutust vahele ega hilinenud kordagi etendusele. Milline etteheide on see nendele noortele, kes kiitlevad „andekusega“ ja ei soovi vaeva näha ja töötada. Tihti on ka nii, et tõepoolest andekad noored hävitavad oma anded, sest nad ei kultiveeri ega täiusta neid. Kahjulik kodanliku aja jäänus on see arvamine, et nn. „talent“ on võimeline elama ka töötähta.

Kapitalistliku korra juures võimaldab töö inimesele ainult armetu oleskelu, kuna samal ajal inimesed, kes ei ole seevõrra andekad kui osavad ja jultunud, võtavad elult kõike liiga ahnelt ja „põlevad läbi“.

Meie riigis ei ole lubatav niisugune „kergema teenistuse“ küttijate moraal, ei sallita loodreid ega parasiiite.

Võõrastavalt mõjub see, kui noored vaatavad põllutöödele kui teise järgu tööle, mis on selle tegijat alandav. NSVL-us on kõik tööliigid ühesuguselt aus. Kõik nad on tarvilikud sotsialistliku ühiskonna väljaarendamisel.

Lenin näitas, et töö kaudu saavutatav kõrge tootlus on peamine ja tähtsam vahend uue ühiskondliku korra, sotsialistliku korra kättevõitmisel. Seda ülesannet ei saa lahendada ilma kommunistliku suhtumiseta töösse, ilma meie kodanike poolt küllaldaselt määralt väljaarendatud sotsialistliku tööarmastusega. Paarkümmend aastat tagasi pöördus Lenin tulise üleskutsega nõukogude inimeste poole: „enam töödistsipliini, töötada sõjalise otsustavusega, kindlusega, endaohverdamisega... Selleta meie ei võida.“

Mõned arvavad, et sotsialistliku korra juures ei ole tarvis töötada tõsiselt, kõike jõudu pingutades. Esimesel NSVL-u kolhoosnikkude-lööktöölaliste kokkutulekul seltsimees St a l i n andis purustava löögi niisugusele loodrite filosoofiale:

„Vahel kõneldakse: kui juba on sotsialism — milleks veel näha vaeva? Töötati enne, töötame nüüd, kas ei oleks aeg lakata töötamast. Niisugused jutud on juurteni valed, seltsimehed. See on loodrite filosoofia ja mitte ausate töötegijate oma. Sotsialism ei eita hoopiski tööd. Vastupidi, sotsialism ehitub tööle. Sotsialism ja töö — need on teineteisest lahutamatud. Lenin, meie suur õpetaja ütles: „Kes ei tee tööd, see ei söö.“ Mis see tähendab ja kelle vastu on juhitud need Lenini sõnad? Ekspluataatorite vastu ja nende vastu, kes ise ei näe vaeva ja sunnivad töötama teisi ja rikastuvad nende kulul. Ning kelle vastu veel? Nende vastu, kes ise laisklevad ja soovivad elada teiste kulul. Sotsialism nõuab mitte looderdamist, vaid seda, et kõik inimesed töötaksid ausalt, et nad töötaksid mitte teistele, mitte rikastele ja ekspluateerijatele, vaid enestele ja ühiskonnale.“ („Leninismi küsimusi“, lk. 418.)

Juhtivaks jääb eeskätt see, mis on töö kohta öeldud NSVL-u Konstitutsioonis, et töö meie maal on iga töövõimelise kodaniku kohus ja auasi. Siin leiab

formuleerimist ka sotsialistlik printsiip: „Kes ei tööta, see ei söö“, „Igal tema võimete järgi, igale tema töö järgi“. Iga ühiskonnaliige, iga tööline saab tasu mitte tarviduse järgi, vaid töö järgi, tema poolt kulutatud töö hulga ja kvaliteedi järgi. Säärane põhimõte kaitseb sotsialistliku ühiskonna töökaid liikmeid, kes vabatahtlikult ja heasoovlikult tahavad töötada kogu sotsialistliku ühiskonna hüvanguks. See sotsialistlik printsiip sunnib tööle ka neid, kes tööst kõrvale hoiduvad.

Kõike seda arvesse võttes makstakse töötasud ja palgad sotsialistlikus ühiskonnas mitte ühtlased, vaid erinevad, olenedes sellest, kuipalju oskust, energiat on keegi oma töösse rakendanud ja milliseid tagajärgi ta oma tööga saavutab.

Töö mõiste kui niisugune tungigu meie teadvusse avarana ja uuendatuna, vabana kodanliku eelarvamuse köidikuist. Süvendagem töö tähtsuse hindamist ja arendagem välja sellest inimese tähtsaima eluavalduse jälgimisest, uurimisest ja uurimustulemuste ellurakendamisest erikultuur.

Nõukogude maa uus järelkasvav põlv ei pea olema üksi kultuurne ja hari tud, vaid ka tööarmastaja. Peame maast madalast sisendama noorsoole armastust töö vastu, teda praktiliselt harjutama ja juhtima sobivatel aegadel töötegemisele.

Lenin oma kõnes III komnoorte konverentsil, mis sai nõukogude noorsoo kasvatuslikuks programmiks, peatub eriti töödistsipliini kasvatuslike küsimuste juures:

„... on tarvis, et kommunistlik noorsoo Uhing oma hariduse, oma õpin gu ja oma kasvatus ühendaks tööliste ja talupoegade tööga, et ta ei sulguks oma koolidesse ja ei piirduks ainult kommunistlike raamatute ja brošüüride lugemisega. Ainult selles töös, mis on ühendatud tööliste ja talupoegade oma ga, võidakse saada tõelisteks kommunistideks. Tarvis on, et kõik näeksid, et igaüks, kuuludes noorsoo Ühendusse, on kirjaoskaja, kuid koos sellega oskaks ka töötada“ (Lenini teosed, XXX köide, lk. 416).

Lenin ütles: „Tarvis on, et kommunistlik noorsoo Uhing kasvataks kõiki juba noorelt, kaheteistkümneaastaselt, teadlikus ja distsiplineeritud töötegemises.“

Tööharjumusi peavad andma lastele perekond ja kool. Seltsimees Molotov oma aruandes partei XVIII konverentsil kriipsutas alla, et sotsialistlikul isamaal on kool kohustatud kasvatama austust ja armastust töö vastu.

NSVL-us on loodud kõik tingimused sotsialistliku ühiskonna edasisele tõusule ja õitsengule. Nõukogude rahvale on praegu tähtis teadlikult, kommunistlikult suhtuda töösse. Partei ja nõukogude valitsus võitlevad selle eest, et nõukogude inimeste töö oleks tootlikum töö kogu maailmas.

Meie maal võitis sotsialism, ehitati üles sotsialistlik ühiskond. Seltsimees Stalini juhtimisel bolševike partei muutis kunagise tehniliselt mahajäänud ja armetu maa võimsaks sotsialistlikuks riigiks. Suurimate jõupingutuste ja karmi majanduselu hinnaga koguti vahendid sotsialistliku tööstuse ülesehitamiseks. Nõukogude Liidu rahvad, kes on liitunud partei ümber, oskasid rajada esmaklassilise rasketööstuse ja mehhaniseeritud kollektiivse põllutööstuse. Tehased ja vabrikud, kaevandused ja raudteetransport said täiesti uue raken duse. Nõukogude Liidu kümned tuhanded traktorid ja kombainid töötavad

ümber kolhooside ja sovhooside põlde. Kõik rahvamajanduse tööstusharud on rekonstrueeritud vastavalt tänapäeva tehnikale. Tööliste ja talupoegade seast on kasvanud suurepärased kaadrid, kes valdavad töötehnikat enamlaslikult. Ehitades põhiliselt sotsialismi Lenin-Stalini partei teostab üleminekut kommunismile.

„Ainult sel juhul,“ ütleb seltsimees Stalin, „kui jõuame majanduslikult mööda tähtsamatest kapitalistlikest maadest, võime arvestada seda, et meie maa täiesti küllastub tarbeartikleist ja meil tekib tarbeainete küllus ja saame võimaluse minna üle kommunismi esimeselt faasilt teisele.“

Tootmiskultuuri tähtsamaid elemente on töödistsipliin. Töödistsipliini tugevdamist pidas Lenin raskeimaks, kuid ka tänulikemaks ülesandeks, kuna selle lahendamine annaks meile sotsialistliku korra. Nõukogude käitiste kultuuriline tõstmine on tähtis ülesanne ja äärmiselt tarvilik. Selle lahendamist võimaldab sotsialistliku võistluse organiseerimine, kus iga käitis püüab anda enam saadusi ja võimalikult kõrgema kvaliteediga. Kuid ei tohi unustada seda, et töölisi tuleb asetada niisugustesse töötingimustesse, mis annaksid neile võimaluse töötada arusaamisega, tõsta toodangut ja parandada tootmisprotsessi kvaliteeti. Tööd peab käitistes organiseerima sel kombel, et tootlikkus tõuseks kuust kuusse, kvartaalist kvartaali. Töö organiseerimine, tootluskultuuri tõstmine, tööprotsessi kõigi üksiklülide koordineerimine, tööplaani ühtlane täitmine, mis kõrvaldab ülepeakaela tormamise — see peab olema meie vabrikute ja töökodade bolševistlik tööstiil.

Paljud käitised kahjuks ei täida plaani veel ühtlase tempoga, vaid töötavad kuu algul kuidagiviisi ja siis kuu lõpul, et täita plaan, algab tormamine. Kuidas võistelda niisuguse tööstusliku ebakultuursusega? Elkõige töögraafiku jälgimisega. Öö-päevase graafiku sisseseadmine on tähtis faktor, mis aitab tõsta tööstuslikku kultuuri. Rütmed, käitise kõigi lülide ühtne koostöö, selle poole tuleb püüda igal käitisel.

Öö-päevane graafik on tähtis vahend kultuurse tööstiili loomiseks meie käitistes, on kogu rahvamajanduse eluline küsimus. Öö-päevane graafik distsiplineerib teatavat töökollektiivi pidevaks ühtseks tööks. Graafiku järgi töötamine väldib tagantjärel ruttamist, annab võimaluse mõistlikult kasutada töövahendeid, aitab kaasa vabriku kõigi sisemiste ressursside esiletõusule. Öö-päevane graafik loob võimaluse kontrollida päev-päeva kõrval töö kvaliteeti. Distsipliinilagedus ja kontrollimise võimaluse puudumine — need on veel mitte väljajelatud väikekodanlike harjumuste ja buržuaaslike traditsioonide vili. Käitiste juhatajate ülesanne on kasvatada igas töölises leppimatust loogelamise, seisaku ja konservatiivsuse vastu. Selles peitub üks kommunistliku kasvatuselise elemente. Tuleks tähelepanu juhtida sellele, et käitise direktor ja peainsener ei võõrduks käitise tegeliku töö juurest ja seisaks otseselt kontaktis käitise tööliste ja kogu tööprotsessiga. Käitise juhtijad ei ole ainult käsikjad, vaid ka kasvatajad, kes oma kogemusi käitise juhtimisel peavad ammutama otseselt tegeliku töökaigu kogemustest. Peame kasvatama nõukogude inimestes täit vastutustunnet antud ülesande puhul, püüdlust eeskujuliku kõrgekvaliteedilise töö poole kõigis tööstusharudes. Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole sallitavad need, kes valmistavad halbu asju, kes vastutustundetult valmistavad masinate osi, kes rikuvad toormaterjale. Praagi valmistaja peab teadma lisaks

otsese vastutavuse eest praagi tootmisel, et teda ootab ka üldine hukkamõist. Töötame enestele, järelikut peame töötama ka kõrgekvaliteediliselt. „Kui kõneleme kommunistlikust kasvatuses, siis tähendab see eelkõige immutada iga lapse teadvusse seda mõtet, et ta peab vähemalt elementaarselt hea südame-tunnetusega suhtuma oma töösse. Peame temasse sisendama: kui pead end bolševikuks või lihtsalt ausaks nõukogude kodanikuks, siis luba, et teed oma saadused elementaarselt hea südame-tunnetusega, et need oleksid oma omadustelt kõlblikud“ (Kalinin).

Tehnoloogilise distsipliinita ei saa kujutella tööstuse kultuurilist organisat-siooni. Tõstes tootmises tegevate kaadrite vastutust produktsiooni omaduste eest partei ja valitsus keskendasid vabrikute ja tehaste juhatajate ja kollektiivide tähelepanu tehnoloogilistele küsimustele. Luua kord tehnoloogias tähendab tehniliselt kirjaoskajana koostada tehnilised kaadrid, dokumenteerida kõik protsessid, et ühtki tööd ei alustataks töölise poolt enne, kui meister või töökoja juhataja ei ole tutvustanud teda detailselt selle töö tehnoloogiliste seaduste ja reeglitega, mis käsitlevad teatava materjali ümbertöötamist valmissaaduseks.

Puhtus, see on kultuurse töö tähtsaim tingimus. Seal, kus on mustus, seal on ka madal tootmistase, seal tekib praaki, seal ei saa tulla ilmsiks tõeline tehnoloogiline distsipliin. Oleme õppinud valmistama kompli-tseeritumaid mehhanisme, peenimaid aparate, kuid mitte harva lepime mustuse, kultuuritusega. Meie ei vaja näilist, dekoratiivset puhtust, vaid igapäevast, mis on saanud meile harjumuseks. Peame siingi nimetama kasvatus-tööd, mida tuleks kaadrite juures selles suhtes teha. Seda ei saavutata muidugi lühikese aja vältel. Peame iga päev iga vabrikutöölist harjutama, et ta oma töökohta puhta hoiab, ja seda kordama seni, kui see kogu kollektiivi lahutamatuks harjumuseks saab.

Kõrge tootmiskultuur on seotud ökonoomse, kokkuhoidliku materjalide, küttaaine, elekterenergia kulutamisega. Nõukogude Liit, astudes sotsialistliku industrialiseerimise teele, oskas teostada selle hiiglasliku ehituse omade ressurssidega. Kapitalistid boikoteerisid nõukogude riiki, ei tahtnud anda talle laenu. Kuid sotsialismimaal leidsid omad tagavarade soetamise allikad. Tavit-ses ainult asjale läheneda peremehelikult ja pidada valju ökonoomsust raha väljaandmises, ratsionaliseerida tööstus, alandada toodete omahind, likvideerida mittetootlikke väljaminekuid jm. Nõukogude võim toimiski sel kombel.

Lõppeks viisaastakud, kas need ei ole teatavast individualistlikust töökultuurist välja arenenud ja kogu riigile laiendatud suurim kollektivistlik töövorm, kus hiiglaslik sotsialismimaa vastava plaani järgi töötab, tehes igal alal aastast aastasse uusi edusamme kavakindlalt ja distsiplineeritult. Niisugune töötamisviis peab andma suuri tagajärgi ning annabki, nagu senised kogemused seda näitavad.

V. ELLER

Ants Laikmaa isikuna ja kunstipedagoogina

Anekdoote, kus iseloomustatakse lihtsaid, selgrooga eesti mehi, talupoegi, vaimu-
aristokraate, kes võitlust pidasid mõisnikega, või jälle üksikuid isiksusi, kes vilis-
tasid paadunud kodanluse eelarvamustele ja kelle vaim koosnes kõigepealt mõis-
tusest, selliseid anekdoote on Laikmaal palju, ning osava jutumehena jutustab ta neid
meeleldi.

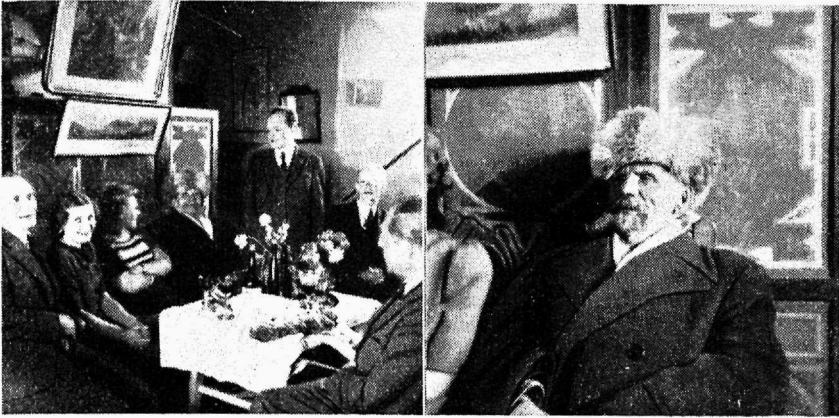
Ta jutustab õieti neid anekdoote nagu endast, sest Laikmaa on ka üks neid mehi,
kelle terve vitaalsus, loomulik eelarvamuste vaba ja julge suhtumine ellu on kujunda-
nud temast isiksuse selle sõna paremas tähenduses, mis oleks vastandiks massinimese
mõistele, kes mõtleb nii nagu teised, teotseb nii nagu hulk ja muudab oma arvamusi,
kui enamik seda teeb. See iseseisvus on maksev eriti Ants Laikmaa kunstivaadete
ja tõekspidamiste kohta selles valdkonnas, kus ta üle poolesaja aasta on töötanud ja
ka juhtivat osa etendanud. Teatav vaimuvabadus, olgu see kunstis või mõnel teisel
avaliku elu alal, on olnud omane Ants Laikmaale, ning samuti on kuulunud Laik-
maa sümpaatia neile, kes on osanud elus nemad ise olla.

Ants Laikmaa suhtumine oma ümbrusse on elujaatav, optimistlik ja positiivne.
Ta jälgib ümbrust, inimesi värske huviga, hoiab oma kunstnikumeelset avali kõige vaat-
tamiseks, mis kütkestab teda mitte üksi kui ilujanust kunstnikku, vaid ka kui inimest,
kes leiab mõtlemismaterjali elu kõige igapäevasesmates nähetes. Ants Laikmaa
literaarne huvi elu vastu on olnud tähelepanuväärne. Rahvuslik vanavara, liikugu see anek-
doodina suust suhu, tulgu see nähtavale kodukootud kirjus, värvilises hobusetekis,
ilmugu see taluehituse stiili omapärase laadis, kõik see leiab Laikmaa silmis suur-
rimat tähelepanu. Ei ole keegi osutanud ka inimese vastu nii suurt huvi kui Laik-
maa. On ju vana maestro eeskätt portretist, kes ei portreteeri inimese välimust selle
nähtavas osas, vaid kes on püüdnud ja osanud tungida portreeteritava karakterisse.
Seepärast on kunstnik oma pika kunstipraktika jooksul omanud oskust inimesi kohelda,
et neid kiiresti õppida tundma, haarata neis olulist. Laikmaa ei tunne inimesi mitte
ainult isikutena, vaid ka genealoogiliselt. Tarvitseb esitledaval nimetada vaid oma
nime, kui Laikmaa juba ütlebki, kust ta pärit, kes on ta vanavanemad, kus asub
perekonna algkodu, millega tegelesid vanemad jm. Samuti ei ole tema silmis varju
jäänud ükski Eesti rannik, ükski varjatud maanurk. Ta tunneb kodumaad nagu oma
tuba, kus elab.

Veel võiks Laikmaad iseloomustada äärmiselt tervete eluvaadetega inimesena. Ta
ei salli kabinetinimesi. Isiklik kokkupuude tegeliku eluga, vahenditult muljed loodu-
sest, mõistusepärased järeldused kuuldust ja nähtust, ebausku eitamine — see kõik
mahub suurepäraselt dialektilis-materialistlikku maailmavaatesse, mis on praegu pari-
maks nimetuseks tema maailmavaate iseloomustamiseks.

Laikmaa ei suitseta, ei tarvita alkoholi. Ta tõuseb varakult ja asub lauldes tööle.
Suvel ta rakendab hobuse, sõidab õpilastega matkama. Talle meeldivad päike ja
noorus, mis on terve ja värske. Selliseks on jäänud Laikmaa tänini oma 75 a.
juubelipäeval. Käesolevas kirjutises ei taheta peatuda tema töötulvi ja võitlusrikka
elukäigu kirjeldamise juures.

Teame, et ta juba varajases nooruses marssis Eestist jalgsi Düsseldorfis kunsti-
akadeemiasse, et alustada kunstiõpinguid. Et tema näitus 1901. a. oli esimene eesti
kunstinäitus, et ta vabameelsete vaadetega mehena oli 1905. a. poliitiliselt tagakiusatu,
mistõttu ta oli sunnitud tsaristliku võimu eest pikemaks ajaks põgenema välismaale.
A. Laikmaalt on pärit esimene sellelaadiline joonis, millel kujutatakse töölist
puruksrebitud ahelatega. Teame, et Laikmaal on suuri teeneid eesti kunsti-
elu aretamises, eriti aga tema kunstipedagoogilises tegevuses, mille kestel ligi tuhat isikut on
lühemat või pikemat aega saanud tema viljastava kunstiõpetuse osaliseks. Viimase
juures tahaksingi veidi peatuda ja näidata Ants Laikmaa kooli olulisemaid jooni,
tema kunstipedagoogilisi meetodeid.

Kunstnik Ants Laikmaa oma 75. sünnipäeval oma endiste õpilaste keskel Taebblas

„Loodus on kunsti õpetaja,“ ütleb Laikmaa oma õpilasile. „Minu ülesanne on ainult avada teie silmi looduse mõistmiseks ja õigesti nägemiseks. Siin teie ees on näiteks inimese pea. Vaadeldge ja uurige seda. Süvenege oma ainesse äärmise tähelepanu ja pingutusega. Arge üldse töötage paberil seni, kuni teie ei ole veel mõistnud teie ees asetseva eseme konstruktsiooni ja vormi. Õppige jälgima, missugused jooned jooksevad selles esemes paralleelselt ja missugustes pikkusesuhetes nad üksteise suhtes asetsevad. Jälgige ühtlasi eseme vormi. Paotage silmad ja te näete, et osa eset kaob varju, ainult väike osake asjast on heledamalt valgustatud.“

Tumedaima varju ja heledaima helgi vahel on palju vaheastmeid. Püüdke seda teadlikult näha, neid rühmitada. Maalimine ei olegi midagi muud kui valguste ja varjude rühmitamine. Nähke eset alati tervikuna, mitte detailides. Ka viimaseid maalides pidage silmas tervikut. Alake suurest ja minge järjest vähemasse. Alguses lüüakse kirvega, siis töötatakse hõõvliga, viimaks peitli ja liivapaberiga, aga mitte ümberpöörduvalt.

Neid põhimõtteid rakendas vanameister oma õpilaste juures suure järjekindlusega. Ta ei piirdunud ainult ateljeetööga. Ta püüdis õpilast kasvatada kunstnikuks, kujundas tema maailmavaadet ja istutas temasse uusi arusaamisi kunstilise kultuuri valdkonnast. Laikmaa oskas olla suurepärase pedagoog, kes mõistis tungida oma õpilasele üsna lähedale, teda ergutada ja tarbekorral ka lohutada. Ta leidis vahendeid, kuidas äratada õpilases usaldust oma võimete vastu. See oli võimalik ainult seetõttu, et Laikmaa ei olnud kitsarinnaline tunnitöölaine, vaid tema pedagoogiline tegevus kandus ka väljapoole tööaega. Kuipalju ilusaid ekskursioone loodusse! Ja meenutagem Laikmaa a endagi suvekodu Taebblas. Kui palju käis seal suveti õpilasi. Laikmaa ise kavatses neid küll õieti oma pisikesse majapidamisse tööle rakendada, et siis vastutasuna anda selle eest talvel prii kool, kuid üsna boheemlaslikuks kujunes see linna-poiste töötegemine maa talupidamises. Enam küll kõneles Laikmaa a kunstist ja korraldati ekskursioone ümbruskonda. Pisikesse maalapikese haris ikkagi lõpuks sulane.

Ükski tõsine loov töö ei jää viljatuks. Laikmaa tolaegseist õpilasist on kasvanud terve rida nimekaid kunstnikke, kõnelemata neist, kes ühel või teisel viisil on saanud tema kaudu kunstilise kasvatuse. Kui me siin veel nimetame Ants Laikmaa a tegevust loova kunstnikuna, tema ületamatuid pastellportreid ja maastikke, siis tema seltskondlikku tööd, näituste ja muuseumide organiseerimist, võime ütelda, et me kõik rõõmuga tahaksime suruda maestro kätt tema 75. sünnipäeva puhul, selle omapärase eesti kunsti äratuskuke, selle sirgjoonelise ja tugeva eesti mehe kätt, kes on tulnud võitjana välja sellest võitlusest, mida ta võidelnud.

V. E.

Nõukogude ajastu ilukirjandusest

Kodanliku sõja järel algas nõukogude kirjanduse teine arenguperiood. 1925. a. UK(b)P KK võttis vastu otsuse partei poliitikast ilukirjanduse suhtes. See resolutsioon määras kirjanduse arenemise põhijooned ja näitas edasise tõusu perspektiive. Põhiliselt on nõukogude kirjanduse areng toimunud neil tähiseil, mis partei üles seadis.

20-dail aastail ühinesid proletaarsed kirjanikud eri organisatsiooni (RAPP), kuid 1932. a. avaldas UK(b)P KK 23. aprillil uued nõukogude kunsti ja kirjanduse alused, millele järgi proletaarsete kirjanike eri organisatsioon osutus tarbetuks.

Keskkomitee laskis RAPP-i likvideerida ja „ühendas kõik kirjanikud, kes baseerusid nõukogude võimul ja olid valmis osa võtma sotsialistlikust ülesehitustööst, ühisesse nõukogude kirjanike liitu kommunistliku fraktsiooniga selles.”

See nõukogude kirjanduse areng, mis oma olemuses kajastas üha sügavamalt ja mitmekülgsemalt elu kommunistliku ideoloogia alusel, mõõdus pinevas võitluses igasuguste vaenuliste ilmutustega kirjanduses. Kirjanike ja arvustajate ridadesse tunginud trotskistid püüdsid kõigiti pidurdada nõukogude kirjanduse arengut, eitasid isegi selle olemasolu. Eriti kahjustavat osa etendas nõukogude võimu vastane grupp, mis oli koondunud RAPP-i. See grupp halvustas nõukogude parimaid kirjanikke — Gorkit, Majakovskit, Šolohhovi, püstitas kahjustavaid loosungeid, mis pidurdasid kirjanduse arengut, takistasid kirjanike ideelist kasvu.

1934. a. nõukogude kirjanike esimene kongress võis juba tagasi vaadata nõukogude kirjanduse suurtele võitudele. Tervitades koosolijaid UK(b)P KK nimel sms Ždanov väitis, et selle põhjuseks on sotsialistliku ülesehituse edu, et „meie maal on kirjandusliku loomingu peakujudeks — uue elu aktiivsed ehitajad”, et „meie literatuur on tulvil entusiasmi ja heroismi, ta „on tugev selles, et teenib uut asja — sotsialistlikku ülesehitust.”

Nõukogude kirjanduse selle perioodi iseloomuliseks jooneks on eepilise žanri, kõige sagedamini proosa — jutustuse esiletõus. Maa sammus jõu kogumise ja plaanikohase ülesehituse perioodi. Nõukogude kirjandus pidi abistama nõukogude kodanikke välja töötada terviklik vaade maailmale, kujutades elu protsessi selle terviklikkuses — eepilistes kujudes.

Määratu osa sellest ülesandest kuulub Maksim Gorkile. Noil aastail ta avaldas oma suurimad teosed „Artamanovite asi”, „Klim Samgini elu”, näidendid „Jegor Bulõtšev”, „Dostigajev”. Gorki ennekõike püüdis anda vanast maailmast võimalikult täielikku pilti, mille hävitas sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. „Artamanovite asi” on kunstiline pilt Venemaa kapitalismist, alates selle esimesist ja lõpetades selle viimaste sammudega. Gorki paljastab kapitalismi antihumaanse olemuse. Kapitalism hakkab inimese, kapitalism peab hävitama, ja ta on tõeliselt hävitatud, kõneleb Gorki enda romaanis.

Veel sügavama minevikupildi joonistas Gorki eeposes „Klim Samgini elu”, mis rõõna otseses mõttes 19. sajandi lõpu ja 20. s. alguse Vene elu entsüklopeedia. Jutustuse peakuju — sisemiselt hävitatud buržuaaslik intelligent Klim Samgin üldistab oma saatuse selle negatiivsuse, mis ellu tõi kapitalistlik kord. Lõhkujate, saboteerijate ja kahjurite ürgkuju, kelledega hiljem tuli kokku puutuda nõukogude võimul, Klim Samgin sümboliseerib hukkub romaanis lõpus just sel hetkel, mil Venemaale jõuab Lenin. Leninismi võit, Samgini surm, kõige selle surm, mis ühiskonnas on seotud kapitalismiga, — see on eepose põhiidee.

Kuid Gorki ei piirdu üksi vana maailma paljastamisega: oma pärast-oktoobrilistes teostes ta loob ja süvendab revolutsionäärade-enamlaste kujusid (näiteks Kutuzov „Klim Samgini elus”).

Pärast Oktoobrit Gorki looming on uus samm edasi sotsialistliku realismi printsiipide aluseil.

Õppides Gorkilt, omandades temalt eepiliste kujude loomiskultuuri sotsialistliku realismi meetodil, nõukogude kirjanikud asusid oma eepiliste lõuendite ette. Selle perioodi määratu hulka teoseid on pühendatud kodusõjale. Eluline kogemus, mille kirjanikud omandasid oma frondi-elust, nõudis endale vormiandmist. V. Ivanovi „Partisani jutustused“, A. Neverovi „Taškent — viljalinn“, „Haned-luigid“, Malõškini „Dairi langemine“, Lavrenevi „Tuul“, Serafimovitši „Raudne vool“, A. Tolstoi „Rännak piinades“, Furmanovi „Tšapajev“, Fadejevi „Häving“, Seifulina „Virinea“, Fedini „Linnad ja aastad“, Trenevi „Kirglik armastus“, Višnevski „Esimene ratsanik“, Solohhovi „Vaikne Don“, hiljem — N. Ostrovski „Kuidas karastus teras“ ja „Tormis sündinud“, A. Tolstoi „Leib“, Perventsevi „Kotšubei“ — see pole kaugeltki veel kodusõda kujutlevate teoste täielik loetelu.

Selle teema foonil võttis kuju uus heroiline nõukogude inimene, vankumatult truu rahvale.

Samuti arenes ka nõukogude luule. Selleski avaldus laialdane püüd kajastada töölist, esikohale tõusis poeem, mille parimaiks näiteiks on Majakovski ja Bagritski looming.

Kodusõja kujutamine luules ennekõike on seoses positiivsete kangelaskujudega (Majakovski „Lenin“, „Hea“, Bagritski „Mõte Opanasist“, Tihhonovi „Ballaadid“, Asejevi „26“, „Semjon Proskakov“, Selvinski „Uljalajevštšina“ jt.).

Sama protsess toimus vennasrahvaste kirjandustes nende rahvuslik-omapärase vormis. Ukraina poeedid Tõštšina („Kotovski“), Pervomaiski („Tripoli tragöödia“), Dmiterko („Poeem Štšorsist“), armeenia luuletaja Avetik Isaakjan, gruusia poeedid — Galaktion Tabidse, Simon Tšikovani jt. täitsid samu loomingulisi ülesandeid, luues vene poeesiaga suguluskujusid.

Ule minnes sotsialistlikule pealetungile linnas ja seejärel külas, tõusis nõukogude kirjandusele uusi ülesandeid. Võitlus maa industrialiseerimise eest tõi ellu põhilisi muutusi, püstitades kodanikele uusi nõudeid. Nõukogude kirjandus pidi konkreetselt kajastama, näitama neid muudatusi.

See küsimuste ring on erilisena üles seatud Gladkovi „Tsemendis“. Autor näitas, kuidas uues, ja näiliselt argielus, kujunduvad samad heroilise kommunisti karakterjooned, uue elu eestvõitleja omad.

Rida nõukogude kirjanike teoseid, mis ilmusid 20-date aastate lõpus ja 30-te algul „Tsemendi“ järel, käsitlevad sama temaatikat. Siin tuleb mainida Iljini „Suur-konveierit“, Gladkovi „Energiat“, M. Saginjani „Hüdrotsentraali“, V. Katajevi „Aeg, edasi!“, Karavajeva „Metsatööstust“, Iljenkovi „Juhtivat tegu“.

Samu küsimusi käsitlesid ka need kirjanikud, kes töid kirjandusse küla sotsialistliku rekonstruktsiooni teemaks: Šolohhov „Uudismaas“, Stavski lühijuttude tsükli „Sanitsa“ jt. Erilise jõulisusega jäädvustasid nad sotsialistliku entusiasmi pilte, mis näitavad, kuidas Nõukogude maal töö muutus „auasjaks, kuulsuse asjaks, uljuse ja heroilisuse asjaks“.

Rõõbiti teemadega, milledes leiavad tähistamist nõukogude kodaniku uued karakterjooned, esineb nõuk. kirjanduses rida teemasid, kus arvustatakse elu eitavaid külgi. Säärased on Majakovski satiirilised värsid, Ilfi ja Petrovi huumor ning ironia („12 tooli“, „Kuldvasikas“), samuti Zoštšenko endateostus („Härra Sinikõhu jutustused“, „Sentimentaalsed jutustused“). Nõukogude kirjanduse esimeses ja teises arenguperioodis etendab määratud osa Majakovski looming. Tema teosed „Nõukogude pass“, „Seltsimees Nette“, „Kõnelus fininspektoriga“, „Jessenile“, „Kõnelus seltsimees Leniniga“, „Kurski tööliste“ jt., kõnelemata poemidest, on parimaiks näiteiks, milledes avaldavad nõukogude kirjanduse põhilised loominguprintsiibid. See ülendaski Majakovski parimaks, andekaimaks nõukogude epohhi poeediks, nagu teda nimetas seltsimees Stalin.

Stalinlike viisaastakute epohh, mis teostab sotsialistliku ühiskonna ülesehitamist, on nõukogude kirjanduse uueks etapiks. Selle aluseks on „nõukogude rahva kujundamine moraalseks-poliitiliseks tervikuks“ (Molotov). Sel ajal erilist tähtsust omandab isamaa teema, rahva eepiline looming. Selle keskseteks kujudeks on rahva juhid Lenin ja Stalin. Lenini ja Stalini kuju on eriti plastiliselt tähistanud rahvalaulikud Sulliman Stalski ja Džambul Džabajev. Poesias juhtivaks žanriks on laulud, mis kujunevad laiade masside omaks. Luuletajate — rahvalaulude meistrite nimed, ennekõike Lebedev-Kumatš, on tuntud maa kõigis nurkades.

Määratu huvi omandab isamaa teema ajaloolises plaanis. Kirjanduses areneb välja ajaloolise romaani žanr: A. Tolstoi „Peeter I“, J. Tõnjanovi „Pushkin“, Olga Forši „Radištšev“, G. Stormi „Bolotnikov“, Tšapõgini „Razin“. Siia võib asetada ka Selvinski ajaloolise näidendi „Rüütel Ivan“ Bolotnikovist, V. Šklovski kinonäidatuse „Minin ja Požarski“, V. Kostõlevi romaani „Kozma Minin“. Neis teoseis näeme Venemaa ajaloo tähtsaid sündmusi.

Lähedasemaid ajaloolisi probleeme, mis otseselt seoses kodumaa kaitse ja vene rahva heroismiga, me leiame Novikov-Priboi „Tsušimas“, Sergejev-Tsenski „Sevastopoli eskaadris“, Vs. Ivanovi „Parhomenkos“. Samal ajal areneb kirjanduses uusigi kaasaegseid teemasid. Stahhaanovlik liikumine, noorsoo töö ülesehitusel, sotsialistliku töö uued kõrgemad vormid — need on rea nooremate kirjanike jutustuste siuks: Krõmovi „Tanker Derbentis“, Nõsdrini „Esimeses liinis“, Ketlinski „Mehisuses“, Solovjevi „Kõrgerõhus“. Uha enam ilmub teoseid, milledes kujutatakse kaugete ääremaade elu, mis kunagi olid maha jäänud ja mis nüüd on jõudnud nõukogude kultuurile. Siin võib märkida Semuškini „Tšukotka“, Gorbatovi „Harilik Arktika“; neile lähedane Libedinski „Bataš ja Batai“, Skosõrevi „Nool vibust“.

Tõsist tähelepanu on nõukogude kirjandus osutanud lastele. Maršak, Tšukovski, Gaidar, Iljin, Barto jt. on palju raamatuid pühendanud lastele. Lastest, sellest, kuis neis küpsevad uue inimese karakterjooned, sotsialistliku kasvatusprintsiipidest jutustab ka A. Makarenko tähelepanuväärne „Pedagoogiline poeem“. Nõukogude kirjandus on arenenud haruldaselt kiirelt ja paljukülgelt, süvendades ja laiendades sotsialistliku realismi printsiipe. On käsiteldud kõige mitmekülgsemaid žanreid. Juhtivaks žanriks lüürikas on poeem ja laul. Proosas eriti laialdaselt, rööbiti kaasaegse romaaniga, areneb ajalooline romaan, ja teisest küljest — läbilõikežanr.

Nõukogude kirjanduse karakterseks jooneks on tema lähedaim side rahva suusõnalise loominguga, mis on jõudnud ennenähtamatule õitsengule.

Viimaseil aastail nõukogude rahvas pidi käes kaitsma oma piiride puutumatumust. Ka nõukogude kirjanikud ja luuletajad teenisid ausalt isamaad nii lahinguis Halhin-Golijuures, Valge-Vene lagendikel ja Ukrainas. Määratu populaarsuse omandasid luulevormis följetonid Vasja Granatkini varjunime all, mis ilmusid frondilehes „Heroiline sõjakäik“. Varjunime all kirjutasid kolm luuletajat: Surkov, Bezõmenski ja Prokofjev. Selle lehe kaastööliseks oli ka laialttuntud romaani „Idas“ autor P. Pavlenko.

Nõukogude kirjanduse senine tee on pandiks, et ta ka tulevikus sammub sama õnnistuseliku rada.

I. P.

Vladimir Majakovski

KIRJANDUS, TEATER, KOOL SÕJAPÄEVIL LÄÄNES

Inglise ajalehtede andmeil

„ESIMENE SÕJAOHVER.“

„Uhe Edela-Inglismaa linna kohale ilmusid Saksa pommiheitjad. Heideti alla lõhke- ja süütepomme. Tõusid tulikahjud, mida aga õnnestus kiiresti likvideerida. Ohvrite arv on väike.“

„Manchester Guardian“ täiendab omalt poolt ametlikku kommünikeedi:

„Iga öösi toimub meie peade kohal õhulahinguid. Kaugusest kuulduv suur-tükimürinat, horitsondil lõõmab tuleleeki. Kõrgusest kostab vaenuliste lennukite müra. Neilt heidetakse pomme, vahete-vahel tulistatakse kuulipildujaist...“

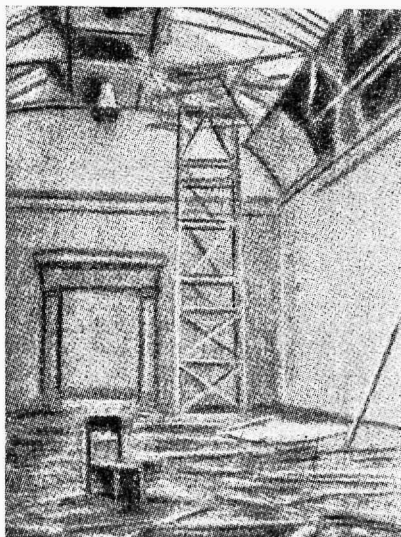
All, pimeduse varjus, igas majakeses, igas üksikelamus, leidub tagala-inimesi. Uhte majja on jäänud ainult üksik vana naine; ta on roninud kõõgilaua alla ja püüab istuda liikumatult; ta ei taha lahkuda siit, kuigi naabrid pakuvad talle ulalust. Ja teises majas istub põrandal, nurgasopis, noor ema imikuga.“

Kunagi, endistel aegadel, „Manchester Guardian“ valgustas mitmekülgset Inglise teatri- ja kirjanduselu. Selles lehes leidsid laialdast käsitlemist kunsti ja teaduse küsimused, siin peegeldusid Inglismaa kultuurielu tähtsamad sündmused. Ent praegu, kõigist püüdeist hoolimata, ilmub ikka vähem ja vähem teatriringvaateid ja vastilmunud raamatute retsensioone. Aasta tagasi avaldas leht kartust, et kultuurielu langeb paratamatult „esimeseks sõjaohvriks“. Inglise ajakirjanduse veergudelt leiame kinnituse Suur-Briti tähtsaima provintsilehe kurvale ennustusele.

SÕDA JA RAAMAT

Järk-järgult inimesed lakkavad ostmast raamatuid, ja veelgi enam — lakkavad neid lugemast. Raamatute läbimüük Londonis on vähenenud 30—40%. „Neil raskeil aegadel publik pole huvitatud lugemisest“ — kirjutab Manchesteri avaliku raamatukogu juhataja.

Kirjastused uputavad turgu selliste trükitoodetega kui „Must paruness“, „Kapral suri voodis“, „Sensatsiooniline mõrv“ j. t. Ilmub ka selliseid raamatuid kui „Mõrvarid, salakuulajad ja seiklejad“ ja teisi sõja- ning seiklusromaane.

Õhusõja tagajärjel kannatas kuulus Teinti pildigalerii. Fotol saal, millest suudeti pildid enne pommitamisi välja viia.

Elav nõudmine on sõjaraamatute järele, kusjuures eelistatakse kontinendil aset leidnud sündmuste tunnistajate memuaare. Paljude telegraafiagentuuride ja ajalehtede reporterid on avaldanud oma sõjapäevikud, kuid vähesed nendest väärivad tõsist vaatlust. Kriitikud tõstavad esile „Manchester Guardian'i“ kirjasatja Alexander Worth'i memuaarid „Pariisi viimased päevad“ ja Reuteri reporteri Gordon Waterfield'i päeviku „Mis juhtus Prantsusmaal“.

Osa ajalehti on lõpetanud ilmumise ja kõik olemasolevad lehed on vähendanud oma veergude arvu. Eriti raske on nädalalehtede ja kuukirjade seisukord. Populaarseim nädalaleht „Spectator“ kaebab raskuste üle, mis on tabanud ajalehti; suur osa kaastöölisi-toimetajaid on sõjaväljal, on vähenenud kuulutuste — tähtsa tuluallika — arv.

TRADITSIOONIDE KADU

Inglismaa on traditsioonide maa. Alamkoja liige, süüdistades oma vastast seitsmes surmapatus, tituleerib teda tingimata „kõrgeauliseks gentleman'iks". Ülemkoja esimees, lord-kantsler, istub koosolekuil ajaloolisel villakotil, mis sümboliseerib Inglismaa rikkust. Need ja teised loendamatud traditsioonid on „keskmise inglase" uhkuseks, on Inglise provintsielu tähtsaimaks aluseks.

Tänapäeva Inglismaal on hävimas traditsioonid. Inglastel pole aega ei hariliku pärastlõunatee, pühapäevapuhkuse ega teatrite jaoks.

Teatrid ja kinod töötavad kõige mitmekesisematel aegadel, peamiselt aga päeval. Glasgow's lõpevad kõik etendused kell 8 õhtul, Birmingham'is on ainult kaks korda nädalas õhtused etendused, ja needki algavad kell 6 p. l.; Londonis lõpevad kinoetendused kell 7 õhtul. Teatrikuulutustes rõhutatakse eriti, et etenduse lõpp on täpselt kell 9.15 õhtul. „Manchester Guardian" kirjutab sel puhul:

„Vähegi mõistlikud inimesed, kel on võimalik jõuda koju enne pimedaa saabumist, ei taha loomulikult riskeerida igasuguste ootamatustega, mis on paratamatud praeguste piiratud transpordivõimaluste juures. Näitlejad tahaksid muidugi mängida õhtuti, kuid teatrid peavad arvestama olukorda, millises viibiks publik etenduse lõpul, eriti juhul, kui seks ajaks pole antud häire lõpusignaali".

Kui seoses õhusõja algusega tekkis küsimus etenduse üleviimise kohta päevastele tundidele, siis tõusis palju häält selle uuenduse vastu. Ent teatritele tuli appi ajakirjandus, milles meenutati, et päevased etendused on seotud inglise traditsioonidega; XVII sajandi teatiharastaja Pepys kirjeldab oma päevikus, kuidas ta siirdus teatri lõunatunnil, et saada mugavat kohta, kuna kella 1-ks oli saal juba tungil täis. Need ekskursioonid ajalukku pidid kehtuma publikut päevaste etenduste külastamiseks, kuid teisest küljest — kui palju on neid inimesi, kel on päeval vaba aega teatriharrastusteks?

Näitlejad on harjunud õhurünnakutega: korduvaist häiresignaalest hoolimata ei katkestata sageli teatritendusi.

„Manchester Guardian" kirjeldab järgmist juhtu:

„Uhele loodepoolsele linnale heideti

süütepomme. Kaks pommi purustas teatri katus; üks langes lavale, teine — kullisside taha. Algas tulekahju. Görlide trupp, veel kostüümides, moodustas kiiresti ahela, ulatades veepanged tuletõrjujaille. Teater oli täis inimesi, kuid kõik käitusid distsiplineeritult ja rahulikult. Lavale ilmus teatri juhataja. Temale hakkas langema raske eesriie. Keegi publikust hüüdis: „Ettevaatust!" Juhataja hüppas orkestriruumi. „Kas jätkata etendust?" küsis ta, ja suur hulk häält vastas jaatavalt..."

Rändteatritel on suuri raskusi korteri leidmisega. Provintsis valitseb korterikriis, toahinnad on väga kõrged. Sageli tuleb ööbida teatrites ja teistes ühiskondlikes asutustes. Raske on ka arvestada aega õigeaegseks saabumiseks määratud etendustele, sest veoautod rekviiitidega viibivad sageli maanteedel.

Sõjajärgsetel aastail oli Inglismaa provintside elav kunstihuviliste seltside tegevus. Nüüd ei ole osavõtt neist seltsidest kaugeltki nii aktiivne kui enne. Inimesed kardavad jääda loengutele ja koosolekutele, sest õhtune transport pole kuigi kindel. Manchesteri suurimaid koore ja sümfooniaorkester on lõpetanud oma tegevuse. Kujutavate kunstnike ühing „Punase roosi gild" ei saanud korraldada oma traditsioonilist sügisnäitust.

Pealinnast katsuti saata provintsi rändnäitust. Kuid organisatsioonid said saata ainult 40% Londoni Kuningliku Akadeemia näituse väljapanud tõi. Arusaadavalt ei kuulunud need tööd eksponeeritud paremiku hulka.

„Provintis oli rängalt pettunud, sest meil pole vaja näitlikke tõendusid veendumuseks, et paljud kaasaegsed inglise kunstnikud loovad halbu pilte."

Tehti katseid kultuurielu elustamiseks raadio abil. Briti raadioringhääling organiseeris vestlustesarja: „Kirjaniku sõna". Korraldati raadiodiskussioon teemal „Kirjanik ja tema auditoorium". „Manchester Guardian'i" andmeil oli diskussioon ebaõnnestunud.

KOOLIELU SÕJAAEGSEIS TINGIMUSTES

Inglise koolil tuleb võidelda veel suuremate raskustega kui kirjandusel, teatril ja kunstil. „Manchester Guardian" on häiritud kogu rahvahariduse-süsteemi laostumisest Inglismaal. Õhukallaletungitsoonis asuvais linnades on enamik kooli suletud. Koolihooned on osaliselt rek-

vireeritud sõjaotstarbeks; paljud on muudetud õhuvarjendeiks. Suur hulk õpilasi on evakueeritud „ohutuisse tsoonidesse“ (plutokraatide lapsed on viidud Ameerikasse ja ookeanitagustesse kolooniatesse). Kuid ka neis tsoonides edenevad õpingud väga nõrgalt. Paljudes kohtades on tulnud ühendada kolm klassi üheks ainsaks klassiks ja õpetajail tuleb töötada 120 õpilasega ühekorraga. Säärastes tingimustes pole normaalne õppetöö mõeldav.

Õpingud toimuvad tavaliselt ainult esimesel majakorral: see kord kujutab endast enam või vähem kindlustatud pommivarjendit.

„Õppurid istuvad korratult põrandal, tihedalt üksteise kõrval. Hoides paberit või vihke süles, püüavad nad kuidagi viisi lahendada ülesandeid, kirjutada etteütusi. Halvem on asi erivarjendites, n. n. „kaevikuis“. Paljud „kaevikud“ on valgustatud ainult elektritaskulaternatega. Ainult need, kes istuvad lähemal avatud väljapääsule, võivad kirjutada loetavalt. „Kaeviku“ pimedas tsentrumis istuvad kirjutavad umbropsu, vedades huupi sulge paberil. Ka suulised õpingud on sääraseis tingimuses võimatud. Kui küsime ühelt nupukalt tehnikakooli õppurilt, kuidas lapsed viidavad aega kaevik-varjendites, saime vastuse: Kui on üldse midagi näha, siis mängime kaarte; kui pole — siis kakleme.“

Mõnes kohas püütakse kaevik-varjendisse elektervalgustust sisse seada, kuid see pole võimalik materjalipuuduse tõttu.

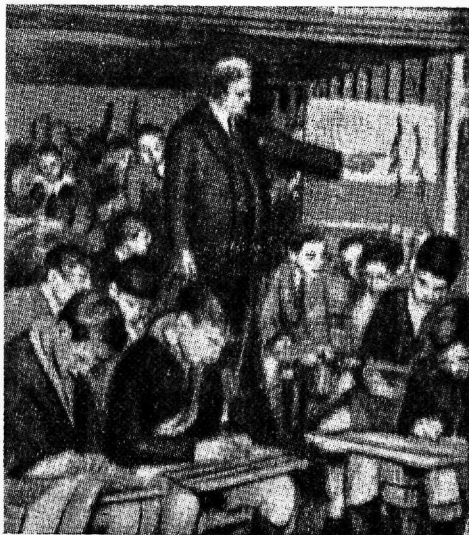
Vastavalt haridusministeeriumi eeskirjale asuti provintskoolides vanemates klassides kiires korras esmaabi õppimisele.

INTELLIGENTSI VINTSUTUSED

Ajalehtede ja kirjastuste töö järsk koondamine, teatrite, muuseumide sulgemine, raamatute ja koolide ning teaduslike asutuste laostumine on kõik töötava intelligentsi kihid asetanud raskesse seisukorda.

Siin väljavõte ühest „Manchester Guardian'ile“ saadetud kirjast:

„Ei tohi unustada seda, et keskmine vaimutööline, nagu ka iga lihttöölinegi, ei või taluda pealesunnitud töötaolu. Ma ei saa mingit majanduslikku toetust ega arstiabi, mis on mulle hädavajalik. Nii mina kui ka mu perekond on jäetud saatuse hoolde, meid ootab nälg. Meie ühiskonnal puudub kujutus sellest, mil-

Kool pommivarjendis

lisse olukorda on sattunud vaimutööliised, kes jäid teenistusest 1939. a. septembris. Paljude mugavate üheperekonnalaadsete elamute ja villade uste taga varitseb tõeline viletsus. Ja keegi ei taha mõelda sellele. See ei huvita kedagi.“

Kõrvuti raske majandusliku olukorraga on Inglismaal tekkinud ka raske poliitiline õhkkond, mis on ühenduses piiramatu volituste andmisega Inglise valitsusele. Ronald Kidd analüüsib oma vastilmunud raamatus: „Briti vabadused on ohustatud“ alamkoja poolt sõja algusest peale vastuvõetud seadusi ja nende seaduste rakendamist kohtu- ja politseivõimude poolt.

„Manchester Guardian'i“ retsensent tähendab, et „... raamatus ei ole kõnet ohutusest, mis ähvardavad Inglismaa vabadusi väljastpoolt, neid ohte võib kavalasti likvideerida seestpoolt... Ei ole kahtlustki selles, et mõned politseivõimud on osutunud üliagaraks.“

Valitsusvõimude viimased sammud Inglise avaliku arvamise pahempoolse tiiva vastu, Rahvakonvendi liikmete rõhumine, „Daily Worker'i“ sulgemine näitavad, et Ronald Kidd'i poolt äramärgitud repressioonid võtavad järjest suurema ulatuse.

TOOSTUS, PÖLLUMAJANDUS JA TRANSPORT KOLMANDAL VIISAASTAKUL

Tööstus, põllumajandus ja transport on rahvamajanduse kolm põhilialust, mille arenemise kiirusest oleneb sotsialismi ülesehitustöö lõpuleviimise ja järkjärgult kommunismile ülemineku küsimus. Kümne aasta eest ütles seltsimees Stalin 4. veebruaril 1931. aastal sotsialistliku tööstuse juhtivate töötajate esimesel üleliidulisel konverentsil peetud kõnes „Majandusmeeste ülesannetest“ järgmist: „Minevikus meil ei olnud ega võinud olla isamaad. Kuid nüüd, kus me kukutasime kapitalismi ning meil on tööliste võim, — meil on isamaa ja me kaitseme tema sõltumatust. Kas te tahate, et meie sotsialistlik isamaa oleks löödud ja et ta kaotaks oma sõltumatuse? Kuid kui te seda ei taha, peate te lühima aja kestes likvideerima tema mahajäävuse ja arendama tema sotsialistliku majanduse ülesehituses tõeliselt bolševistlikke temposeid. Teisi teid pole. Vaat mispärasit Lenin ütles Oktoobri ajal: „Kas surm, või järele jõuda ja mööda jõuda eesrindlikest kapitalistlike riikidest.“

Me oleme eesrindlikest riikidest maha jäänud 50—100 aasta võrra. Me peame selle vahemaa läbima kümne aastaga. Me kas teeme seda, või meid tallatakse maha.“

Nendes seltsimees Stalini sõnades on antud Nõukogude Liidu rahvamajanduse peaülesanne ja siht. Viimast kümmet aastat, mis on möödunud stalinlike viisaastakute tähe all, tähistavad sotsialismi grandioosset võitlust. Seltsimees Stalini juhtimisel on meie kunagi mahajäänud riik muutunud võimsaks sotsialistlikuks tööstusriigiks.

Ajaloolisel XVIII parteikongressil 10. märtsil 1939. aastal ütles seltsimees Stalin UK(b)P KK aruande ettekandes:

„... Meie tööstus kasvas ennesõjaaegse tasemega võrreldes enam kui kümme korda, sel ajal kui eesrindlike kapitalistlike riikide tööstus jätkab tammumist ennesõja-aegse taseme ümber, ületades seda ainult 20—30 protsendi võrra.“

See tähendab, et kasvamise tempode poolest seisab meie sotsialistlik tööstus esimesel kohal maailmas.

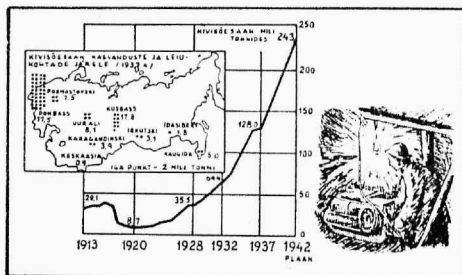
Sel viisil tuleb välja, et meie tööstuse tootmise tehnika ja kasvutempode poolest me juba jõudsime järele ja läksime mööda eesrindlikest kapitalistlikest riikidest.

Milles me siis maha jääme? Me ikka veel jääme maha majanduslikus suhtes, s. t. meie tööstusliku toodangu hulga suhtes elanikkonna iga hinge kohta.“

Nõukogude Liidu tööstuse toodang kasvas 1938. aastaks 1929. aastaga võrreldes protsentuaalselt 477%. Tähtsamate kapitalistlike maade tööstuse toodang kasvas samal ajavahemikul järgmiselt: Jaapanis 165 prots., Saksamaal 125 prots., Inglismaal 112 prots., Itaalias 96 prots., Ühendriikides 72 prots. ja Prantsusmaal 70 prots.

Nõukogudema tööstuse arendamise eeltingimuseks on põlevaine küllaldane hulk kivisöe, nafta, turba jne. näol. Kivisütt kaevati tsaariaegsel Venemaal (1913. a. andmed) ainult 29,1 miljonit tonni aastas. Teise stalinliku viisaastaku lõpuks 1937. aastal oli kivisöetoodang tõusnud 128 milj. tonnile aastas. Tänavu võitlevad Nõukogude söekaevurid 191 milj. tonni kivisöe eest ja kolmanda viisaastaku lõpuks 1942. aastal tõuseb kivisöe toodang plaani kohaselt 243 miljonile tonnile.

Kivisöe toodang

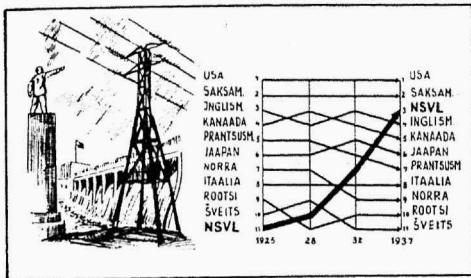

Selline määratu tõus toodangus saavutati uute leiukohtade avastamisega, uute kaevanduste rajamisega ja töö mehhaniseerimisega. Kui Doni basseini oli kivisöe-kaevamine veel 1930. a. mehhaniseeritud ainult 30%, siis nüüd on kogu töö mehhaniseeritud 94% ulatuses.

Naftatagavarade poolest seisab Nõukogude Liit maailmas esimesel kohal, omades 67,2 prots. kõigist maailma naftatagavaradest. Tsaariaegne Venemaa tootis 1913. a. ainult 9,2 miljonit tonni naftat ühes gaasiga. Teise viisaastaku lõpuks 1937. a. oli naftatoodang tõusnud

30,5 milj. tonnile aastas ja kolmanda viisaastaku lõpuks tõuseb naftasaak plaani kohaselt 54 miljonile tonnile.

Elektrienergia tootang NSVL-us ja kapitalistlikes maades

Siia kuulub ka elektrienergeetika, mis on muutumas sotsialistliku majanduse üheks tähtsamaks aluseks. Veel kümme aastat tagasi tootis nii väike maa kui Helveetsia rohkem elektrienergiat kui Nõukogude Liit, kes oli siis maailmas üheteistkümnendal kohal. 1935. aastast alates on Nõukogude Liidul elektrienergia tootmise suhtes maailmas juba kolmas koht Uhendriikide ja Saksamaa järel.

Nõukogude Liidu metallurgia suurendas toodangut 4–5 ja rohkem kordi, võrreldes ennesõjaaegse toodanguga. Praegu on Nõuk. Liit metallurgilise tööstuse toodangu poolest maailmas juba kolmandal kohal. Kahe stalinliku viisaastaku jooksul lasti käiku 61 uut kõrgahju, 160 uut martinahju ja 86 valtsimismasinat.

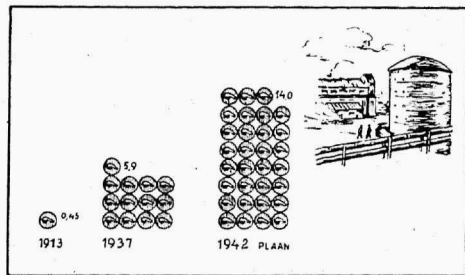
Käesoleval aastal Nõukogude Liidu metallurgid võitlevad 18 miljoni tonni malmi, 22,4 milj. tonni terase, 15,8 milj. tonni valtsitud metalli ja masinaehituse 26-protsendise kasvu eest. Tööviljakus Nõukogude tööstuses on 1913. aastaga võrreldes tõusnud üldiselt 3,4 korda ja tähtsamate erialade järgi: söekaevamises — 2,1 korda, malmivalamises — 3,6 korda, naftatootmises — 4,9 korda, suhkrutootmises — 2,4 korda.

Iga masinaehituse jõust annab tunnistust tööpinkide tootmise. Sms Molotov ütles selle kohta: „Meile on tarvis mitte iga masinaehitust, meile on tarvilik eesrindliku masinaehituse arenemine, mis täiel määral seisab ülemaailmalise tehnika peamiste saavutuste tasemel... on tarvis mitte lihtsalt suurendada tööpinkide valmistamist, meile on tarvilik kind-

lustada tööpinkide ehituses kõrge tootlikkusega ja erialaste tööpinkide, eriti automaatide ja poolautomaatide osatähtsuse otsustavat suurendamist. See käib ka kõigi teiste masinaehituse liikide kohta.“

Teise viisaastaku edu tööpinkide ehituse alal on eriti silmapaistev — tööstusele anti 270 tüüpi tööpinke, mistõttu Nõuk. Liit enam peaaegu ei tarvitsegi tööpinke sisse vedada. Tsaariaegsel Venemaal (1913. a.) valmistati aastas 1500 metallilõikavat tööpinki. Teise viisaastaku lõpuks tõusis nende aastane valmistus 36 tuhandele üksusele ja 1942. aastal ehitatakse Nõuk. Liidus plaani kohaselt 70.000 tööpinki.

Keemiatööstuse tootang miljardites rublades 1926./27. a.

Keemiatööstuses tarvitati Nõuk. Liidus praegu teadaolevatest 92 keemilisest elemendist 80, enne sõda aga tarvitati ainult 20. Viimaste aastate jooksul on loodud mitukümmend keemia teadusliku uurimise instituuti ja laboratooriumi, samuti ka 58 kõrgemat keemiaõppeasutust, kes oma kaardrite ja sisustusega on suutelised lahendama igasuguseid teaduslik-tehnilisi ülesandeid. Nõukogude keemiatööstuse tootang on ennesõjaeelsega võrreldes, mis 1926/1927. a. hindades oli 0,45 miljardit rubla, tõusnud 1937. aastaks 5,6 miljardile rublale ja 1942. aastaks peab kolmanda viisaastaku plaani kohaselt tõusma 14 miljardi rublani.

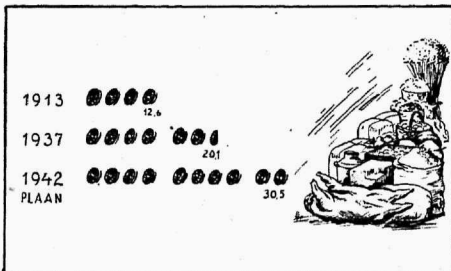
Suhkrutoodang, mis 1913. aastal oli 1,3 miljonit tonni, tõusis teise viisaastaku lõpuks 1937. aastaks 2,4 milj. tonnile ja tõuseb 1942. aastaks 3,5 miljonile tonnile. Samasugust määratut kasvu näeme eriti teise ja kolmanda viisaastaku kestel ka kõigil teistel tööstusliku tootmise aladel.

Põllumajanduse alal viidi teise stalinliku viisaastaku jooksul (1933.—1937. a.) lõpule põllumajanduse kollektiviseerimine, millega lahendati ka sotsialistliku revolutsiooni üks otsustavaim ja tähtsaim ülesanne.

Kollektiviseeritud põllud külas moodustasid 1. juuniks 1938. a. saadud andmetel 99,3 protsenti kogu külvipinnast; seega ainult seitse kümnendikku protsenti külvipinnast oli üksiktalunike harida. Talurahva majapidamistest kuulusid kolhoosidesse 93,5 prots., üksiktalundeid oli vastavalt 6,5 prots. Põllumajanduse üldisest toodangust andis sotsialistlik tootmissüsteem 98,6 prots., eraomanduslik toodang — 1,4 prots.

Milliseid muutusi on põllumajandusse toonud kollektiviseerimine? — See võimaldas tarvitusele võtta uut, moodsat tehnikat, mehhaniseerida põllumajanduslikke töid, tõsta põllumajanduslikku toodangut.

Põllumajandustooted
miljardites rublades 1926./27. a.

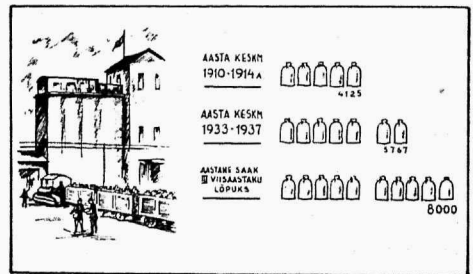
Nõukogude Liidu põllumajanduse kogutoodang oli 1937. aastal 1926/1927. a. hindadesse arvatult 20,1 miljardit rubla. Kolmanda viisaastaku lõppaastal, 1942. aastal peab toodang plaani järgi olema 30,5 miljardit rubla. Tsaarivalitsuse ajal, 1913. aastal, oli Venemaa põllumajanduse kogutoodang 1926/1927. a. hindadesse ümber arvatult ainult 12,6 miljardit rubla.

Teraviljasaagi keskmine oli 1910.—1914. a. 4125 miljonit puuda. Teisel viisaastakul (1933—1937) tõusis viie aasta keskmine Nõuk. Liidus 5767 milj. puudale. Käesoleval aastal võitlevad Nõuk. Liidu kolhoosnikud 7900 miljoni puudalise teraviljasaagi eest ja 1942. aastaks peab see tõusma 8000 miljonile ehk 8 miljardile puudale aastas.

Teraviljasaagi kõrval on suurenenud ka tehniliste taimede ja loomasöödataimede saak. Tehnilistest kultuuridest tõusis suhkrunaeri saak 1913. aasta 109 miljonilt tsentnerilt 218,6 milj. tsentnerile 1937. aastal ja peab plaani kohaselt tõusma 1942. aastaks 282 milj. tsentnerile. Linatoodangu kasv samadel tähtaegadel on 3,3 milj. tsentnerilt 5,7 ja 8,5 miljonile tsentnerile ja toorpuuvillasaagi kasv 7,4 miljonilt tsentnerilt 25,8 ja 32,9 miljonile tsentnerile.

Teraviljakasvatuse probleem Nõukogude riigis on saavutatud tasemega juba lahendatud ja kolmandal viisaastakul tuleb lõplikult lahendada ka loomakasvatuse probleem. Selleks laiendatakse söödaviljade külvipinda. 1913. a. oli Venemaal söödakultuuride all 2,1 miljonit hektaari, 1937. a. — 10,6 milj. ha ja 1942. aastal peab plaani kohaselt olema 23,6 milj. ha.

Teraviljatoodang
miljonites puudades

Ühenduses valitsuse sammudega loomapidamise arendamiseks kolhoosides on kariloomade arv kolmandal viisaastakul teise viisaastakuga võrreldes seni juba tõusnud hobuste alal 35%, lehmade alal 40%, sigade alal 100% ja lammaste ja kitsede alal 110%.

Põllumajandusliku toodangu suurendamise tõttu on määratud kasvanud ka põllumajanduse saadusi ümbertöötav tööstus. Nii valmistati konserve 1913. a. 93 milj. 400-grammist toosi, 1937. a. 1372 milj. toosi ja 1942. aastal tuleb plaani kohaselt valmistada 1800 miljonit toosi. Tehniliste kultuuride kasvupinna suurendamise tõttu on Nõukogude Liit muutunud puuvilla alal välismaast täiesti rippumatuks ja kautšukit veab ta sisse ainult 23,9 prots. kogu tarvitatavast toorkaut-

šukist. Puuvilla toodeti Venemaal 1913. aastal 53,1 prots. tarvitatavast hulgast ja 46,9 prots. veeti sisse välismailt. Nüüd kasvatab Nõukogude Liit kogu temale vajalise puuvilla ise, kusjuures puuvillaste riiete toodang on tõusnud 1927/1928. aasta 2678 miljonilt meetrilt 3448 milj. meetrile 1937. aastal ja plaani kohaselt peab tõusma 1942. aastaks 4900 miljonile meetrile.

Sotsialistliku kollektiviseeritud põllumajanduse toodangu selline suur tõus on arusaadav, kui võtta arvesse uut nõukogude tehnikat põllumajanduses. Tsaariajal tuli talundites iga ha külvipinna kohta põllumajanduslike masinaid ja töövahendeid kokku 6 rubla eest (1926/1927. a. hindade järgi). Nõukogude Liidu sovhooside ja kolhooside põldudel tuli 1. jaan. 1938. a. andmetel iga ha külvipinna kohta põllutöomasinaid 65 rubla eest, sellest traktorite arvel 21 rubla, kombainide arvel 8 rubla, teiste põllumajanduslike masinate arvel 26 rubla ja veoautode arvel 10 rubla. Riik on kolmanda viisaastaku jooksul mahutanud põllumajandusse 11 miljardit rubla ja kolhoosid ise on sama aja jooksul teinud investeerimisi 24 miljardi rubla suuruses summas. Tööviljakuse tõusu ja eesrindliku tehnika tarvituselevõtu tõttu kolhooslikus põllupidamises on põllumajanduse toodang suurenenud ja mitmekesistunud.

Sotsialistliku põllumajanduse edasise tõusu aluseks on sms Molotovi sõnade järgi:

esiteks, põllumajanduse edasine mehhaniseerimine, tema kompleksus, traktorite kohustuslik ja täielik varustamine külgehaagitava inventariga, tehniliste kultuuride mehhaniseerimise edasiarendamine;

teiseks, agrotehniliste abinõude läbiviimise töö suurendamine ja eriline hooldus seemne-asjanduse parandamise eest;

kolmandaks, õige väetamissüsteemi sisseviimine põllumajanduses, mineraalväetistega varustamise parandamine ja üldse põllumajanduse kemiaseerimise arendamine;

neljandaks, üleminek õigele külvikorrale, tähendab, vajalise korra loomine maakorralduse küsimustes.

Nõukogude transpordi ülesanded on Nõukogude Liidu majanduse määratu kasvuga ja kaugemate piirkondade majandusellu lülitamise suuresi kasvava

nud, eriti aga raudteetranspordi osas. Küllaldane on märkida, et teise viisaastaku lõpul, 1937. aastal langes 90 prots. vedude ringkäigust raudteele, 8 prots. jõetranspordile ja ainult 2 prots. autotranspordile.

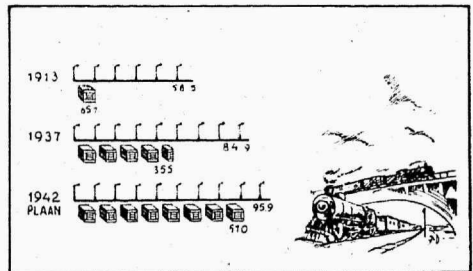
Teise viisaastaku algul transport ei jõudnud veel toime saada oma ülesandega. 1934. aastal partei XVII kongressil ütles seltsimees Stalin:

„... Transport on selleks kitsaks kohaks, kuhu võib komistada, ja võib-olla, juba hakkab komistama kogu meie ökonoomika, eelkõige meie kaubaringkäik.“

Siis mobiliseeriti raudteelasi võitluseks stalinlike saavutuste eest transpordis. 30. juulil 1935. a. korraldati raudteelastele Kremli ajalooline vastuvõtt, kus kõnega raudteelaste ülesannetest esines seltsimees Stalin. Sellest ajast peale algas Nõukogude raudteetransport oma pidevat edukäiku. 1933. aastal oli keskmine päevane laadimine raudteedel 51,2 tuhat vagunit, kuid 1938. aastaks kasvas see 88 tuhandele vagunile päevas. Käesoleval aastal võitlevad Nõukogude raudteelased 103.000 vaguni laadimise eest päevas.

Raudteetransport

Võrgu pikkus tuhandetes km-tes. Kaubavedu miljardites tonn-kilomeetrites

1913. aastal oli Venemaa raudteede võrgu üldpikkus 58,5 tuhat kilomeetrit ja kaubaringkäik 65,7 miljardit tonni/km.

Teise viisaastaku lõpuks suurenes raudteevõrgu pikkus 84,9 tuhandele kilomeetrile ja kaubaringkäik 355 tuhandele tonn/km-le.

Kolmanda viisaastaku lõpul 1942. aastal on raudteede pikkus plaani kohaselt 95,9 tuhat kilomeetrit ja kaubaringkäik 510 tuhat tonn/km. Toodud arvud näitavad raudteedevõrgu tunduva kasvamise kõrval veetavate kaupade veo paljukordselt suuremat kasvu, mis tõendab raudteede veovõime suurenemist.

Ajaloolisel XVIII parteikongressil vastuvõetud resolutsiooni kohaselt suurendatakse kolmanda viisaastaku lõpuni: vedurite parki 8000 uue üksuse võrra, vagonite parki 225 tuhande neljateljelise kaubavaguni ja 15 tuhande reisivaguni võrra, ehitatakse juurde 11 tuhat kilomeetrit uut raudteed ja teine paar rööpaid 8 tuhande kilomeetri ulatuses, elektrifitseerida raudteid 1840 km ulatuses.

Kolmanda viisaastaku kestel tõstetakse töövõiljakust raudteetranspordis vähemalt 32 prots. ja veetranspordis vähemalt 38 prots. Veetranspordi alal suurendatakse eriti jõetranspordi osa massiliste materjalide — metsamaterjali, vilja, kivisöe ja nafta vedudel. Jõetransport kasvas 1932. aasta 25 miljardist tonn/km — 33 miljardi tonn/km ja peab plaani järgi andma kaubaringkäiku 58 miljardi tonn/kilomeetri ulatuses. Meretranspordi kaubaringkäik, mis 1932. a. oli 19 miljardit tonn/km, tõusis 1937. aastaks 37 miljardi tonn/km-le ja plaani järgi peab 1942. aastaks kasvama kuni 51 miljardi tonn/km. Autotranspordi kaubaringkäik suureneb kolmanda viisaastaku jooksul 4,6 korda võrreldes teise viisaastakuga. 1942. aastaks tõuseb autode arv 1 miljonile 700 tuhandele. 1937. a. oli autodepargis 570 tuhat autot, 1933. a. — 117,8 tuhat ja tsariaegsel Venemaal 1913. a. — 8,8 tuhat.

Ikka suuremat osa reisijate ja kiirete kaubasaadetiste veos hakkab etendama Nõuk. Liidu õhulaevastik. 1931. aastal oli Nõuk. Liidu õhuliinide võrgu pikkus 27.716 km, veeti 19 tuhat reisijat ja 552 tonni posti ja kaupu.

Möödunud kümne aasta jooksul on Nõuk. Liidu õhuliinide pikkus kasvanud 140 tuhandele kilomeetrile, iga aasta veetakse paljusid kümneid tuhandeid reisijaid ja tuhandeid tonne kaupu.

**
*

Kümme aastat tagasi märkis seltsimees Stalin, et Nõukogudemaa sai tsarismilt päranduseks kuni 100 aasta suuruse mahajäävuse võrreldes tähtsamate kapitalistlike riikidega. Ta andis ka ülesande, teha arenemises kaotatud aeg tasa kümne aastaga. Nüüd tõendavad faktid, et see stalinlik ülesanne on täidetud, et Nõukogude Liidu rahvad on seltsimees Stalini ja bolševikkude partei juhtimisel möödunud aastakümne saavutuste poolest teinud võrdseks sajandile

V.

NSVL TRÜKIASJANDUS ARVUDES

Ajalehed

1913. aastal anti tsari-Venemaal välja 859 ajalehte, mille kogutiraaž oli 2,7 miljonit eksemplari.

1940. aastal ilmus ajalehti NSV Liidus 10 korda rohkem kogutiraažiga, mis on tsariaegsest 14 korda suurem.

NSV Liidus ilmub: 46 üleliidulist, 107 vabariikliku, 119 autonoomset, vabariiklikku ja oblastlikku, 329 krailist, ringkondlikku ja 3706 rajooni- ja linnaajalehte.

1940. aasta jooksul hakkas ilmuma enam kui 100 uut rajooni- ja linnaajalehte, 30 oblasti- ja vabariiklikku ning 10 üleliidulist väljaannet.

Üleliidulisel põllumajandusnäitusel oli 1940. a. esitatud 456 ajalehte. Tänavu aastaks kandidaatide arv peaaegu kahekordistus.

Ajalehed ilmuvad NSV Liidus 52 eri keeles.

Ajakirjad

Möödunud aastal ilmus NSV Liidus 685 ajakirja ja enam kui 1000 muud perioodilist väljaannet ning bülletääni.

Ajakirjade hulgast on 21 pühendatud üldisele või spetsiaalsele masinaehitusele, 11 keemia ning keemiatööstuse küsimustele ning 9 raudteetranspordi küsimustele.

Lasteajakirju ilmus NSV Liidus 1940. a. 32 — kogutiraažiga 11 miljonit eksemplari!

Ajakirjad ja muud perioodilised väljaanded ilmusid NSV Liidus 38 keeles.

Raamatud.

Nõukogude korra 23 aasta jooksul ilmus NSV Liidus 8,6 miljardit raamatut — neli korda enam kui tsari-Venemaal viimase kolmekümne aasta jooksul (1887—1917).

1913. a. anti iga 100 elaniku kohta välja 70 eksemplari raamatuid.

1926. a. oli raamatukesemplaride arv 100 elaniku kohta 151.

1941. a. tõusis see arv 262 eksemplari.

Marxi, Engelsi, Lenini ja Stalini teoseid trükiti Nõukogude Liidus 1917.—1940. a. 93 keeles kokku 464 miljonit eksemplari.

„UK(b)P ajaloo lühikursust“ on ilmunud 58 keeles umbes 18.000.000 eksemplari.

SUVISTE RAHVAPIDUSTUSTE ORGANISEERIMISEST

1. Rahvapidustustest üldiselt.

Suvised rahvapidustused on olnud kaua aega meie töötava rahva peaaegu ainsaiks kollektiivse meelelahutuse võimalusteks.

Kõnelemata endistest aegadest, mil teoori oma allasurutud viha kurnajate vastu mõisakõrtsis viinasse uputas või külakiigi all oma raskest põlvest nukrat viisi veeretis, olid kodanliku Eesti puhke- ja kultuuriasutused ning -paigad töömehe eest suletud. Temal puudusid vajalikud eeldused raha, riietuse ja „noblessi“ näol neis tõusiklikult laiutava kapitalistliku rasvunud kliki hulka minemiseks, kui ta seda teha oleks tahtnudki. Töötava rahva osaks oli linnaäärne metsaalune, taluküün, rehealune või karjamaaveer, kus ta enda meelelahutuse ja vahelduse eest ise hoolitses. See asjaolu määras ka säärase meelelahutuse eesmärgi ning taseme, mida „kõrgemalt“ poolt „tõsteti“ peamiselt halvakspanuavaldustega. Ometi suutsid need kasinad taimelavad võrsutada väärtuslikku omaloomingut rahva kunstilise isetegevuse alal.

Nüüd, mil Eestis kajab töömehe vaba laul (J. Vares-Barbarus), ootavad töötavaid kodanikke Nõukogude asutuste ja organisatsioonide hoolet olevald puhke- ja kultuuriasutused, millele võrgu väljaarendamisele pühendatakse seninähtamatut hoolt ning vahendeid. Ja kui meie töötav rahvas eeloleval suvel koguneb oma traditsioonilistele rahvapidustustele, siis võib ta seda teha selles teadmises, et samal ajal koguneb rahvapidustustele ka meie suure kodumaa töötavaid kodanikke Volgamaal ja Krimmis, Ukrainas ja Kaug-Idas. Hoolimata nende pidustuste erinevusest vormi poolest, olenevalt iga rahva omapärast, valitseb neil ühtlane sisu ja meeleolu, kajastades võimsa Nõukogude Liidu rahva rõõmu ja õnne, et ta suure, sõbraliku perena võib rahus kultuuriliselt ja majanduslikult hoogsalt areneda.

See vaba, loova, kollektiivse töö rõõmust kantud NSVL rahvapidustuste sisu, eesmärk ja mõte tuleb tuua ka meie suvistesse rahvapidustustesse, eriti ala-

tes eeloleva 21. juuniga, mil tähistame töötava rahva võidu esimest aastapäeva, võimu võtmist Eestis kodanluselt töötajate kätte.

Ent Nõukogude Liidu rahvastel on vabariiklike ja kohalike tähtpäevade kõrval ka hulk suvisele ajale langevaid üleliidulisi tähtpäevi, nagu: 1. mai (mis meil tänava kujunes töötavate masside võimsaks solidaarsusedemonstratsiooniks kogu maailma proletariaadile), äsjamöödunud enamliku ajakirjanduse päev 5. mail, üleliiduline kehakultuurlaste päev 18. juulil, Punase Sõja-Merelaevastiku päev 24. juulil, üleliiduline raudteetranspordi päev 30. juulil, rahvusvaheline sõjavastane päev 1. augustil, Nõukogude Lennuväe päev 18. augustil ja rahvusvaheline noorsoopäev 1. septembril. Kõik need suured üleliidulised tähtpäevad on nüüd ka meie pidupäevadeks. Ja kui Nõukogude Liidu vanemate vennasvabariikide töötajad pidulike kokkutulekutega tähistavad saavutusi ühiskondlik-poliitilis-kultuurilisel ja majanduslikul alal, nagu valimiste, põllumajandusaasta lõpu, uute kultuuriasutuste, uute tehaste, vabrikute, jne. avamise puhul, siis oma saavutusi samadel aladel tähistagem pidulikult meiega!

Säärased pidustused peavad kindlalt juurduma rahva ellu meilgi, kujunema meilgi töövõitude ja saavutuste demonstreerimise ja meie töötajate loomisrõõmu ühiselt väljendamise võimalusteks. Kuid need pidustused peavad olema ühtlasi ka bolševistliku agitatsiooni ja masside poliitilise aktiivsuse mobiliseerimise võimsaiks vahendeiks.

Rahvapidustustel demonstreerivad töötajad mitte ainult oma tootmissaavutusi, kunsti ja rahvaloomingu õitsengut ning kultuuri tõusu, vaid ka valmisolekut kodumaa kaitseks. Neil kohtub rahvas oma esindajatega Nõukogudes ja partei ning valitsuse juhtidega, arutab tähtsamaid poliitilise ja majandusliku elu küsimusi, kuid ühtlasi ka puhkab ning lõbutseb.

Et see oleks võimalik, tuleb neid pidustusi vajalikult organiseerida ja hästi ette valmistada, kus algatajaiks ja organisatsioonideks peavad olema kultuuri- ja rahvamajade, klubide ning rahvaraama-

tukogude teenistujad, juhtivad organid ja aktivistid. Nemad peavad mobiliseerima laialdaste aktiivide ja ringide loominguulist algatust nii pidustuste huvitava kavade koostamiseks kui ka pidustuste hoogsaks läbiviimiseks.

2. Pidustuste ettevalmistamisest.

Rahvapidustuste ettevalmistustöödega tuleb poliitharidustöölisel alata varakult, hoolega läbi mõelda ettekannete teemad ja pidustuse poliitiline sisu ning hoolitseda küllaldase arvu küpsede ettekannete, kultuursete lõbustuste ja kehakultuuri- ning riigikaitsealaste ürituste võtmise eest kavasse. Seejuures tuleb võtta kõik abinõud tarvitusele selleks, et rahvapidustust toimuks elavalt ja huvitavalt ning et töötavad massid võiksid seal maksimaalselt oma isetegevust avaldada.

Selleks tuleb kohalikul kultuuri- või rahvamajal (juhatusel) partei ja komsomoli kohalike organisatsioonide kaasabil koostada rahvapidustuse plaan ja selles täpselt ära määrata igaühe selliseme ülesanded pidustuse ettevalmistamisel ja läbiviimisel. Plaani koostamisele ja elluviimisele tuleb kaasa tömmata kohalikud komsomolid, isetegevuse ringid, kehakultuurilased, osavoiahimlased jne. ja rakendada need organiseeritult tegevusse. Näiteks: partei ja komsomoli organisatsioon hoolitsevad agitatsiooni eest; kehakultuurikollektiivid ja Osavoiahih organiseerivad sportlikke ettekandeid, võistlusi, riigikaitse näitusi, instseneeringuid ja mängu; kunstilise isetegevuse ringid organiseerivad huvitavaid ettekandeid ja hoolitsevad lõbustuste eest; kohalikud kunstnikud ja kunstihuvilised kaunistavad piduplatsi ja ruume; koolid aitavad kaasa näituste korraldamisele ja hoolitsevad laste eest pidustustel; kohalik kooperatiiv hoolitseb toitlustamise, miilits korra eest jne.

Plaanis, nagu tähendatud, tuleb ette näha isiklik vastutus üksikute alade ettevalmistamise ning läbiviimise eest (nagu agitatsioon, kaunistamine, lõbustused, sport, riigikaitse, majandus jne.), kusjuures üksikuile eriti vastutavatele ettevõtetele (nagu miiting, vestlusõhtu jne.) määratakse erivastutajad. Ka ajad, kohad, osavõtjate loodetav arv, aukülalised jne. olgu plaanis ette nähtud. Uheaegselt plaaniga koostatakse ka pidustuse rahaline ja materjalide eelarve ning selle täitmise kava.

Koostatud plaani ja eelarvet arutatakse üksikasjalikult suurema arvulise aktiivi koosolekul, millest tingimata kutsutakse osa võtma ka kohaliku täitevkomitee esimees, ametiühingute esindajad, komsomoli organisatorid jne. Nõupidamisel vastuvõetud plaan esitatakse kinnitamiseks kohalikele parteiorganisatsioonile. Seejärel koostatakse selle alusel pidustuste ettevalmistustööde üksikasjalik tööplaan ja kontrollitakse pidevalt selle täitmist. Säärase tööplaaniga tähtsust organiseerimistööde käigus on raske ülehinnata, kuna selle puudumisel mõni unustatud pisiasia võib häirida kogu ettevõtte edu.

Ettevalmistustööde arenedes koostatakse pidustuse ja selle üksikosade lähem päevakava ning tehakse see kohaliku ajakirjanduse, müürilehtede, seinalehtede, kutsete jne. abil rahvale üldiselt teatavaks, kusjuures kohalikkude ajalehtede tuleb korrapäraselt paigutada sõnumeid ettevalmistustööde käigust, ringide tööst jne.

Suvised rahvapidustuste päevakavas võiks, näiteks, olla:

piduvõõraste ja aukülaliste pidulik vastuvõtt (tervitused, orkester jne.);

pidulik avamine, kus rakendatakse rahva tähelepanu üldisemalt kõitvaid momente (nagu orkester, fanfaarid, lippude heiskamine jne.) ja korraldatakse pidustuse põhiteemat selgitav lühike miiting;

päevane osa spordi, riigikaitsealaste võistluste ja vabaõhu lõbustuste alal (osavõtjate paraad, spordivõistlused, riigikaitse näitused, lastepidu jne.), kusjuures osa üritusi võib toimuda ka siseruumides (rahvamajas, raamatukogus jne.);

vaheaeg lõunatamiseks ja puhkuseks (mil võib organiseerida ka ühiseid);

õhtune osa — koosolek, kunstilise osa, kontsert, kino jne.;

pidustuse lõpetamine — piduvõõraste ja aukülaliste ärasaatmine, muusika jne.

3. Kaunistamine ja näitlik agitatsioon.

Suurt osa rahvapidustuse läbiviimisel etendab piduplatsi, teede, ruumide jne. kunstipärane kaunistamine, mis peab pidustust mitte ainult ilustama, vaid ka selle sisu ja põhiteemasid esile tõstma.

Näitliku agitatsiooni vahenditega tuleb kujutada Lenini-Stalini võimsa partei ja Stalinliku Konstitutsiooni loovat osa, näidata meie kodumaa suuri saavutusi kommunistliku ühiskonna ülesehitamise alal, kodumaa valmisolekut kaitseks, eesrindlikke töötajaid ning partei ja Nõukogude juhte jne.

Rahvapidustuste kaunistamise alal võib, olenevalt kohalikest tingimustest, kasutada:

partei ja valitsuse juhtide portreesid, nii trükipiltidena kui ka suurendatult riidele või vineertahvlitele maalituina;

loosungeid ja tekste, mis valmistatakse partei keskkomitee poolt antud loosungite või Lenini, Stalini ja teiste partei ning valitsuse juhtide kõnede ja teoste alusel. Kasutatavad on ka Nõukogude poeetide, kirjanike ja rahvalike laulude tekstid. Siinjuures ei tuleks piirduda tavaliste loosungkangastega, vaid püüda leida ka uusi, omapäraseid vorme. Loosungite tähed olgu lihtsad ja selgesti loetavad — poliitilised valge või kollaga punasel põhjal, kuna luuletustest võetud ja teisi tekste võib maalida ka teist värvi (valgele, roheline jne.) põhjale. Omal kohal on ka plakatid ja pannood;

lippe, milledega kaunistatakse piduplats, tänavad, hooned jne., pidades seejuures silmas nõudeid riigilipu kuju ja väärrika asetamise kohta, kusjuures eelistatavad on võimsad lipumastid piduplatsil;

embleeme, nagu Nõukogude Liidu ja Eesti NSV vapid, Liidu ordenid, sirp ja vasar, viisnurk, märgid „OVTK“ („Ole valmis tööks ja kaitseks“) ja „VTK“ („Valmis tööks ja NSVL kaitseks“) jne., pidades silmas nende kindlaksmääratud kujutusi ja värvi või kandes need punasega valgele või kollavärviga punasele;

diagramme Nõukogude Liidu, Eesti NSV, maakonna, linna, küla, sovhoosi jne. saavutuste kohta, mis oleksid meil uuelaadseid piduplatside ja kultuurihoonete kaunistamise vahendeid. Nõukogude Liidus on need väga levinud, matsekad ning ilmekad.

Omavalgustatavad on ka karikatuurid rahvusvahelistele ja kohalikele tootmisalastele teemadele, võttes materjali nende ajakirjandusest.

Muude kaunistamisvahenditena võiksid tulla kõne alla ehituste, masinate, põllumajanduse ja tööstussaaduste mude-

lid jne. Seejuures tuleb hoolitseda ka vajalike tulekaitsevahendite eest ja pidada silmas üldist puhtust ning head korda.

Piduplats ja -ruumid tulevad tingimata juba pidule järgnevatel päevadel seada korda, sest koristamata piduplats pärast pidu on näotu ja ebakultuurne.

4. Agitatsiooniline massitöö.

Pidustuse avamist tähistatakse võimalikult vabaõhu massiitinguga, kus parteiorganisatsiooni esindajad, Nõukogude saadikud jne. annavad kogu pidustusele üldise poliitilise suuna.

Rahvamajades, lugemistubades, agitpunktides, punastes nurkades jne. organiseeritakse vestlusi, ühislugemisi, raadioühiskõnalamisi jne., aga ka suuremaid aktusi ja miitinguid.

Kodumaa majandusliku ja kultuurilise arengu demonstreerimiseks on sobiv korraldada vastavaid näitusi kas rahvamajas või vabas õhus.

Rahvaraamatukogudel tuleks pidustuse ajaks organiseerida kirjandusenäitus, varustatuna diagrammidega raamatukogu tööst ja raamatukogunduse arengust Nõukogude Liidus ning meil Nõukogude korra ajal. Näituse juures tegutsugu raamatulaenupunkt. Samuti olgu müügil raamatud, ajakirjad ja ajalehed.

Et võimsamaid agitatsioonivahendeid on ajakirjandus ja raadio, siis tuleb püüda kasutada neid võimalikult ulatuslikult, organiseerides seinalehti, valjuhääldajate kasutamist jne.

5. Riigikaitse ja kehakultuur.

Need alad tuleksid lülitada kõigi suviste rahvapidustuste kavasse. Riigikaitse alal oleks osavahimilaste ülesandeks organiseerida rida üritusi, mis demonstreerib meie rahva valmisolekut riigikaitse alal, nagu laskevõistlused (kus selleks on võimalusi, kus pole — seal katsuda luua), kaitsetehnika-näitused, relvade demonstreerimised Punaarmee kohaliku üksuse poolt (ühes vestlusega), aga ka mitmesugused massimängud ja lõbustused, mille sihiks on riigikaitse ideede propaganda.

Kehakultuuri alal on kava täitmiseks avar võimaluste valik, kui tõmmata kaasa kehakultuurikollektiivid ja ringid ning üksikud silmapaistvamad kehakultuurilased ja organiseerida kõrvuti võistluste ning demonstratsioonidega ka sportlikke rahvamänge, eriti noortele.

6. Kunstline isetegevus ja lõbustused.

Kandvama osa suviste rahvapidustuste kavast annavad kunstilise isetegevuse — näite-, laulu-, muusika-, tantsu- jne. ringid ja kollektiivid, kusjuures kõrvuti isetegevusega on rakendatavad ka kunstiliste kunstnike esinemised, kontserdid, rändteatri-etendused, kino jne.

Kõik need üritused vastavalt organiseerituina annavad töötavale rahvale kunstilisi elamusi, kultuurset puhkust ja vaheldust, kuid repertuaari oskusliku valiku juures kujunevad ühtlasi ka tõsis- teks agitatsioonivahendeiks. Seepärast — rohket tähelepanu repertuaarile ja selle ettevalmistamisele!

Seejuures tuleb alati meeles pidada tõsiasja, et massipidustuse organiseerimine ja läbiviimine on terve kohaliku töötava rahva isetegevuse ülesanne, kelle kaastööta ja otsese kaasabita rahvapidu pole mõeldav ega selle eesmärk saavutatav!

Loomulikult tuleb rahvapidustuste, eriti suuremate puhul luua aegsasti kontakt Hariduse Rahvakomissariaadi Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskrajaga, kehakultuuri osas Eesti NSV Rahvakomis- saride Nõukogu juures asuva kehakul- tuuri- ja spordikomiteega, riigikaitse osas Osoavihimi kesknõukoguga ja nende asutuste-organisatsioonide kohalike üksustega. Oigeaegne kontakt tagab ette- võtte kordamineku ja edu. Eriti tihe peab olema kontakt kohaliku parteiorga- nisatsiooniga, rahvahariduse osakonnaga ja poliitharidustöö inspektoritega, samuti ka kohalike täitevkomiteede ja ameti- ühingute kohalike komiteedega ning vas- taval juhul Ametiühingute Kesknõu- koguga.

Suviste rahvapidustuste kavas ei peaks puuduma hulgaliselt korraldata- vaid massimänge, tantsu ja lõbustusi, kus töötav rahvas võiks vallandada oma rõõ- mu. Eriline rõhk olgu seejuures lange- tatud noortele ja lastele, rakendades te- gevusse pedagooge, noortejuhte ja noor- tesõpru. Nukuteater, lastekino, mängud jne. on kõik teretulnud noortele.

Seltsimehed poliitharidustöölised! Al- gaval Nõukogude Eesti suvel ootab töötav rahvas meilt al- gatust ja kaasabi, et ühiselt nautida vaba töö ja vaba loomingu ning vaba elu rõõmu,

et ehitada igapäevase töö ühiselu kõrgemaid vorme ning tunda end võimsa Nõuko- gude rahva ühise sõbraliku perena.

Rakendagem selleks seni- seid kogemusi ja sobivaid vorme, kuid rikastagem tööd ka uute vormidega, peaasi aga — andkem tööle uus sisu! Olgu meil seejuures vankumatut usku, kindlat armastust ja pii- ritut andumust Lenini-Stali- ni geniaalsele õpetusele ja võimsale loomingu- le. Siis on edu kindel.

Kirjandust.

1. H. Piilmann: Rahvapühadest ja täht- päevadest. Artikkel raamatus: „Poliit- hariduse küsimusi“, 1940, lk. 69—81.

2. Д. Писаревский: Организация па- родных празднеств в гуляний. Нарком- прос РСФСР, Москва, 1939.

A. Leinjärv

JASNAJA POLJANA RESTAU- REERIMINE

NSVL Teaduste Akadeemia poolt moodustati erikomisjon vene kuulsa kir- janiku Leo Tolstoi elukoha Jasnaja Pol- jana restaureerimiseks. Komisjon on juba teinud kohapeal kõik vajalised kavad mõisa hoonete ja pargi seadmi- seks sellesse olukorda, nagu see oli Leo Tolstoi ajal. Praegu on Jasnaja Poljana mõis-museum, kuhu koondatud Leo Tolstoi mälestusesemed.

ÕPPEFILM KLASSIKALISEST TANTSUST

Moskva filmistuudio „Mostehfilm“ valmistab täismetraažilise filmi „Klassi- kalise tantsu meetodika“, mis kujutab balletiartisti ettevalmistamist varajases lapsepõlvest peale kuni küpse kunstniku lavale esinemiseni. Ulesvõtteid juhatab Leningradi koreograafilise õppeasutuse õppejõud VNFSV rahvaartist A. J. Va- ganova. Filmis esinevad Leningradi ja Moskva koreograafiliste õppeasutuste õpilased.

ESIMENE LASTEOOPER NÕUK. LIIDUS.

Leningradi konservatooriumi ooperi- stuudio lavastab 3-vaatusliku lasteoperi „Hunt ja seitse kitsetalle“. See on esi- mene suurel laval ettekantav ooper lastele.

NÕUKOGUDE RIIKLIKUD SISELAENUD

Vaadeldes Nõukogude Liidu arengut näeme sotsialismi hiilgavaid võite, näeme Kommunistliku Partei ja rahvaste armastatud juhi seltsimees Stalini ümber koondunud vaba ja õnneliku töötajate pere määratu suurt loomingut. Sotsialistlik majandus on sammunud võidult võidule. On ehitatud üles võimas töösutus modernsete tootmisvahenditega, misugune tuleb edukalt toime oma ülesannetega varustada rahvamajanduse harusid ja riigikaitset. Põllumajandus on saanud maailma esimeseks nii oma mehhaniseerimiselt kui ka külvipindadelt. Raudteede pikkus on kasvanud poolteisekordselt. Tööpuudus on Nõukogude Liidus tundmatu sõna. Elanikkonna materiaalne ja kultuuriline tase on järsult tõusnud. Samal ajal kui kapitalistlikud riigid ehitasid oma tööstusi üles asumaade röövimise ja võidetud rahvastelt võetud kontributsioonidega ning muude sarnaste mustade vahenditega, kerkis üles stalinlike viisaastakute programmis Nõukogude Liidu võimas tööstus kogu töötajate pere ühise pingutusena, sotsialismi viljana. Selle läbiviimiseks on tarvitatud hiiglaslikke summasid. Kui kapitalistlikud maad loobusid Nõukogude riigi algusaastail temale krediidiandmisest ja hiljem seda pakkusid vastuvõtmatute tingimuste, 15%-ga, lootuses sellega Liidu industrialiseerimisele kriipsu peale tõmmata, siis eksisid nad rängasti.

NSV Liidu töötav rahvas andis ise krediidi rahvamajanduse arendamiseks. Käesoleval ajal omavad ligi 60 milj. NSVL kodanikku riigilaenu-obligatsioonid. Riigilaenudes ühinevad Nõukogude riigi ja rahva huvid. Laenud aitavad kaasa maa majandusliku ja kaitsevõimsuse kindlustamiseks ja töötava rahva kultuurilise taseme ja materiaalse heaolu tõusuks. Elanikkond saab tulu riigilaenust võitude ja intresside näol.

Nõukogude valitsuse poolt lasti välja esimene riigilaen 1922. a. Sealt peale omavad riigilaenuid kindlat kohta eelarve tuludes, olles orgaaniliselt seotud kogu sotsialistliku ülesehituse käiguga. Riigilaene on välja lastud terve rida. Osa neist on tähtaja mõõdumisel valitsuse poolt välja ostetud või vahetatud uute vastu. Praegu on käibel järgmiste riigilaenude obligatsioonid: teise viisaastaku

laen, 4-da a. väljalask; NSVL riigikaitse kindlustamise laen; kolmanda viisaastaku laen, 1., 2. ja 3. aasta väljalasked; riigi 1938. a. sisevõidulaen.

1936. a. (teise viisaastaku 4. a. väljal.) laenuga viidi läbi varem väljalastud laenude konversioon. Selle laenuga muutus krediit pikaajaliseks. Siitpeale on laenude kestus kakskümmend aastat. Laenu on kaheksugused: loositavad ja kindlaintressilised. Loositava laenu obligatsioonidelt makstakse tulu välja võitude näol, kuid teise järgi intressidena kupongi alusel. Obligatsioonid on suurusega 500, 200, 100, 25 ja 10 rubla. Loositaval laenu on veel 300- ja 50-rbl. obligatsioonid. Loosimine toimub iga aasta neli korda. Kahekümne aasta jooksul võidab iga obligatsioon, välja arvatud 1938. a. sisevõidulaen, kus osa obligatsioonidest läheb kustutamisele. Võitude suuruseks on 150, 200, 500, 1000 ja 3000 rubla iga sajarubla obligatsiooni kohta. Kindla intressilise laenu järgi maksetakse iga aasta 1. sept. 4% obligatsiooni nominaalhinnast. Laenude tellimine on võimaldatud järeelmaksuga, välja arvatud 1938. a. sisevõidulaen. Hoiukassad annavad obligatsioonide vastu laene kuni 30% nominaalhinnast, tähtajaga kuni kuus kuud, võttes laenult protsente 0,5% kuus. 1938. a. sisevõidulaen on erinev teistest. Võitude summad on siin 25.000, 10.000, 5.000, 1000 ja 400 rubla iga 200-rubla obligatsiooni kohta. Aastas toimub kuus loosimist. Siin osa obligatsioonidest ei võida, vaid kuulub väljaostmisele, nagu eespool tähendatud. Hoiukassad ostavad vabalt ja täie nominaalhinnaga 1938. a. sisevõidulaenu obligatsioonid.

Nõukogude Liidu rahvad sammuvad kindlalt edasi, ehitades oma majandust ja kultuuri veel kõrgemale üles partei ja seltsimees Stalini poolt juhitud. Samal ajal on kapitalistlikud maad järjekordselt sõjas, tallates maha rahvaste aastate tööd, ahnitsedes oma kätte asumaid, et neist veel viimast välja pigistada. Et olla ja jääda väljapoole neid mahinatsioonid, Nõukogude Liidu rahvad võtavad üksmeelselt osa riigi siselaenudest, et sellega veelgi tugevdada tööstust ning selle kaudu ka riigikaitset.

H. Kaasik

AVATI RIIKLIK KUNSTIMUUSEUM

1. mail avati ümberorganiseeritud Riikliku Kunstimuuseumi moodsa kunsti osakond endise Eesti Kunstimuuseumi ruumes Narva mnt. 4.

Kui varem neisse ruumesse oli paigutatud väljapanekuid kõigist maist ning ajastuist ja ainult kahes-kolmes toas oli esitatud meie uuemate maalijate ja skulptorite töid, siis praegu kasutada olevad 8 tuba lubavad vaatlejal saada küllaldase ülevaate eesti kunstist ja selle arengust.

Materjal on esitatud ajaloolis-monoograafilisel printsiibil, nagu see rakendatud Liidu kunstimuuseumis. On püütud näidata kunstnike nende ajaloolis-koolkondliku arengu järjekorras. Iga meistri maalid on asetatud võimalikult omaette rühmana, et oleks võimalik jälgida ta arengu joont. Ülevaade algab Ants Laikmaa ja Kristjan Rauaga kui esimestega, kes hülgasid akadeemilise kunstikäsitluse.

Järgmises saalis asuvad „Noor-Eesti“ rühma juhtivad kunstnikud J. Koort, K. Mägi ja N. Triik.

Vastandina eelmises saalis domineerinud prantsuse mõjudele võime toas, kus asuvad Janseni-Nyman-Areni dekoratiivselt mõjuvad tööd, märgata vene kooli elemente. Järgmine ruum annab ülevaate formalismiperioo-

dist, mis langes kolmanda aastakümne algupoolele.

Edasi läheneme asjade loomulikumale vormile, realistlikumale kujutamisele. Järgmistes tubades: mitmeid töid Vardilt, Greenbergilt, Haamerilt, Kullilt, Võerahansult, Johannilt, Liimandilt, Eric-Adamsonilt j. t. Ka kõige noorem põlv on esindatud, nii Kõks, Kits, Mikk ja teised. Paljudelt just töemotiive. Neist töötab kujuneda väärikaid järglasi seni-sele realistlikule suunale.

Skulptuuri alal esinevad kõik nimekamad kunstnikud, nii Mellik, Sannamees, Starkopf, Jõesaar.

Graafika on leidnud paiga kahes tilukeses toakeses. Eduard Viiralti juures võime näha, kuidas ta esimeste loominguastate ekspressionism on viimasel ajal arenenud rahulisemaks, realedgeilähedamaks meisterlikkuseks. Teatav valik on Grüunbergi monotüüpiaist ja Mugasto lõikeist, ent Bach, Laigo, Liivak, A. Veeber ja teised pole leidnud küllaldaselt ruumi.

Muuseum kuulub iseloomult keskmuseumide tüüpi. Ta ülesandeks on koondada võimalikult palju erialalist materjali, korraldada eeskujulikke väljapanekuid ja olla fondiks, kust tarbekorral võib laenata kunstiaartikleid eriotstarbeks.

Ülevaade Riikliku Kunstimuuseumi moodsa kunsti osakonna saali. Paremal N. Kulli „Ülevaade Toompeale“

VENE KOLUMBUSED

Tänavu juunikuus saab täis kakssada aastat sellest, kui Vene meresõitjad asusid Suurele Põhja ekspeditsioonile, uurimisreisule, mille kuulsus kestab sajandeid. 4. juunil 1741. a. sõitsid Petropavlovski sadamast Kamtšatkal välja kaks väikest laeva „Pjotr“ ja „Pavel“, et otsida ookeanis tundmatuid maid. Ekspeditsiooni juhiks oli Vene kapten-komandör Vitus Bering.

Vitus Bering sai tsaar Peeter I kolm nädalat enne viimase surma tema enda käega kirjutatud korralduse uurimisreisuks. Sellele esimesele reisule järgnes teine ekspeditsioon, mille tulemusena avastati Põhja-Lääne-Ameerika ja Aleuudi saared, uuriti Kurilli saari ja Põhja-Jaapanit ning tehti lõplikult kindlaks merekitsuse olemasolu Aasia ja Ameerika vahel.

Vitus Beringi ekspeditsiooni tegi kaasa Vene mereväekapten Sven Vaksell, kes sellest kirjutas üksikasjaliku reisukirjelduse. Tsaarivalitsuse ajal ei leidnud see aga kirjastajat ja käsikiri läks kaduma. Nõukogude valitsus laskis juba 1920. a. aastal otsida selle imepärase meresõidu kirjeldust, kuid kõik otsimised jäid tagajärjetuiks.

1938. aastal ostis üks Leningradi bukinstlikke magasine juhuslikult vana käsikirja, mis osutus ligi kakssada aastat tagasi kirjutatud reisukirjelduseks. Põhja mereteede peavalitsuse väljaandel võis see põnev raamat nüüd ilmuda.

Rasked löögid tabasid julgeid meresõitjaid kohe sadamast väljudes. Merel tõusis tugev torm, mis väikesed laevad teineteisest lahutas. Kolm päeva otsisid laevad teineteist merel ühel ja samal paralleelil, nagu varem oli kokku lepitud, kuid siis jätkasid uurimissõitu omaette.

16. juulil nägid „Pjotri“ laevamehed esmakordselt maad. See oli mäestik Aljaska ja Kanada piiril. 20. juulil käskis Bering heita ankru välja saare juures, millele anti Püha Ilja saare nimetus. Saarel leidsid meremehed inimeste jälgi: põlesid veel tuleriidad, kuid elanikud olid laeva lähenemisel põgenevad metsa. Edasi sõites avastasid vene-lased rea saari, kuhu varem polnud astunud ühegi eurooplase jalga.

Uurimisreis kestis sügiseni. Laeval puhkes tsõnga, millesse haigestus ka Bering ise. 5. septembril, asudes tormi eest

peitu ühe saare varju, nägid meresõitjad esmakordselt Ameerika mandri pärismaalasi, indiaanlaste ja eskimode segaverelisi.

Läbi lakkamatute tormide asus laev koduteele. Haigete arv suurenes, inimesed hakkasid surema. 5. novembril nähti maad, mida peeti Kamtšatkaks. Et laeva seisukord oli vilets, tüür ja taglas vigastatud, puudus toidumoon ja joogivesi, otsustati minna maale. Torm viskas aga laeva randa puruks. Meeskonnal olid kõik teed ära lõigatud. Kamtšatka asemel osutusid nad saarel, millele hiljem anti Beringi nimi. Talv tuli mööda saata maasse kaevatud aukudes, toituda tuli lainete poolt kaldale heidetavatest lõpnud vaaladest ja teistest mereloomadest.

8. detsembril suri Vitus Bering. Komando võttis üle Sven Vaksell.

1742. aasta kevadel õnnestus meeskonnal üliinimlike jõupingutustega ehitada „Pjotri“ rusudest midagi paaditaolist ja augustikuus jõudsid ülejäänud mehed Kamtšatkale. Välja sõitnud 76 mehest tuli Petropavlovski sadamasse tagasi ainult 45 meest.

„Pavel“ kapten Tširikovi komando all jõudis samuti Ameerika rannikuni, kandis kaardile palju uusi saari, kuid temal õnnestus koduranda tagasi pöörata juba 1741. aasta sügiseks. Kuid ka „Pavel“ kandis suuri ohvreid: välja sõitnud 70 mehest tuli tagasi ainult 49, 21 meest hukkus teel.

Beringi ekspeditsioon loeti omaaegse Vene valitsuse poolt salajaseks ja sellest ei avaldatud kuigi palju. Kuid see meresõit, mida võib julgesti võrrelda Kolumbuse, Amerigo Vespucci ja Vasco da Gama avastusreisudega, kutsus kogu maailmas esile imetluse. Ameerika kapten E. Bertolf kirjutas:

„Beringi ja Tširikovi meresõidud on määratu tähtsusega sündmused. Need meresõitjad ületasid Väikse ookeani ja avastasid Ameerika põhja-lääneranniku kohutavate kaotuste hinnaga ja kirjeldamatult raskusist hoolimata. Meremees jälgib nende reisuteekonda järjest kasvava austusega ja kummardub inimeste ees, kes sooritasid nii suure teo nii viletsate abinõudega.“

Need olid raudsed mehed puulaevadel, kes osutasid vahvuse, ettevõtlikkuse ja kohusetunde suurimaid eeskujusid.

MIS TAHENDAVID NEED SÕNAD?

Kretiin. Tähendab kretinismi põdevat isikut. Kretinism — kaasasündinud või varases lapseas arenev tõbi, mis iseloomustub kängunud kääbusliku kehaehitusega, tursunud juhmiilmelise näoga, arukuse puudulikkusega kuni täieliku idiootsuseni. Tuleneb prantsuskeelsest sõnast „chrétien“ — kristlane. Rahvas hakkas peatselt nii nimetama mitte ainult usulisi fanaatikuid, vaid üldse kõiki mõistustlikult mähajäänud inimesi.

Vaksal. (Raudtee)jaama teisend. Wouxhalliks nimetati kunagi ühte Londoni külje all asuvat küla. 1661. a. loodi seal aed, kus mängis muusika ja anti mitmesuguseid etendusi. Hiljem hakati „vaksaliks“ hüüdma kõiki vabaõhu lõbustuskohti. Venemaal asutati Peterburi lähedal Pavlovskis selline lõbustuskoht, kuhu 1836. a. ehitati raudtee. Lõbustuskoht pidi inimesi meelitama raudteel sõitma. Hiljem hakati „vaksaliks“ hüüdma kõiki jaamahooneid, kus reisijad ootavad rongi.

Kaardivägi. Itaalia k. guardia, prantsuse k. garde. Vanasti pidasid valitsejad ja väejuhid endal eliitväeosa ihukaitsesks. Sõna tuleneb vana-saksa sõnadest „war dian“ — valvama, kaitsma. Hiljem hakati kaardiväeks hüüdma armee eliitväeosi. Nii oli Napoleoni kaardiväes

mitukümmend tuhat meest ja ta hoidis seda väge nii, et Borodino lahingus teda üldse ei saanud tulle.

Venemaal asutas kaardiväe Peeter 1. Napoleoni sõdade ajastult peale võttis Vene kaardivägi osa sõjategevusest kõrvuti tavalise armeega.

Haubits. Järsku mürsulendjoone, lühema raua ja väiksema laskekiirusega suurtükk. Selle eelkäijad ilmusid juba XV—XVI sajandil. Need olid sileda õõne ja suure kaliibriga suurtükid, mis lasksid kivikartetsiga, s. t. terve hunniku kivitükkidega mürsa asemel. Suurtüki nimetus tuli saksakeelsest sõnast „Haufen“ — hunnik, kuhi. Haubitsaid kasutatakse tökketule loomiseks ja tavalisele suurtükile kättesaamatute, näiteks kõrgendiku taga asuvate märkide tulistamiseks.

Laureaat. „Stalinliku preemia laureaat“ — nii nimetatakse Nõukogude silmapaistvaid kunsti ja teaduse tegelasi, kes saanud kõrge autasu — Stalini preemia. „Laureaat“ on tulnud „loorberist“. Vanadel kreeklastel oli kunstisid kaitsjaks jumalaks Apollo, kelle kultusega oli seotud loorberipuu. Seetõttu hakati Apollole pühendatud võistlustel võitjaile annetama loorberipärgi, sealt ka laureaat — loorberiga ehitud. Hiljem hakati laureaatideks nimetama kõiki auhinna-

KALENDARIUM

Juuni 1941.

6. 1799 — sündis A. S. Puškin — suur vene rahva poeet.
7. 1935 — suri I. V. Mitšurin — väljapaistev nõukogude teadlane.
13. 1890 — suri J. V. Jannsen, esimene eesti elukutseline ajakirjanik.
18. Möödub 5 aastat Maksim Gorki — suure proletaarse kirjaniku surmast.
20. 1933 — suri Klara Zetkin, Saksa proletariaadi juht.
21. 1940 — töötava rahva võimuletulek Eestis.

Väljaandjad: ENSV Hariduse Rahvakomissariaat ja ENSV Ametiühingute Kesknõukogu.
Kirjastus: RK „Pedagoogiline Kirjandus“ Tallinnas.
Ilmub 12 korda aastas.

Vastutav peatoimetaja HANS PIILMANN. Tegevtoimetaja H. TARAND. Tehniline toimetaja V. ELLER. Toimetuse kolleegium: A. JAANUS, A. PIHT ja N. TIMSON. Korrektor M. KURES. Toimetus: Pärnu maantee 10—1, Tallinn. Telefon 421-18. Talitus: Pärnu maantee 10—3, Tallinn. Telefon 412-13. TELIMISHIND: aastakiik rbl. 17.—, poolaastakiik rbl. 8.50. Tellimisi võtavad vastu RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10—24, kõik raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutised-sidekontorid ja RKK kollektiivmüügi usaldusmehed.
Ladumisele antud 10. V 1941. Trükkki antud 24. V 1941. Trükkipoognate arv: 3. Trükiarv 7.000. Kaust B5. Paber 73:103 cm 1/2. Trükkikoja tellimise nr. 1523. MB-6090. Trükkikoda „Ühiselu“, Tallinn, Pikk 42.

Печатано на эстонском языке Журнал «Советская Культура» Издат. «Педагогическая Литература», Таллин.
Типография «Юхисэлу», Таллин, улица Пикк 42.

RAHVA TERVISHOID

ENSV Tervishoiu Rahvakomissariaadi rahvalik tervishoiu ajakiri. Tellimishind aastas Rbl. 17.—, poolaastas Rbl. 8.50, veerandaastas Rbl. 4.50. Uksiknumber Rbl. 1.50.

VÕITLUSEKS VALMIS

ENSV Osoaviahimi riigikaitseline kuukiri. Tellimishind aastas Rbl. 11.—, poolaastas Rbl. 5.50, veerandaastas Rbl. 3.—. Uksiknumber Rbl. 1.—.

KEHAKULTUUR

ENSV Kehakultuuri- ja Spordikomitee häälekanaja. Ilmub kaks korda kuus. Tellimishind aastas Rbl. 22.—, poolaastas Rbl. 11.—, veerandaastas Rbl. 5.50. Uksiknumber Rbl. 1.—.

ON VALVEL RAHVA FÜÜSILISE VÕIMSUSE EEST

Tellimisi võtavad vastu: RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10; RKK raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutised-sidekontorid ja RKK kollektiivmüügi usaldusmehed.